

II. Przegląd piśmiennictwa

A. Dział prawniczy

Prawo karne, proces karny i inne nauki kryminologiczne *

Bugajski Zygmunt, Radca ministerjalny. Wykład więzieniaoznawstwa. Warszawa, 1926. str. 137. Drukarnia działu pracy więzienia karnego w Warszawie, ul. Długa 52.

Książka obejmuje cykl wykładów więzieniaoznawstwa dla niższych funkcjonariuszów więziennych w Centralnej Szkole Ministerstwa Sprawiedliwości. W roku ubiegłym pisałem w „Ruchu” (Zeszyt 4, str. 774) o książce „Aktualne zagadnienia i projekty reformy więziennictwa” (Tom I. Warszawa, 1925, str. 338), której niektóre rozdziały opracował autor omawianej obecnie publikacji, inne zaś rozdziały wyszły z pod pióra p. Edwarda Neymarka. Muszę powrócić do uwagi już wówczas wypowiedzianej, że publikacje na tem polu są nader pożyteczne wobec dotychczasowego ubóstwa literatury polskiej co do tych właśnie problemów. I p. Bugajski i p. Neymark są szczególnie powołani do pracy na tem polu ze względu na bezpośredni kontakt z więziennictwem w pracy zawodowej na terenie Ministerstwa Sprawiedliwości. P. Bugajski przedstawia kolejno w pracy obecnie omawianej stan więzień do XIX wieku, dodatnie strony kary więziennej, zarzuty, z jakimi się ta kara spotyka, karę więzienia według kodeksów obowiązujących w Polsce, systemy więzienne (celkowy, progresywny, irlandzki, system reformatoryjów amerykańskich, system wspólnego odbywania kary i system auburnski, zwany także „systemem milczenia”), pracę więźniów, nauczanie więź-

* Z powodu zajęć urzędowych, w szczególności z powodu objęcia funkcji dziekańskich już przed wakacjami, nie mogłem przygotować tak dokładnego przeglądu literatury, jak to zamierzałem uczynić. Dlatego uzupełnienie niniejszego referatu ogłoszę w jednym z najbliższych zeszytów „Ruchu”.

niów, środki utrzymania rygoru i dyscypliny w więzieniach, wyszkolenie personelu więziennego, patronaty opieki nad więźniami, ich rodzinami oraz zwolnionymi z więzień, wreszcie ewolucję więziennictwa polskiego od chwili przejęcia go z rąk władz zaborczych i obecny jego ustrój. Książkę cechuje wielka przejrzystość w układzie treści, nadto znaczna ilość wiadomości z zagranicznego ustawodawstwa więziennego. Z obowiązku sprawozdawcy muszę wskazać obok zalet książki także na dostrzeżoną usterkę na str. 18, gdzie podano, że na Ziemiach Zachodnich najniższym wymiarem kary więzienia jest jeden rok (zamiast jednego dnia), a najwyższym wymiarem kary aresztu sześć miesięcy (zamiast sześciu tygodni).

Kodeks karny republik sowieckich. Tłumaczyli z oryginału Rafał Łemkin i Tadeusz Kochanowicz przy współudziale Dra Ludwika Dworzaka, Mgra Zdzisława Papierkowskiego i Dra Romana Piotrowskiego. Słowo wstępne napisał Prof. Dr. Juljusz Makarewicz. Wydawnictwo Seminarjum Prawa Karnego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Warszawa. Nakładem Księgarni F. Hoesicka. 1926, str. 132.

Geneza tej bardzo cennej publikacji jest według przedmowy następująca:

Pomysł tłumaczenia kodeksu sowieckiego na język polski powstał w Seminarjum Prof. Makarewicza w związku z metodą, stosowaną tam od szeregu lat, metodą porównawczą na wielką skalę. Każdą instytucję naświetla się nie tylko racjonalistycznie i historycznie, ale szuka się także jej przejawów w ustawodawstwie obcym, nie cofając się nawet przed ustawodawstwem egzotycznym, jak kodeksem japońskim lub kodeksem dla Siamu. W tych warunkach każdy nowy kodeks przedstawia dla Seminarjum interes żywotny jako nowy sposób ujmowania zjawisk kryminologicznych. Uczestnicy Seminarjum od kilku lat, Pp. Łemkin i Kochanowicz, władający językiem rosyjskim, ofiarowali się, że dla celów Seminarjum przetłumaczą tekst kodeksu sowieckiego; ponieważ do tłumaczenia ustawy potrzeba obok dokładnej znajomości języka także opanowania terminologii prawniczej z danego działu, ofiarowali się starsi uczestnicy Seminarjum z pomocą w tym względzie i dostarczyli jej rzeczywiście Pp. Dr. Ludwik Dworzak, sędzia i starszy asystent Seminarjum, p. Magister Zdzisław Papierkowski, asystent Seminarjum, oraz p. Dr. Roman

Piotrowski, starszy asystent Seminarjum prawa handlowego. Po przetłumaczeniu tekstu nasunęła się współpracownikom myśl opublikowania polskiego tekstu, by z pracy dokonanej korzystać mogły także i osoby, nie będące członkami lwowskiego Seminarjum.

Obszerne słowo wstępne (str. 7—46) napisał Prof. Makarewicz. Rozważa przepisy kodeksu sowieckiego z dwójakiego punktu widzenia: z jednej strony jako dzieło pewnej swoistej techniki kodyfikacyjnej, a z drugiej strony jako przejaw sposobu współżycia społecznego i gospodarczego. Przy badaniu tej drugiej strony kodeksu powołuje się na zawsze przezeń bronioną tezę, że dla poznania rzeczywistego charakteru społeczeństwa, jego pojęć moralnych, jego zasad gospodarczych, jego ustroju państwowego, koniecznym jest zapoznanie się z jego kodeksem karnym. W tem, za co się karze i jak się karze, a także w tem, czego się nie karze, odbija się całe życie danego społeczeństwa. Żadne deklamacje, żadna frazeologia nie zrównoważą (zaznacza Prof. Makarewicz) wyraźnego, niedwuznacznego przepisu kodeksu karnego. W dalszych ustępach omawia Prof. Makarewicz przepisy części ogólnej, w szczególności co do obowiązywania ustawy pod względem miejsca i czasu, co do przestępstwa (charakterystyczna definicja przestępstwa w art. 6: „Za przestępstwo poczytuje się wszelkie społecznie niebezpieczne działanie lub zaniechanie, zagrażające podstawom ustroju sowieckiego oraz porządkowi prawnemu, który przez Władzę Robotniczo-włościańską został ustanowiony na przejściowy okres czasu, prowadzący do ustroju komunistycznego, oraz wprowadzenie porzuconej w nowożytnych społeczeństwach zasady analogji), co do podziału przestępstw, okoliczności wykluczających bezprawność czynu, co do winy, postaci przestępstw, jedności i wielości przestępstw, zgaśnięcia państwowego prawa karania, kary i wymiaru kary, nadzwyczajnego łagodzenia kary, środków zabezpieczających, wreszcie co do przepisów części szczegółowej.

Seminarjum lwowskiemu należy poczytać wydanie tego naukowo opracowanego tłumaczenia za pierwszorzędną zasługę. Dotychczas prawnicy polscy, o ile nie mogli korzystać z oryginału, musieli sięgać do niemieckiego tłumaczenia *Freunda* (Dr. Heinrich Freund: *Strafgesetzbuch, Gerichtsverfassungsgesetz und Strafprozessordnung Sowjetrusslands*. Mannheim, Bensheimer, 1925. str. 479).

Sprawa Borysa Kowerdy. Zabójstwo Pośła Z. S. R. R. Piotra Wojkowa. Warszawa, Skład główny w księgarni F. Hoesicka, 1927. Wydawnictwo Polskiego Związku Prawników Kresowców, str. 84.

Mieści wniosek o stawienie Kowerdy przed sądem doraźnym, protokół rozprawy przed tym sądem, przemówienie Prokuratora Kazimierza Rudnickiego oraz przemówienia obrońców: Marjana Niedzielskiego, P. Andrejewa, Mieczysława Ettingera i Franciszka Paschalskiego, wreszcie wyrok łącznie z wnioskiem do Prezydenta Rzplitej o złagodzenie kary.

Reinhold Józef Dr., Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nowela o warunkowym zawieszeniu wykonania kary. Kraków. Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa. 1926, str. 19.

Dotyczy ustawy z 10. czerwca 1926 o warunkowym zawieszeniu wykonania kary na obszarze b. zaboru austriack. (Dz. Ust. Nr. 61, poz. 354).

Obok tekstu ustawy i komentarza mieści naukowo opracowany wstęp, w którym Autor omawia samą instytucję warunkowego skazania, jej myśl zasadniczą, genezę i konstrukcję prawną, podaje źródła ustawy i literaturę.

Co do terminologii Autor wskazuje (powołując się na poglądy Prof. Krzymuskiego) na nieściśłość określenia: warunkowe zawieszenie wykonania kary, gdyż zawieszenie kary jest bezwarunkowe, a tylko darowanie kary względnie jej wykonanie uzależnia się od warunków.

Polskie ustawy karne dodatkowe. Zebrali i opracowali Franciszek Frydlewicz i Alfred Josse, Podprokuratorzy przy Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu. Poznań. Nakładem Krajowego Instytutu Wydawniczego. Zbioru ustaw polskich tom IX. 1927. str. 851.

Wydanie ustaw karnych dodatkowych w opracowaniu Kałuźniackiego, cenne w chwili wydania (Warszawa-Poznań, 1922), przestało być aktualne. Potrzeba nowego opracowania była nagląca. Celem obecnej pracy jest ujęcie w systematyczną całość wszystkich przepisów ustawowych, wydanych przez polskie władze ustawodawcze, a zawierających postanowienia karne. Olbrzymi materiał podzielono na grupy według głównych przejawów życia. Każdą ustawę czy dekret

lub rozporządzenie zaopatrzone w liczbę porządkową, która ułatwia jej wyszukanie wedle skorowidzu, a w tekście uwzględniono wszystkie zmiany, jakim ustawa czy dekret czy rozporządzenie następnie ulegały. W nagłówkach podano dzień ogłoszenia jako szczegół ważny co do czasu, od którego przepis obowiązuje. Opracowanie materiału sięga po dzień 1. kwietnia 1927.

Tyle o ogólnych liniach układu. W szczegółach jest on następujący:

Po kilku kartach „Zarysu rozwoju ustawodawstwa polskiego” i ogólnych przepisach mieszczą się postanowienia dotyczące ochrony utworów literackich i artystycznych oraz własności przemysłowej, następnie dotyczące komunikacji, spraw sanitarnych i kontroli żywności, obrotu pieniężnego i czekowego, handlu, przemysłu i pośrednictwa pracy, lichwy, gry i spekulacji, ubezpieczenia, spraw wodnych, ceł, monopolów i podatków, świadczeń wojennych, ochrony granic, wojska i policji, wreszcie rolnictwa i zaraz zwierzęcych. Obszerny skorowidz (czternaście stron drobnego druku) umożliwia szybkie wyszukanie przepisu. Ponieważ poszczególne ustawy podano przeważnie w całości, zbiór daje również informację w sprawach administracyjnych i skarbowych. Odda z pewnością dobre usługi prawnikom wszystkich dzielnic.

Ustawodawstwo karne Rzplitej Polskiej.
Prawo materialne. Zbiór ustaw i rozporządzeń z objaśnieniami. Zestawili Kazimierz Sobolewski, Podprokurator, i Dr. Alfred Laniewski, Podprokurator. Nakładca: „Świętosław”, wydawn. współdzielnia z odp. udział. we Lwowie, 1926, str. 264.

Autorzy umieścili w zbiorze wszystkie twory ustawodawstwa polskiego w zakresie prawa karnego materialnego poza kodeksem karnym. Ugrupowano je w porządku alfabetycznym, zaczynając od aktów hipotecznych, a kończąc na złotniczym handlu i przemyśle.

Piotrowski Roman Dr., Starszy asystent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

1. O uchyłaniu osób sądowych. Odbitka z księgi pamiątkowej ku uczczeniu pięćdziesięcioletniego jubileuszu pracy sędziowskiej Prezesa lwowskiego Sądu Apelacyjnego Adolfa Czerwińskiego. Lwów, 1926. str. 26.

2. Projekt rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o zamianie aresztu zastępczego, wymierzonego w miejsce grzywny, na obowiązek pracy. Lwów. Nakładem autora. 1927, str. 16.

W pierwszej pracy daje Autor przyczynek prawnoporównawczy do interpretacji przepisów o uchylaniu osób sądowych, obowiązujących na obszarze b. zaboru austriackiego, i czyni wnioski *de lege ferenda* co do powyższego problemu prawnego, natomiast w drugiej rozprawie omawia projekt rozporządzenia o zamianie aresztu zastępczego w miejsce grzywny na obowiązek pracy i dochodzi do szeregu wniosków, które trzeba uznać za trafne z punktu widzenia postulatów kryminologicznych.

Opracowanie staranne, szerokie uwzględnienie materiału prawnoporównawczego.

Świda Witold. Pojedynek ze stanowiska polityki kryminalnej. Rozprawa doktorska, przyjęta przez Radę Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Z przedmową Bronisława Wróblewskiego, Profesora Uniwersytetu Wileńskiego. Wilno. Skład główny w księgarni Kazimierza Rutkiego w Wilnie, 1927, str. 43.

Praca dzieli się na trzy części. W pierwszej grupuje Autor doświadczenia wieków przeszłych w walce z pojedyńkiem, omawia środki, jakimi pojedynek zwalczano, i rezultaty, jakie w tej walce osiągnięto. W drugiej części bada pojedynek w jego obecnej postaci, uwzględniając czynniki, które go wywołują, oraz cechy, które go charakteryzują w dobie obecnej w Polsce. Trzecia część poświęcona jest rozstrzygnięciu pytania, jakie winno być stanowisko dzisiejszego ustawodawstwa karnego wobec pojedyńku. Tutaj Autor tworzy i uzasadnia tezy, że pojedyńku nie należy uznawać za osobne przestępstwo i umieszczać w ustawie karnej, że zadanie śmierci i uszkodzeń ciała w pojedyńku należy uważać za przestępstwa uprzywilejowane w stosunku do zwykłych wypadków zadania śmierci i uszkodzenia ciała, zaś walkę z samym pojedyńkiem, jako zjawiskiem zależnym przede wszystkim od poglądów społecznych, pozostawić akcji społecznej, która może być skuteczna, co wykazują dodatnie rezultaty, osiągnięte w tym kierunku przez ligi antypojedynkowe.

Wróblewski Bronisław, Profesor Uniwersytetu Wileńskiego. Penologia. Socjologia kar. Wydane z zasiłkiem Wydziału Nauki Ministerstwa W. R. i O. P. Skład główny w księgarni Kazimierza Rutskiego w Wilnie. 1926. Tom I, str. 272. Tom II, str. 278.

Tezy, do których Autor dochodzi w tem dziele, znane są Czytelnikom „Ruchu” z autoreferatu Autora, który był umieszczony w zeszyte pierwszym rocznika 1926 „Ruchu” (str. 119 do 123), a walory dzieła stwierdził już p. Edward N e y m a r k w „Gazecie Administracji i Policji Państwowej” (1926, Nr. 36, str. 578).

Kodeks honorowy a sąd karny. (Sprawa p. Z. Karnickiego — Smoleńskiego). Z przedmową Profesora Konrada Dynowskiego. Warszawa, 1927. Skład główny w księgarni F. Hoesicka. Wydawnictwo Polskiego Związku Prawników Kresowców, str. 46.

Obejmuje stan faktyczny sprawy w świetle przewodu sądowego, mowę adw. Marjana Niedzielskiego i sentencję wyroku.

Przewód sądowy w tej sprawie był charakterystyczny przez to, że jako biegłego dla spraw honorowych słuchano p. Bronisława Wróblewskiego, Profesora Uniwersytetu Wileńskiego, który wydał obszerne orzeczenie, dotycząc w niem także kwestyj prawa karnego i psychologii.

Cenię wysoką wymowę sądową i wiem, że p. Marian Niedzielski jest jednym z jej dostojnych przedstawicieli. Sądzę jednak, że wymowa sądowa nawet w chwilach największego polotu i błysku słowa nie może zbyt daleko odbiegać od faktów, choćby faktów literackich, i dlatego nie mogę służyć bez zastrzeżeń, gdy p. Niedzielski wymienia (str. 19) jednym tchem jako moralnych twórców przepisów honorowych obok Cyrana de Bergerac i Wołodyjowskiego, także kawalera des Grioux, bo nie godzi się stawiać w jednym rzędzie obok kresowego bohatera postaci tego, który utrzymywał siebie i Manon z fałszywej gry w karty¹⁾. To zastrzeżenie trzeba zrobić właśnie w imię kultu honoru, w myśl zasady mowy obrończej.

¹⁾ L'Abbé A. F. Prévost. Histoire de Manon Lescaut et du Chevalier des Grioux, Flammarion. Str. 84. „J'acquis surtout beaucoup d'habilité à faire une volte-face, à filer la carte et m'aidant fort bien d'une longue paire de manchettes, j'escamotais assez légèrement pour tromper les yeux des plus habiles et ruiner sans affectation quantité d'honnêtes joueurs”.

Doerr Fryderyk Dr., Profesor prawa na Uniwersytecie w Monachjum. Proces Jezusa Chrystusa w oświetleniu prawno-historycznym. Za zezwoleniem Autora przełożył Dr. Stefan Gläser, Profesor Uniwersytetu Wileńskiego. Ze słowem wstępnym Ks. Dra Władysława Szczepańskiego T. J., Profesora Uniwersytetu Warszawskiego. Wilno. Nakładem Księgarni Kazimierza Rutkiego, 1927. str. 94.

O cennej książce monachijskiego profesora pisałem już w „Ruchu” w zeszycie drugim rocznika 1926 (str. 315), przeciwstawiając je felietonowemu i płytkiemu opracowaniu tego samego tematu przez Pawła Roué (Le procès de Jésus. Etude historique et juridique. Paris, Delpeuch, 1924, str. 97).

Punicki Stanisław, Magister nauk ekonomiczno-politycznych¹⁾. Jak poznać fałszywe dolary. Opis szczegółowy wszystkich znaków pieniężnych Stanów Zjednoczonych i Kanady z tabelą porównawczą. Warszawa, Arct, 1927, str. 46.

• Zawiera opis najczęściej spotykanych fałszyfikatów, następnie wskazówki, według których można odróżnić prawdziwy pieniądz od podrobionego, zestawienie portretów, rysunków i innych cech na znakach pieniężnych Stanów Zjednoczonych, wreszcie polskie przepisy dewizowe o kupnie, sprzedaży i przesyłaniu dolarów.

Z punktu widzenia techniki śledczej publikacja pożyteczna.

Korenfeld Mikołaj, członek Towarzystwa Ustawodawstwa Kryminalnego. „Nie zabijaj!” Referat złożony na posiedzeniu Komisji Towarzystwa Ustawodawstwa Kryminalnego. Druk B. Grabowskiego. Warszawa, Moniuszki 6. Bez daty. Str. 11.

Autor deklaruje się jako przeciwnik kary śmierci i przytacza argumenty, dla których nie godzi się na uchwałę Komisji Kodyfikacyjnej, wprowadzającą karę śmierci do przyszłej polskiej ustawy karnej.

Raczyński Kazimierz. Z tajemnic kryminologa. (Najciekawsze motywy zbrodni, zdobycze techniki śledczej

¹⁾ W tytule książki podano wprawdzie „Magister nauk prawno-ekonomicznych”, lecz jest to mylnie, gdyż takiego stopnia naukowego Uniwersytet Poznański nie przyznaje.

i przykłady wykrycia przestępcy). Poznań. Nakładem Autora. 1927, str. 136.

Autor, o którego poprzednich pracach („Zbrodniarz jako objaw patologiczny społeczeństwa” i „Upadła kobieta”) pisałem w „Ruchu” w zeszycie czwartym rocznika 1926 (str. 776), popularyzuje w niniejszej książce nowe sposoby technicznej walki z przestępstwem i ostrzega przed niebezpieczeństwem, jakie grozi jednostkom, nieświadomym wyrafinowanych metod przestępczych (problem handlu żywym towarem). Forma noweli względnie feljetonu ma służyć do tego, aby utorować książce dalszą drogę, niżby to mogła uczynić zwykła forma popularnego szkicu podręcznikowego.

Sprawa Józefa Muraszki (Zabójstwo Bagińskiego i Wieczorkiewicza). Warszawa. Skład główny w księgarni F. Hoesicka. 1926, str. 124.

Wydawca zaznacza w wstępie, że dokładne poznanie sprawy Muraszki jest ważne (poza karną i psychologiczną jej stronę) także dlatego, że komunistyczna propaganda usiłuje wyzyskać zabójstwo Bagińskiego i Wieczorkiewicza jako środek agitacyjny przeciw rządowi polskiemu, któremu przypisuje się jeżeli nie udział w zabójstwie, to w każdym razie milczące przyzwolenie. Przebieg procesu Muraszki kładzie kres wszelkim podobnym insynuacjom.

Książka obejmuje ogólne informacje o przebiegu procesu, akt oskarżenia, wyjaśnienia Muraszki, zeznania świadków, opinie biegłych, przemówienia: Podprokuratora Kaduszkiewicza, Prokuratora Rudnickiego, — adwokatów Niedzielskiego i Szurleja, wyrok Sądu Okręgowego w Nowogrodzku i treść wyroku Sądu Apelacyjnego w Wilnie.

O polskim języku złodziejskim. Nakładem Koła Prawników i Ekonomistów Uniwersytetu Poznańskiego. Skład główny w Księgarni Uniwersyteckiej. Poznań 1927. Str. 19.

Jest to streszczenie cyklu wykładów Prof. Ułaszyna, wygłoszonych w Seminarjum Kryminologicznym Uniwersytetu Poznańskiego, wydane przez studenckie Koło Prawników i Ekonomistów. Obejmuje wiadomości wstępne, słownictwo, charakterystykę języka złodziejskiego, nazwy złodzieji ogólne, następnie nazwy złodzieji według kradzionych przedmiotów, według sposobu dokonywania kradzieży oraz według miejsc popełnienia kradzieży, nazwy przedmiotów kradzionych,

schowków, z których się kradnie, nazwy narzędzi pomocniczych, nazwy czynności urzędowych w toku dochodzeń względnie śledztwa, nazwy kar, teksty paru listów przestępców, wreszcie wiadomości o literaturze i słownikach.

Znajomość języka złodziejskiego (względnie używając innego określenia, gwary przestępców), a co najmniej znajomość jego słowników jest potrzebna dla prawników tych zawodów praktycznych, które mają styczność z wymiarem sprawiedliwości karnej, już z tego powodu, że przyłapaną, tajną korespondencją więzienną, ułożoną w tym języku, daje niejednokrotnie dowody winy lub dowody matactwa. W braku wiadomości o tym temacie sędzia śledczy rzuci do kosza jako niezrozumiały lub obojętny dla sprawy taki list, który może mu oddać nieocenione usługi w szukaniu prawdy. Przy egzaminach sędziowskich otrzymuję często odpowiedzi, że język złodziejski różni się od języka potocznego tylko używaniem „wyrazów Wulgarnych” i że wystarczy zwrócić się do woźnego sądowego, który list z łatwością przetłumaczy. Nic bardziej dalekiego od prawdy, bo w języku złodziejskim jest mnóstwo tematów, zaczerpniętych z języków obcych, wobec których woźny sądowy stanie zupełnie bezradny, a których znaczenie można wyszukać jedynie w słownikach tego języka (ostatnio Walczak-Ludwikowski. Warszawa. Arct).

Bardzo żałować należy, że Zarząd Koła Prawników i Ekonomistów, w którego powielarni niniejsze streszczenie odbijano, nie zwrócił uwagi na to, że nie odbito całej przedostatniej strony, podającej wiadomości o literaturze przedmiotu. Karta świeci pusta i brak tekstu, a tak łatwo można było to usunąć przez Wklejenie tekstu.

H a r b u t J. St. Dr. Noc listopadowa w świetle i cieniach procesu przed Najwyższym Sądem Kryminalnym z zapomnianymi fotografjami, ilustracjami, planem. Warszawa. Skład główny: Książnica — Atlas, 1926. Str. 526.

Jest to źródłowe (na podstawie tajnych aktów rosyjskich) przedstawienie największego procesu politycznego XIX w., rzucone na szerokie tło stosunków przedlistopadowych (rozdział pierwszy zajmuje się inkwizycjami W. Ks. Konstantego) oraz dalszych losów twórców wybuchu listopadowego.

P o p i e l Franciszek Dr. Najnowsza reforma procedury karnej w Niemczech. Warszawa. Skład główny w księgarni F. Hoesicka. 1927. Str. 28.

Autor podaje tekst i komentarz niemieckiej ustawy z 27. grudnia 1926, która zmienia w szeregu przepisów niemiecką ustawę postępowania karnego. Nadto podaje Autor charakterystykę nowych przepisów i określa ich stosunek do dotychczasowych postanowień ustawy niemieckiej oraz do analogicznych przepisów, obowiązujących na ziemiach polskich, i do polskiego projektu zunifikowanej procedury karnej.

Komisja Kodyfikacyjna. Sekcja Prawa Karnego. Tom IV. Zeszyt I. Projekt wstępny części szczególnej kodeksu karnego, opracowany z polecenia Sekcji Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej przez Prof. Wacława Makowskiego. Ogólnego zbioru Nr. 19. Druk ukończono w dniu 11 października 1926. Do nabycia w księgarni F. Hoesicka. Warszawa. Str. 43.

Prace kodyfikacyjne w zakresie prawa i procesu karnego są na ukończeniu. „Projekt wstępny” części ogólnej ustawy karnej wydano drukiem w r. 1922 (Lwów. Czcionkami Pierwszej Związkowej Drukarni), a w roku 1923 ogłoszono tekst polski i tłumaczenie francuskie „Projektu przygotowawczego” części ogólnej ustawy karnej w zeszycie pierwszym „Przeglądu polskiego ustawodawstwa cywilnego i kryminalnego” (Warszawa. Hoesick. 1923). Projekt ustawy postępowania karnego ukazał się w pierwszej redakcji w r. 1924 (Projekt ustawy postępowania karnego, przyjęty w II czytaniu przez Sekcję Postępowania Karnego Kom. Kodyf. Odbitka z „Gazety Administracji i Policji Państwowej”. Warszawa. 1924. Str. 128), a w r. 1926 ukazał się w drugiej redakcji (Komisja Kodyfikacyjna. Sekcja Postępowania Karnego. Tom I. Zeszyt I i II. Projekt ustawy postępowania karnego, przyjęty przez Komisję Kodyf. w dniu 28. kwietnia 1926 z uzasadnieniem. Ogólnego zbioru Nr. 16 i 20. Str. 388). Ponadto ogłoszono już wymieniony w nagłówku projekt części szczególnej ustawy karnej, zatem prace kodyfikacyjne dały rezultat pozytywny co do całości materiału ustawodawczego.

W uwagach wstępnych do części szczególnej ustawy karnej zaznacza Prof. Makowski, że przy opracowaniu niniejszego projektu miał na względzie przede wszystkim dążenie do możliwego zastosowania uchwał, powziętych już przez Sekcję Prawa Karnego, a odstępował od nich tylko w tych wypadkach, gdy jego zdaniem ścisłe utrzymanie uchwały nie dałoby

się konsekwentnie przeprowadzić lub gdy sama uchwała nie była zupełnie stanowcza. W niektórych wypadkach podawał w takim razie warjanty.

Projekt, który jest pomyślany jako materiał do dyskusji szczegółowej na Sekcji, składa się z 143 artykułów i opiera się na następującym podziale przestępstw :

I. Zbrodnie stanu. II. Zdrada. III. Przestępstwa przeciw zrzeszeniom prawa publicznego. IV. Przestępstwa przeciw wyborom i głosowaniom ludowym. V. Przestępstwa przeciw władzom i urzędom Rzplitej. VI. Przestępstwa w urzędzie. VII. Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. VIII. Przestępstwa przeciw spokojowi i porządkowi publicznemu. IX. Przestępstwa przeciwko wolności wierzeń religijnych. X. Fałszowanie pieniędzy, papierów i znaków wartościowych. XI. Fałszowanie dokumentów. XII. Przestępstwa powszechnie niebezpieczne. XIII. Pozbawienie życia. XIV. Uszkodzenie zdrowia. XV. Wystawienie na niebezpieczeństwo. XVI. Przestępstwa przeciwko wolności osobistej. XVII. Przestępstwa przeciwko wolności płciowej. XVIII. Przestępstwa przeciw związkom rodzinnym. XIX. Przestępstwa przeciwko czci. XX. Uszkodzenie mienia. XXI. Przywłaszczenie i kradzież. XXII. Rozbój i wymuszenie. XXIII. Oszustwo i nieuczciwość majątkowa. XXIV. Lichwa. XXV. Przestępstwa przeciwko prawom wierzycieli. XXVI. Kłusownictwo. XXVII. Paserstwo.

Powyższy podział przestępstw przytaczam raz dlatego aby dać możność zorientowania się w przyjętym przez Prof. Makowskiego systemie, a powtóre ze względu na określenia terminologiczne.

Zaleski W. Prostyucja powojenna w Warszawie. Warszawa. Stowarzyszenie pracowników księgarskich. 1927. Str. 106.

Prostyucji nie można odłączyć od zagadnień kryminologicznych, bo łączy się ona z niemi nader ściśle. Nie brak poglądów, że jest ona odpowiednikiem przestępczości męskiej (Lombroso, Ferrero, Tarnowskaja, Ströhmborg), a Aschaffenburg uważa ją za jeden z społecznych czynników przestępczości (Das Verbrechen und seine Bekämpfung. Wyd. 3 str. 99). Książka p. Zaleskiego daje wiele materiału do refleksyj i wniosków i dostarcza wiele wiadomości, opartych na trafnej obserwacji.

Maćkowiak Michał, zastępca podprokuratora przy Sądzie Powiatowym w Obornikach. Z życia byłego komisarza śledczego. Podręcznik dla organów policyjnych i śledczych. Szamotuły. Drukarnia nakładowa J. Kawalera. 1926. Str. 98.

Autor, który wyszedł z berlińskiej Szkoły Policji Kryminalnej, a potem pracował przez szereg lat w służbie policyjnej, zestawia tutaj pożyteczne wskazówki dla służby śledczej (w wypadkach morderstwa, przy znalezieniu wisielca i t. p.), oraz podaje osobiste wspomnienia dotyczące poszczególnych spraw kryminalnych, w których brał udział.

Berger Adam Dr. Poczytalność zmniejszona. Lublin. Nakładem Uniwersytetu Lubelskiego. 1927. Str. 261.

Jest to już druga w krótkim czasie polska rozprawa o poczytalności zmniejszonej.

O pracy p. Emanuela Iserzona, dotyczącej tego samego problemu, pisałem w „Ruchu” w zeszycie czwartym rocznika 1926 (str. 776). Praca p. Bergera jest niewątpliwie bardzo poważna. Autor omawia w poszczególnych rozdziałach rozwój historyczny zagadnienia, następnie określenie poczytalności zmniejszonej, stany duchowe, które wywołują poczytalność zmniejszoną, stronę prawodawczą poczytalności zmniejszonej, stan zagadnienia w Polsce, wreszcie podaje szereg interesujących wypadków z praktyki sądowej.

Wolter Władysław Dr., Docent i zastępca profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

1. Związek przyczynowy i związek adekwatny. Studium metodologiczne problemu t. zw. przyczynowości działania i zaniechania w prawie karnem. Lwów. Nakładem autora. Czcionkami Pierwszej Związkowej Drukarni we Lwowie. Lindego 4. 1927. Str. 106.

2. Zur Methodologie des sogenannten Kausalproblems. Sonderabdruck aus dem Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie. Band XIX. Heft 4. Verlagsbuchhandlung Dr. Walther Rothschild. Berlin — Grunewald. Str. 33.

3. Zbieg przestępstw (ustaw) w projekcie kodeksu karnego polskiego i niemieckiego. Odbitka z „Czasopisma Prawniczego i Ekonomicznego”. Str. 234—249.

4. Die Krise der Rechtswidrigkeitslehre. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für Strafrechtswissenschaft. Str. 32—48.

5. Der bedingte Strafnachlass in Polen. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für Strafrechtswissenschaft. Str. 92—98.

Prace Docenta Dra Woltera dają wyczerpujące przedstawienie omawianych problemów.

Co do problemu przyczynowości należałoby wskazać na niewymienioną przez Autora pracę Dra Stanisława Celińskiego: „Die Bedeutung der Lehre vom adäquaten und vom zufälligen Kausalzusammenhang für die Frage des Versuchs mit untauglichen Mitteln”. Posen. 1909. Str. 118.

Neymark Edouard. Directeur de la Revue Pénitentiaire de Pologne, Sous-chef du Bureau pénitentiaire du département pénal au Ministère de la Justice à Varsovie. Le système des sentences indéterminées. Extrait de la „Revue de Droit Pénal et de Criminologie” (Novembre 1926). Louvain. Imprimerie Pierre Mafrans. 62. Boulevard de Jodoigne. Str. 36.

Autor przedstawia system wyroków karnych nieoznaczonych, w szczególności ich genezę i ewolucję oraz możliwości ich zastosowania. W konkluzjach końcowych określa stosunek poszczególnych grup kryminologów do omawianego problemu.

Revue Pénitentiaire de Pologne. Revue criminologique et pénitentiaire dirigée par M. Edward Neymark. La Revue paraît en langue française 2 fois par an. Janvier — Juillet. Pologne — Varsovie. 1927. Str. 96.

Mieści artykuł Profesora Uniwersytetu w Madrycie Quintiliano Saldana o nowej filozofii prawa karnego, artykuły Prof. Rappaporta i p. Neymarka o aktualnych kwestiach kryminologicznych, następnie artykuł p. Neymarka o polskich więzieniach, wreszcie artykuły informacyjne o Komisji Kodyfikacyjnej, o współpracy polsko-rumuńskiej na terenie prawa karnego, sprawozdanie z kongresu brukselskiego (czerwiec 1926) oraz komunikaty o sprawach bieżących.

Association internationale de Droit pénal. Premier Congrès international de Droit pénal. Bruxelles (26—29 juillet 1926). Actes du Congrès publiés sous la direction du Comte Carton de Wiart, Président du Congrès, Ministre d'Etat, par J. A. Roux, Secrétaire général de l'Association internationale de Droit pénal, Professeur

à l'Université de Strasbourg. Paris, Librairie des Juris — classeurs. Godde. 1927. Str. 690.

Premier Congrès de Police judiciaire internationale. Monaco (Avril 1914). Actes du Congrès publiés sous la direction de F. L a r n a u d e, Président du Congrès, Doyen honoraire de la Faculté de Droit de Paris, par J. A. R o u x, Professeur à l'Université de Strasbourg. Paris. Godde. 1926. Str. 285.

Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. Neue Folge. 1. Band. 20. Tagung der Deutschen Landesgruppe gemeinsam mit der Oesterreichischen Kriminalistischen Vereinigung zu Innsbruck vom 10. bis 12. September 1925. Im Auftrage des Vorstandes herausgegeben von Privatdozent Dr. Edgar M. Follin (Innsbruck). Berlin u. Leipzig. Gruyter. 1926. Str. 256.

Powyższe trzy zbiory prac kongresowych dają znakomity przegląd obecnych prądów kryminologicznych i poczynań, zmierzających do ich realizacji. Są konieczną lekturą dla każdego, kto chce zyskać aktualną informację w tych kwestjach.

Die Tortur. Geschichte der Folter im Kriminalverfahren aller Zeiten und Völker. Mit Abbildungen nach alten Meistern. Verfasst von Franz Helbing. Völlig neubearbeitet und ergänzt von Max Bauer. Mit Schlusswort von Rechtsanwalt Dr. Max A l s b e r g. Erstes bis viertes Tausend der Neubearbeitung. Berlin. Langenscheidt. 1926. Str. 430.

Książka o manowcach sprawiedliwości. Obszerniejsza i dokładniejsza od dzieła Q u a n t e r a. (Rudolf Quanter. Die Folter in der deutschen Rechtspflege. Dresden. Dohrn. 1900). Obejmuje całość dziejów tortury zaczynając od czasów starożytnych. Pewne wątpliwości może rodzić ustęp „Polens letzter Hexenprozess” z datą 1801, podczas gdy ostatnie takie procesy w Niemczech mają daty 1749 i 1775. Z zestawienia dat można wysnuwać wnioski niekorzystne dla Polski. Jednak z tekstu (str. 347) okazuje się, że informacji dostarczyła wydana w roku 1830. we Wrocławiu książka nieznanego bliżej autora nazwiskiem Scholtz o wierze w czary, a według tej książki wiary-

godny człowiek (nazwiska brak) miał opowiadać w r. 1801 pruskiemu urzędnikowi (nazwiska brak), że w r. 1793 „polski magistrat małego polskiego miasteczka” (nazwy brak) spalił na stosie dwie kobiety jako czarownice. Z tego wynika, że brak dowodu faktu, a zwłaszcza nie można uznać faktu za wykazany w dziele naukowym, a nadto podana data (1801) jest oczywiście fałszywa wobec treści tekstu. Z przykrością trzeba stwierdzić, że współczesna literatura niemiecka poprzestaje na minimum dowodu, gdy chodzi o wnioski niekorzystne dla Polski. Szkoda, że taki nieprzemyślany ustęp znalazł się w poważnym dziele, które zresztą zdumiewa obfitością żmudnie zebranego materiału. Dla kryminologa książka szczególnie przykra, bo okazuje (jak w krzywym zwierciadle) wypaczenie celów i działań wymiaru sprawiedliwości: gdzie chcemy widzieć linię prostą lub kształt harmonijny, widzimy krzywiznę lub pokracczość.

Prof. Dr. Józef Jan B o s s o w s k i (Poznań).

2. Prawo cywilne, handlowe i procesowe.

Tylb or Stanisław: Próby reformy Kodeksu Cywilnego Polskiego (1834—1854). Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, Instytutu popierania polskiej twórczości naukowej. Warszawa 1927 (Prace Seminarjum prawa cywilnego Uniwersytetu Warszawskiego Nr. 1), str. XIV + 477.

Praca o charakterze historyczno-porównawczym o próbach rządu rosyjskiego zmiany po r. 1831 obowiązującego w Królestwie Polskiem ustawodawstwa cywilnego, przyczem autor ogranicza temat tylko do pierwszej ks. Kodeksu Cywilnego czyli do Kodeksu Cywilnego Królestwa z r. 1825. Książka dzieli się na trzy części. W pierwszej historycznej, omówione są i scharakteryzowane prace poszczególnych komisji przez rząd celem wypracowania projektów zmiany powołanych i przedstawiona walka prawników warszawskich o odrębność prawa cywilnego, obowiązującego w Królestwie, przeciw tendencjom unifikatorskim i rusyfikacyjnym Petersburga. Druga część, największa, stanowiąca blisko $\frac{3}{5}$ dzieła, obejmuje nader skrupulatnie zestawione porównanie przepisów Kodeksu i projektów przez komisje opracowanych. Otóż tu metoda pracy budzi poważne zastrzeżenia. Celem autora nie mógł być sam opis porównawczy projektów, bo przecież w trzeciej czę-

ści książki daje cały tekst projektów z r. 1842 i 1852, zresztą sam opis czyli przedstawienie treści innemi słowami nie wzbudzały zainteresowania naukowego. Zamiar zatem porównania musiał być donioślejszy i jest nim rzeczywiście chęć wykazania, jak w projektach petersburskich przejawiają się pierwiastki prawa rosyjskiego, natomiast projekty warszawskie usiłują powrócić do elementów prawa francuskiego i podkreślić odrębność ustawodawstwa Królestwa. Zrealizowanie tego planu jednak częściowo tylko autorowi się udało. Zbytnią drobiazgowość i zestawienie na jednym poziomie szczegółów zupełnie drugorzędnej wagi, albo nawet nic nie znaczących, jak np. terminy składania rachunków przez opiekunów (str. 254 n.) zatężyły właściwą perspektywę przedstawienia i wskutek tego czytelnik tylko z trudem może sobie wyrobić pojęcie o istotnych różnicach poszczególnych projektów. Większa zwięzłość i pominięcie rzeczy nieistotnych byłyby stanowczo wyszły na lepsze dzieło, którego wartość naukowa w obecnej postaci nie całkiem jest współmierną z wysiłkiem i sumiennością autora.

Prof. A. O h a n o w i c z (Poznań).

Langrod Stefan Jerzy Dr. Praworządność w problemie odškodowania (o odpowiedzialności państwa za naruszenie prawa przez jego organy). Warszawa 1926.

Autor porusza w pracy dwa zagadnienia:

1° jak należałoby unormować odpowiedzialność państwa za szkodę, wyrządzoną przez jego organy,

2° jak przedstawia się odpowiedzialność państwa według niektórych z istniejących ustawodawstw.

Autor zdaje się zakładać, że drogą wiodącą do rozwiązania pierwszego zagadnienia, jest opis i ocena powiązań tego problemu w już istniejących ustawodawstwach. Główną uwagę poświęca autor ustawodawstwu austriackiemu. Ponieważ brak w niem norm explicite określających odpowiedzialność państwa, musiał autor sięgnąć do koncepcji judykatury, aby móc realnie przedstawić istniejący stan prawny. Orzecznictwo austriackie, rozwiązując wypadki, jakie praktyka sądowa nasuwała, implikowało normy, których wyraźnie nie sformułowano. Opisowi ewolucji orzecznictwa austriackiego poświęcił autor przeważającą część pracy, przyczem poddał on krytycznej ocenie poszczególne punkty widzenia. Tutaj jednak ujawniła się pewna sprzeczność z metodologiczną przesłanką pracy. Nie analiza istniejących rozwiązań prowadzi au-

tora do sformułowania swojej koncepcji odpowiedzialności państwa za czyny organów, lecz opisywane przez się rozwiązania, zawarte w różnych ustawodawstwach, poddaje autor krytyce z punktu widzenia już gotowej własnej koncepcji. Mianowicie, zdaniem autora, za szkodę wyrządzoną przez organy państwowe winni odpowiadać solidarnie i państwo i osoby, stanowiące organy państwa. Uzasadnienie swej tezy głównie w postaci krytycznej oceny innych punktów widzenia pozbawiło autora możliwości głębszego uzasadnienia swego stanowiska. Argumenty, jakie autor przytoczył, przemawiają wprawdzie za nałożeniem państwu odpowiedzialności za winy jego organów. Z wywodów autora nie wynika jednak konieczność unormowania tej odpowiedzialności właśnie w sposób przez niego proponowany. Zwłaszcza wzbudza wątpliwości stworzenie solidarnej odpowiedzialności państwa i jego organów wobec osób poszkodowanych. Przecież nałożenie odpowiedzialności państwu daje poszkodowanemu dostateczną pewność uzyskania odszkodowania. Dodatkowa możliwość ścigania urzędnika przez poszkodowanego, zbyt duża dla ochrony jego interesów, może stanowić przeszkodę dla należytego spełniania obowiązków przez urzędników, których lęk przed skargą odszkodowawczą zainteresowanego może łatwo pozbawić niezbędnej śmiałości decyzji. W słusznej obawie przed temi konsekwencjami ustawa Rzeszy niemieckiej z 22. 5. 1910 roku (Gesetzsammlung 29/10) oraz pruska ustawa z 1. 9. 1909 roku (Preussische Gesetzsammlung 28/09) nakładają wyłącznie na państwo odpowiedzialność za winy urzędników, określone w § 839 K. C., przyczem zastrzegły one jedynie państwu prawo regresu do urzędnika. To rozwiązanie, nie uwzględnione przez autora, mimo przedstawienia przez autora w oddzielnym tytule stanu ustawodawstwa po pruskiego, posiada znaczną wyższość nad projektem autora.

Dr. J. K. G i d y ń s k i (Poznań).

F e n i c h e l Zygmun, Dr., adwokat: Prawo prywatne międzynarodowe i międzydzielnicowe. Kraków, 1928, str. 100 8°.

Książka ta zawiera na wstępie przedruk dwóch ustaw z 2 sierpnia 1926, dotyczących prawa prywatnego międzydzielnicowego i międzynarodowego (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 580 i 581), a następnie omawia w krótkości postanowienia tychże ustaw. Autor poznaje nas z pojęciem prawa międzynarodowego prywatnego i jego historią, jak również z genezą

ustaw polskich, wskazując na to, że jakkolwiek obejmują one cały zakres stosunków prywatno-prawnych, to jednak nie są jedynymi w tym względzie przepisami (str. 31). Poza nimi bowiem spotykamy normy, regulujące kolizje ustawodawstw w ustawach wekslowej i czekowej, w całym szeregu umów międzynarodowych i innych obowiązujących u nas ustawach. Są to przeważnie normy specjalne, które zachowały swą moc mimo wydania ustaw ogólnych. Niektóre z nich autor pokrótce omawia. Przedstawiając postanowienia ustaw polskich, autor stara się podać sposób rozwiązania tych samych zagadnień, zwłaszcza przez ustawodawcę niemieckiego (art. 7—21 ustawy wpraw. do kod. cyw.).

Dziełko p. Dr. Fenichela, drukowane w Nr. 1—3 Głosu Adwokatów za 1927, ma charakter raczej informacyjny. Jako pierwsza próba przedstawienia polskiego prawa prywatnego międzynarodowego i międzydzielnicowego może ono oddać pewne usługi tym, którzy poraz pierwszy stykają się z temi zagadnieniami, a zwłaszcza słuchaczom prawa. Prawo międzynarodowe i międzydzielnicowe prywatne stanowi bowiem jeden z przedmiotów egzaminowych ostatniego egzaminu prawniczego. Ze względu na coraz więcej rozwijające się stosunki z zagranicą oraz ze Względu na obowiązujące w poszczególnych dzielnicach Polski odmienne przepisy, znajomość zasad i przepisów prawa międzynarodowego (i międzydzielnicowego) prywatnego ma dla polskiego prawnika duże znaczenie praktyczne.

W obcej literaturze prawniczej spotykamy wspaniałe opracowania naukowe tego przedmiotu i bogatą judykaturę. Ponieważ ustawy polskie z 2 sierpnia 1926 mogą być uważane za ostatni wyraz ustawowego uregulowania zawiłych kwestyj i zakresu kolizji norm, brak dobrego i gruntownego opracowania tych zagadnień w języku polskim coraz dotkliwiej daje się odczuwać. Rzecz prosta, że dziełko Dr. Fenichela, jakkolwiek nie pozbawione wartości, nie może rościć sobie pretensji, by wypełniło istniejącą nadal lukę, co zresztą nie leżało w intencjach autora. Józef Górski (Poznań).

Dbałowski Włodzimierz Dr. i Przeworski Jan Dr.
Przepisy o przerachowaniu, objaśnione orzecznictwem Izby I, III i V Sądu Najwyższego. Warszawa, Nakładem księgarni F. Hoesicka. 1927.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 maja 1924 r. o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych

zawiera normy, najczęściej bez przesady stosowane w praktyce sądowej. Włączone do różnych dzielnicowych układów prawnych, stwarza ono znaczne trudności stosowania. Praktyka staje często wobec niezawsze łatwego zagadnienia znalezienia odpowiedniej prawnej sytuacji dla spotykanych sytuacji faktycznych — na podstawie Rozporządzenia. Wielkie ułatwienie dla stosowania w praktyce sądów Rozporządzenia stworzyli autorzy, wydając ową broszurę. Zasadniczą treścią jej jest tekst Rozporządzenia o przerachowaniu, którego poszczególne paragrafy zostały zilustrowane obficie starannie dobranym orzecznictwem wszystkich Izb cywilnych Sądu Najwyższego. W ten sposób został stworzony najważniejszy dla praktyki komentarz Rozporządzenia.

Oprócz Rozporządzenia zawiera omawiana cenna praktycznie publikacja teksty Rozrządzenia Rady Ministrów z 7 stycznia 1925 o podwyższeniu niektórych zobowiązań, tudzież obniżeniu niektórych należności Skarbu Państwa, Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 3 października 1924, poz. 844 Dz. Ust. R. P. o opłatach stemplowych i sądowych w sprawach związanych z przerachowaniem wierzytelności prywatno-prawnych oraz Rozporządzenie Ministra Skarbu z 2 stycznia 1925 o uwolnieniu listów zastawnych i obligacyj, wydawanych z powodu przerachowania na złote zobowiązań prywatno-prawnych od opłat stemplowych.

Dr. J. K. G i d y ń s k i (Poznań).

W o l i ń s k i Józef: Co każdy właściciel domu, lokator i sublokator wiedzieć powinien? Poznań, Spółka Pedagogiczna. 1927.

W popularnej i przejrzystej formie streścił autor najgłówniejsze postanowienia ustawy o ochronie lokatorów z dn. 11. kwietnia 1924 r. oraz noweli z dn. 27 marca 1926.

Celem, jaki sobie autor przytem postawił, było poinformowanie osób zainteresowanych o prawach i obowiązkach, wynikających dla nich z powyższych ustaw. Książka przeznaczona jest dla laików, dlatego też ogranicza się do przedstawienia jedynie ogólnych zasad, na których opiera się w Polsce ochrona lokatorów. Jest to z jednej strony zaletą książki, bowiem czyni ją dostępną dla najszerzych warstw czytelników. Z drugiej strony kryje się w tem pewien brak: książka ma być doradcą w życiu praktycznym, nie daje jednak odpowiedzi na liczne wątpliwości, jakie życie nastrecza w dziedzinie stosun-

ków mieszkaniowych. Bardziej szczegółowe opracowanie przepisów ustawy o ochronie lokatorów byłoby tembardziej wskazane, że „obszerne wydania ustawy z doskonałymi komentarzami”, o których autor wspomina w przedmowie — niestety nie istnieją.

Książka zawiera również i tabelę do przerachowania hipotek.

Stanisław Hejmowski (Poznań).

Molkner Teodor Dr. Zmiany w organizacji terytorjalnej sądów i ich skutki prawne. Kraków 1926.

W broszurze, stanowiącej odbitkę z krakowskiego „Głosu Adwokatów”, autor poddaje krytyce częste, niekiedy po krótkim czasie odwoływane zmiany o organizacji terytorjalnej sądów, zwłaszcza w okręgach sądów apelacyjnych krakowskim i lwowskim. Zmiany te w liczbie około 30 w czasie od 1922 do 1925 r. zostały dokonane w drodze rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości. Autor kwestjonuje ważność większości tych rozporządzeń z uwagi na brak uprzedniego zasięgnięcia opinii czynnika ustawodawczego, jednego z warunków ustawowego upoważnienia Ministra sprawiedliwości do dokonywania zmian. W związku z krytyką zmian w organizacji terytorjalnej sądów autor zajmuje się pokrótce kwestją dopuszczalności przenoszenia sędziów na inne miejsce urzędowania oraz komplikacjami, wywołanymi we właściwości terytorjalnej sądów.

Dr. J. K. Gidyński (Poznań).

Zajączkowski Tadeusz. Ustawy w sprawach sądownictwa niespornego, obowiązujące na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej. Poznań, 1925.

W zbiorze ustaw Ziem Zachodnich ukazały się jako tom XVII ustawy, rozporządzenia i traktaty dotyczące spraw sądownictwa niespornego. Zbiór ten zawiera przedewszystkiem przekład tak niemieckiej jak i pruskiej ustawy w sprawach sądownictwa niespornego i to przekład komentowany z przytoczeniem odnośnych polskich ustaw i rozporządzeń. — Pozatem zbiór zawiera ustawę o wychowaniu zapobiegawczem nieletnich wraz z rozporządzeniem wykonawczem i okólnikami polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości. Dalej zamieszczono w zbiorze ustawę depozytową wraz z przepisami wykonawczemu i polskimi rozporządzeniami, dotyczącymi tej kwestji, dodając do tego wzory. Dział V zbioru zawiera usta-

wę o kosztach sądowych, ordynację w przedmiocie opłat notariuszy, ustawę o opłatach świadków i znawców wraz z rozporządzeniem o obliczaniu opłat świadków i znawców jakoteż tabelę do obliczania opłat. Wreszcie dział VI obejmuje szereg umów międzypaństwowych z dziedziny sądownictwa niespornego. Zbiór kończy się zestawieniem dodatkowych przepisów, ogłoszonych w czasie druku książki oraz wyczerpującym skorowidzem. Zbiór Zajączkowskiego jest dla praktyki sądowej nader cennym i wprost niezbędnym przewodnikiem.

Prof. Br. Stelmachowski (Poznań).

S w o b o d a Ernst Dr.: Fragen aus dem Miteigentumsrecht, Wien u. Leipzig, 1927 (Moritz Perles), str. 50.

Realizując częściowo program, zapowiedziany w poprzednim swem dziele p. t. Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch im Lichte der Lehren Kants, autor rozpatruje z punktu widzenia filozofii Kanta w szczególności zasady wolności instytucję współwłasności w unormowaniu kodeksu cywilnego austriackiego. Broszura zawiera zwięzły przegląd problemów, dotyczących tej jednej z najbardziej zawikłanych kwestii prawa cywilnego i nie daje przeważnie wyników nowych, zmierzając raczej do zilustrowania oryginalnej i odbiegającej od wzorów prawa rzymskiego koncepcji kodeksu austriackiego. Jedyne sprawę stosunku skargi ze współwłasności do skargi z tytułu działania bez zlecenia traktuje autor szerzej, dochodząc do wniosku, że przepisy o działaniu bez zlecenia także w niektórych przypadkach współwłasności należy stosować.

Rozprawa napisana jasno i przejrzysto ze zwykłą u autora potocznością.

A. O.

Biszyga K.: Rozwody. Kraków. Przegląd Powszechny 1927. str. 31.

Borowski St.: Projekt noweli wekslowej A. Zamojskiego z 1778 r. z przedmową J. Namitkiewicza. Warszawa. Prace Sem. handl. Uniw. Warszawskiego 1926. str. 16.

Dbałowski i Przeworski: Kodeks cywilny, zawierający obowiązującą w okręgach Sądów Apelacyjnych w Krakowie i Lwowie oraz Sądu okręg. w Cieszynie ustawę cywilną i rozporządzenie dodatkowe z uwzględnieniem ustawodawstwa polskiego oraz Orzecznictwa Sądu Najwyższego. Warszawa, Hoesick, 1927, str. 1599.

- Konic H.: Służebności w prawie cywilnem rzeczowem (opracow. na podstawie wykładów uniwersyteckich). Warszawa. Zratria Pomoc, 1927. str. 219.
- Kuratowski R.: O rygorach hipotecznych niepozbywalności i nieobciążania nieruchomości. Warszawa, „Gazeta Sądowa”, 1926, str. 36.
- Lutostański K.: Prawo cywilne. Stosunki majątkowe między małżonkami (oprac. według wykładów). Warszawa, „Bratnia Pomoc”, 1927, str. 160.
- Mandel L.: Orzecznictwo Sądów polskich w sprawach o unieważnienie, rozwód i separację małżeństw, w sprawach o alimentację, nieślubne pochodzenie itd. Kraków, 1927.
- Namitkiewicz J.: Podręcznik prawa handlowego, wekslowego i czełkowego. Wyd. III. Warszawa, Hoesick, 1927, str. 574.
- Namitkiewicz J.: O najważniejszych zasadach badania prawa handlowego. Warszawa, Hoesick, 1927, str. 94. zł. 6.
- Namitkiewicz J.: Kodeks handlowy. Wyd. III. Warszawa, Hoesick, 1927, str. 512.
- Nauka Chrystusa o małżeństwie a nowa ustawa o ślubach i rozwodach cywilnych. Warszawa. Wyd. Zjazdu Katolickiego, 1927, str. 16.
- Nowakowski J.: Repetytorjum prawa wekslowego. Łuków, „Sztuka”, 1927, str. 32.
- Nowe prawo dla lokatorów, sublokatorów i gospodarzy na podstawie ustaw sejmowych i orzeczeń Sądu Najwyższego. Lublin, Reklama powszechna, 1927. str. 16.
- Olszewski J.: Przepisy dla komorników sądowych (obow. w okręgach sądów apel. warszaw., lubelsk. i ziem wschodnich). Włocławek, 1926. str. 158.
- Otoliński K.: Małżeństwo i rozwody u mahometan. Warszawa, Druk. Nakładowa, 1927, str. 59.
- Prawo cywilne, obowiązujące na obszarze b. Kongresowego Królestwa Polskiego, 3-ci dodatek. Nowe ustawy i orzecznictwo kasacyjne, styczeń—maj 1926 r. Warszawa. Hoesick, 1926. str. 38.
- Reforma Rolna. Nowe prawo o parcelacji ziemi. Warszawa, wydawn. gazety „Alarm”, 1927, str. 62.
- Regulamin Naczelnej Rady Adwokackiej. Warszawa, „Społeczna”, 1927, str. 12.
- Rosenblüth I.: Projekty przepisów polskiego kodeksu cywilnego o „anormalnościach w powzięciu i przejawie postanowienia”. Kraków, „Przegląd Notarialny”, 1926. str. 20.
- Sikorski T.: Opieka i kuratela. Hoesick, 1927, str. 143.
- Staniewicz W.: Dziedziczenie własności ziemskiej w Szwajcarji w świetle nowego kodeksu cywilnego. Wilno, Zawadzki, 1926, str. 27.

- Stelmachowski Br.: Zarys procedury cywilnej, ob. na ziemiach b. zaboru pruskiego i G. Śląska. III. Przymusowe wykonanie. Poznań, Fischer i Majewski, 1927.
- Trammer J.: Dzisiejszy obraz ordynacji egzekucyjnej. Kraków, „Przegląd Notarjalny” str. 31.
- Ustawy poboczne do prawa wekslowego i czekowego. Poznań, „Concordia”, 1926, str. 23.
- Załuski M.: Zarys wiadomości o czekach. Warszawa, Nakł. i druk. Zakł. Salezjańskich, 1926, str. 50.
- Zbiór orzeczeń Sądu Najwyższego. Orzeczenia Izby pierwszej (cywilnej) 1925 r. II półrocze, Warszawa, Min. Sprawiedliwości, 1927, str. 167.

Czasopisma: Nowodworski J.: Współczesny stan adwokatury polskiej (Czasopismo Adwokatów polskich, Nr. 1, 1927). — Koszewski M.: Notarjat a adwokatura (Czasopismo Adwokatów polskich, Nr. 2, 1927). — Tempowski St.: Stosunek notarjatu do adwokatury w przyszłej polskiej ustawie notarjalnej (Czasopismo Adwokatów polskich, Nr. 2, 1927). — Koszewski M.: Współczesny stan adwokatury w zachodnich województwach (Czasopismo Adwokatów polskich, Nr. 3, 1927). — Zion L.: Orzecznictwo dyscyplinarne a nadzór ministerjalny (Czasopismo Adwokatów polskich, Nr. 6, 1927). — Lisiewski Stosunek niektórych przepisów ustawy o ochronie lokatorów do ustawy cywilnej i ustawy o postępowaniu cywilnem (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 1, 4, 1927). — Cisewski B.: Dziedziczenie lokali (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 1, 3, 1927). — Gracz D.: Czy prolongacja weksla jest nowacją (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 1, 1927). — Cichowicz L.: Antynomja pomiędzy art. 28 ust. 2 a art. 27 liczba 1 oraz art. 1, 5, 10 ust. stempl., dalej ordynacją adwokacką w ust. pr. o sądownictwie niespornem z 21. IX. 1899 (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 2, 1927). — Radajewski W.: Czy bezpieczeństwo publiczności domaga się obostrzenia ustawy o samochodach w myśl odpowiedzialności prawnej (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 7, 1927). — Radajewski W.: Wyjaśnienie stosunku § 38 do § 39 ustawy niemieckiej o ustawie ubezpieczeń (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 5, 1927). — Sioda R.: O dopuszczalności skarg i wniosków o ustalenie ważności wypowiedzenia stosunku najmu najmującemu przez wynajmującego (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 5, 1927). — Różański M.: Zmiana przepisów o opłatach adwokatów i o notarjacie na Ziemiach Zachodnich (Czasopismo Adwokatów polskich — Dział Województw Zachodnich, Nr. 6, 1927). — Piotrowski R.: Odpowiedzialność regresowa akceptanta (Czasopismo sędziowskie, Nr.

1—2, 1927). — Longchamps de Berier: O nazwisku osób nieznanego pochodzenia (Gazeta Administracji i Pol. Państw., Nr. 9, 1927). — Domański L.: Prawo o zobowiązaniach w ogólności wg. projektu komitetu francuskiego do spraw zjednoczenia (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 1926). — Zalewski St.: Istota i zakres prawa nadzoru Sądu Najwyższego (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 1926). — Kurman M.: Grunt emfiteutyczny (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 5, 1926). — Jackowski A.: O odpowiedzialności za „inkaso” i „przekazy” (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 6, 1926). — Glass J.: Dwa równoległe tryby rejestracji praw do nieruchomości (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 10, 1926). — Bardzki A.: Powództwo cywilne przewidziane w art. 665 u. p. c. (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 12, 1926). — Bekerman I.: W kwestji „złotego w złocie” (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 14, 1926). — Jędruszek: O działach spadkowych drobnych nieruchomości hipotecznych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 15, 1926). — Bergman L.: Czy obowiązuje na Ziemiach Wschodnich art. 256—258 ust. notar. (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 18, 1926). — Kuratowski: O rygorach hipotecznych niezbywalności i obciążania nieruchomości (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 19, 20, 21, 1926). — Langrod: Praworządność w problemie odszkodowania (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 21, 22, 23, 24, 25, 26, 1926). — Miziecki: O milczącym przedłużeniu najmu (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 22, 1926). — Kaftal: Odpowiedzialność za szkody zrządzone w komunikacji lotniczej (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 24, 1926). — Cederbaum: Wyroki cywilne i art. 177 K. K. (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 26, 1926). — Muzykant: Zwyczaj czy ogólna norma prawa cywilnego (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 26, 1926). — Borkowski: Wątpliwości na tle art. 80 ust. o wyk. ref. roln. (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 27, 1926). — Konorski: Złoty złoty, czy papierowy (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 28, 29, 1926). — Bekerman: Kilka uwag w sprawie rygoru „de non aliendo” (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 30—31, 1926). — Łukaszewicz: Dodatnie i ujemne strony wyroku Kuhnke—Fliederbaum (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 30—31, 1926). — Marcolli: Wydanie tytułu wykonawczego (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 35, 1926). — Wasilkowski: Kilka uwag o waloryzacji (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 36, 37, 1926). — Breiter: Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego a przerachowanie odsetek (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 38, 1926). — Glass: Z powodu ostatnich zmian w ust. notar. b. zab. rosyj. (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 39, 1926). — Neufeld: Złoty czy papierowa waloryzacja (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 40, 1926). — Cohn: Zakres odpowiedzialności nabywcy nieruchomości za zaległe % od wierzytelności hipotecznych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 41, 1926). — Borowski: Milczące odwołanie testamentu (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 42, 1926). — Głębocki: O zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Gazeta Sądowa War-

szawska, Nr. 43, 1926). — Rozensztat: W sprawie przymusowej likwidacji Społ. Akc. (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 47, 1926). — Folejewski: Czy serwituty w woj. wsch. gasną na mocy przedawnienia (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 48, 1926). — Kuzior St.: O przyszłe kadry magistratury sądowej (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 2, 3, 1927). — Bergman L.: Dopuszczalność przywrócenia wpisów dotyczących aktów zastawu (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 4, 5, 1927). — Lurie D.: W kwestji opłaty hipotecznej od wniosków o przechowanie (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 6, 1927). — Rakowiecki Br.: W kwestji uporządkowania wykazów hipotecznych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 6, 7, 10, 11, 1927). — Łukaszczyk W.: Utarty szlak (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 7, 1927). — Marcolla L.: Umorzenie postępowania zawieszono (art. 689 u. p. c. ros.) (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 8, 1927). — Breiter St.: Jeszcze w sprawie procentów hipotecznych i przerachowania wierzytelności hipotecznych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 11, 1927). — Szer S.: Otwarcie spadku za życia (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 12, 1927). — Łukaszczyk Wł.: Stosunek prawny a istota prawodawstwa (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 14, 1927). — Podziwowski Ig.: Wątpliwości na tle ustawy z dnia 27 stycznia 1922 r. (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 15, 1927). — Bekerman J.: Cesja hipoteki kaucyjnej (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 16, 17, 1927). — Kuzior St.: Art. 4 U. P. C. a orzecznictwo Sądu Najwyższego (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 18, 1927). — Glass J.: Jeszcze jeden zbędny rygor hipoteczny (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 24, 1927). — Jamontt J.: Pierwsza generalna lustracja Sądów polskich w b. zaborze rosyjskim (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 24, 1927). — Konic J.: Z ruchu ustawodawczego. Nowelizacja ustawy hipotecznej na kresach (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 28, 29, 33, 35, 36, 1927). — Honigwill L.: Czy rozporządzenie o licznikach ma moc obowiązującą (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 29, 1927). — Bekerman J.: Kryzys sądownictwa (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 28, 1927). — Gidyński J. K.: Zagadnienie niesłusznego wzbogacenia w prawie wekslowem (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 1927). — Allerhand M.: Nadzór sądowy (Głos Prawa, Nr. 1, 1926). — Halpern Fr.: Do wykładni §§ 471, 877 i 1372 ust. cyw. (Głos Prawa, Nr. 1, 1926). — Krzemicki St.: Adwokatura a ustawy dzielnicowe (Głos Prawa, Nr. 1, 1926). — Litauer J.: O mocy dowodowej wyroku karnego w przyszłym polskim procesie cywilnym (Głos Prawa, Nr. 2, 1926). — Fierich X.: Obligatoryjna odpowiedź na pozew w projekcie polskiej procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 1, 2, 3, 1926). — Allerhand: Odpowiedzialność państwa sukcesyjnego w postępowaniu ugodowem (Głos Prawa, Nr. 2, 1926). — Trammer J.: Droga prawa w sprawach kwaterunkowych (Głos Prawa, Nr. 2, 1926). — Tunis: Jeszcze o akcji notariatu słów kilka (Głos Prawa, Nr. 3, 1926). — Gołąb St.: Miejscowa własność sądowa w projekcie polskiej procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 4, 1926). — Li-

tauer: Głosowanie sędziów w przyszłym polskim procesie cywilnym (Głos Prawa, Nr. 4, 1926). — Przeworski: W wirze walki o prawo małżeńskie (Głos Prawa, Nr. 4, 1926). — Allerhand: Postanowienia procesowe w projekcie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Głos Prawa, Nr. 4, 1926). — Dbałowski: Ustawa o prawie autorskim (Głos Prawa, Nr. 5, 1926). — Muttermilch: §§ 5 i 6 rozporz. z 14. 5. 1924 o przerachowaniu zobowiązań prywatno—prawnych (Głos Prawa, Nr. 5, 1926). — Théry: Ustrój adwokatury paryskiej (Głos Prawa, Nr. 5, 1926). — Lutwak: Czy rozporządzenie o wysokości odsetek prawnych mają zastosowanie do należyłości w walutach obcych? (Głos Prawa, Nr. 5, 1926). — Fruchs: Do wykładni § 412 procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 6, 1926). — Lessing: Na marginesie artykułu prof. Gołąba o miejscowej właściwości sądowej w projekcie polskiej procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 7—8, 1926). — Landsberg: Na krawędzi orzeczeń Sądu Najwyższego w kwestji wysokości odsetek prawnych przy pretensjach w obcych walutach (Głos Prawa, Nr. 7—8, 1926). — Gołab: Ochrona prawna w polskiej ustawie autorskiej (Głos Prawa, Nr. 9, 1926). — Allerhand M.: Uwagi procesowe do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Głos Prawa, Nr. 9, 1926). — Steinberg: Czy do orzekania w sprawach o prawo wypasania na pastwisku gminnym przez członka gminy powołane są sądy zwyczajne czy władza samorządu gminnego (Głos Prawa, Nr. 10—11, 1926). — Weinberg: Czy donatio propter nuptias jest nieodwołalna (Głos Prawa, Nr. 11, 1926). — Fierich: O postępowaniu przygotowawczem w sądach kolegiałnych I inst. ze szczególnem uwzględnieniem projektu polskiej procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 12, 1926). — Steuermann: Zabezpieczenie należyłości adwokackich de lege ferenda (Głos Prawa, Nr. 12, 1926). — Allerhand M.: Projekt rządowy. Rozporz. Prez. Rz. P. i o zastawie rejestrowym na towarze (Głos Prawa, Nr. 1, 1927). — Halpern Fr.: Kupna przemycane (Schwarzkäufe) w judykaturze niemieckiej (Głos Prawa, Nr. 1—2, 1927) — Lutwak A.: Zaliczenie ceny kupna sprzedającemu pod węzłem kaucji obustronnej (Głos Prawa, Nr. 1—2, 1927). — Weinberg S.: Refleksje de lege ferenda nad art. 72 ustawy o spółdzielniach (Głos Prawa, Nr. 3, 1927). — Lutwak A.: Wygodzenie czy najem mieszkania? (Głos Prawa, Nr. 3, 1927). — Gołab St.: Ankieta nad ustawą wprowadzającą kodeks polskiej procedury cywilnej w okręgach apelacyjnych: poznańskim i katowickim (Głos Prawa, Nr. 4, 1927). — Allerhand J.: Kilka uwag procesowych z powodu utworzenia przedsiębiorstwa „Polskie koleje państwowe” (Głos Prawa, Nr. 4, 1927). — Litaauer J.: Wyrok znaczny w projekcie kodeksu procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 5—6, 1927). — Halpern Fr.: Do wykładni §§ 39 i 40 rozp. walor. (Głos Prawa, Nr. 7, 1927). — Fruchs M.: Kilka uwag o umowach wyposażeniowych (Głos Prawa, Nr. 7, 1927). — Gołab St.: Sądy polubowne według projektu polskiej procedury cywilnej (Palestra, Nr. 2, 1926). — Jankowski A.: Ustawa o wykonaniu reformy rolnej w ujęciu prawnem (Pale-

stra, Nr. 3, 4, 5, 6, 1926). — Rosensztat: „Przypozwanie” sublokatorów do spraw o eksmisję (Palestra, Nr. 4—5, 1926). — Z. Z.: Przyczynek do wykładni punktu 2 art. 737 U. P. C. (Palestra, Nr. 6, 1926). — Litauer T.: Z prac przygotowawczych do projektu polskiego postępowania cywilnego (Palestra, Nr. 6, 7, 8, 1926). — Muttermilch L.: O kosztach sądowych w sprawach związanych z przerachowaniem zobowiązań prywatno-prawnych (Palestra, Nr. 6, 1926). — Kleyna D.: Przymus adwokacki (Palestra, Nr. 7, 1926). — Natanson: Komis w prasie handlowej i prawie skarbowym (Palestra, Nr. 7, 1926). — Gliński M.: Opracowanie muzyczne tekstów poetyckich (Palestra, Nr. 9, 1926). — Bloch: Egzekucja podatkowa a zastaw (Palestra, Nr. 9, 1926). — Namitkiewicz J.: Prawo autorskie zależne (Palestra, Nr. 10, 1926). — Rosenbluth: Sądownictwo polubowne (Palestra, Nr. 10, 1926). — Rotwand: Odpowiedzialność cywilna na obszarze b. zaboru rosyjskiego (Palestra, Nr. 11, 1926). — Wehr W.: Nowa konwencja haska o ochronie własności przemysłowej (Palestra, Nr. 11, 1926). — Górski A.: Nowe kierunki w ustawodawstwie i w sądownictwie (Palestra, Nr. 12, 1926). — Przeworski: O przyszłym prawie małżeńskim w Polsce (Palestra, Nr. 12, 1926). — Jamontt J.: Projekt sądów bez nadzoru i stażu (Palestra, Nr. 1, 1927). — Blumenfeld Br.: Adwokatura małopolska (Palestra, Nr. 1, 1927). — Litauer J. J.: Z prac przygotowawczych do polskiego kodeksu procedury cywilnej (Palestra, Nr. 3, 1927). — Bardzki A.: Nowe dowody w sprawach cywilnych II-giej instancji według rosyjskiej ustawy postępowania cywilnego (Palestra, Nr. 3, 1927). — Koszewski M.: Współczesny stan adwokatury w zachodniej dzielnicy (Palestra, Nr. 3, 1927). — Zadrowski F.: Z prac przygotowawczych do polskiego kodeksu procedury cywilnej. Klauzula egzekucyjna a postępowanie nakazowe (Palestra, Nr. 4, 1927). — Zdanowicz P.: O aktach z samym sobą (Palestra, Nr. 5, 1927). — Tylbor St.: Kilka uwag o nazwisku rozwódki (Palestra, Nr. 5, 1927). — Trammer J.: Dzisiejszy obraz ordynacji egzekucyjnej (Przegląd Notarjalny, Nr. 2, 1926). — Ryba: Kilka uwag o protestowaniu weksli (Przegląd Notarjalny, Nr. 2, 1926). — Krokowski: Mąż jako ustawowy pełnomocnik żony (Przegląd Notarjalny, Nr. 2, 1926). — Jaworski Wł. L.: Charakterystyka ustawy o wykonaniu reformy rolnej (Przegląd Notarjalny, Nr. 3—4, 1926). — Rybiański: Notariat a zakres działania sądów (Przegląd Notarjalny, Nr. 3—4, 1926). — Rosenbluth: Projekty przepisów polskiego kodeksu cywilnego o „anormalnościach w powzięciu i przejawie postanowienia” (Przegląd Notarjalny, Nr. 3—4, 1926). — Zöll: Z opinii prawnych prof. Dra Zolla (Przegląd Notarjalny, Nr. 3—4, 1927). — Góra St.: O ujednostajnieniu notariatu w środkowej Europie (Przegląd Notarjalny, Nr. 1, 1927). — Zakrocki: Do interpretacji art. 84—93 ust. weksl. (Przegląd Notarjalny, Nr. 1, 1927). — Tilles A.: Adnotacja stopnia pierwszeństwa hipotecznego (Przegląd Notarjalny, Nr. 2, 1927). — St. St.: Wypadek praktyczny, dotyczący kwestji, w jaki sposób mają być podpisywane podania Spół-

łek z ograniczoną odpowiedzialnością o wpisy w rejestrze handlowym (Prze-
gląd Notarialny, Nr. 2, 1927). — Przybyłowski: Wpływ zmiany stos-
unków na zobowiązania (Przeгляд Prawa i Administracji, Nr. 1—3, 4—6, 7,
9, 10—12 1926, i Nr. 1, 1927). — Raczyński: O hipotece rejestrowej na
ruchomościach przemysłowych i rolniczych (Przeгляд Prawa i Administracji,
Nr. 1—3, 1926). — Longchamps: E. Till jako cywilista (Przeгляд Prawa
i Administracji, Nr. 4—6, 7—9, 1926). — Jampoler: „Non liquet” jako
wynik postępowania dowodowego (Przeгляд Prawa i Administracji, Nr. 7—9,
1926). — Allerhand: Prawo małżeńskie obow. na Spiszu i Orawie (Prze-
gląd Prawa i Administracji, Nr. 10—12, 1926). — Litauer: Art. 5 ust. o
prawie autorskiem (Przeгляд Prawa i Administracji, Nr. 1, 1927). — Abra-
ham Wł.: Zagadnienie kodyfikacji prawa małżeńskiego (Przeгляд Prawa
i Administracji, Nr. 2, 1927). — Bühn: Właściwość sądów zwyczajnych
w sprawie pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Przeгляд Prawa
i Administracji, Nr. 3, 1927). — Supiński: Polskie prawo o fuzji spółek
akc. i spółek z ogr. odpowiedzialz. (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 1, 2, 1926).
— Goldstein: Sądy polubowne (Przeгляд handlowy, Nr. 1, 1926). —
Neymark-Bądkowski: Prawodawstwo ubezpieczeniowe w Polsce.
(Przeгляд prawa handlowego, Nr. 2, 1926). — Wróblewski St. Zbędność
protestu u domicylanta (Przeгляд handlowy, Nr. 3, 1926). — Górski A.:
Nowy projekt kodeksu handlowego włoskiego (Przeгляд prawa handlowego,
Nr. 3, 1926). — E. D. Nowelizacja przepisów o sądzie polubownym (Przeгляд
prawa handlowego, Nr. 13, 1926). — Kaftal A.: Odpowiedzialność za trans-
porty lotnicze (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 3, 1926). — Sand: Nadzór
sądowy i ugoda pozakonkursowa (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 4, 1926).
— Chełmoński: O skutkach nieuiszczenia długu pieniężnego w terminie
(Przeгляд prawa handlowego, Nr. 4, 5, 1926). — Drzewiecki E.: Błędna
praktyka: przesyłanie spraw, zamiast umarzenie (Przeгляд prawa handlowego,
Nr. 4, 5, 1926). — Mayzel M.: O zwalczaniu nieuczciwej konkurencji
(Przeгляд prawa handlowego, Nr. 5, 8, 1926). — Namitkiewicz J.: Kilka
przykładów zastosowalności zasady bezpieczeństwa obrotu w prawie han-
dlowem (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 5, 1926). — Skoryna: Wpłata
kapitału zakładowego (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 5, 1926). — Bloch:
Ustawa francuska o spółkach z ogr. odpow. (Przeгляд prawa handlowego, Nr.
6, 7, 1926). — Zaniewicz: Kilku remitentów w wekslu (Przeгляд prawa
handlowego, Nr. 6, 1926). — Peretz: Z powodu projektu ustawy upadłości
(Przeгляд prawa handlowego, Nr. 6, 1926). — Kaczkowski: Zagadnienie
kontroli w spółkach akcyjnych (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 7, 1926). —
Litauer: Uwagi o projekcie ustawy o zapobieganiu upadłości (Przeгляд
prawa handlowego, Nr. 7, 1926). — Skoryna: Sąd może wyznaczyć przy-
musową likwidację firmy (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 8, 1926). — Rot-
wand: Z powodu głosu kupca w przedmiocie projektu ustawy o zapobieganiu
upadłości (Przeгляд prawa handlowego, Nr. 8, 1926). — Kaftal: Kwestja

właściwości spraw o odszkodowanie od handlujących (Przegląd prawa handlowego, Nr. 8, 1926). — Rozensztat: Umowną stopa procentowa (Przegląd prawa handlowego, Nr. 1, 1927). — Bloch J.: O „absoluterjum” udzielanem władzom spółek akcyjnych (Przegląd prawa handlowego, Nr. 1, 1927). — Mayzel M.: Polska ustawa o prawie autorskiem (Nr. 2, 1927). — Stawski J.: Zastaw rejestrowy (Przegląd prawa handlowego, Nr. 3, 1927). — Kon H.: Układ w upadłości małoletniego (Przegląd prawa handlowego, Nr. 4, 1927). — Peretz A.: O zastawie rejestrowym na towarze (Przegląd prawa handlowego, Nr. 4, 1927). — Kuratowski: Klauzula płatności w złocie w piśmiennictwie francuskim r. 1926/27 (Przegląd prawa handlowego, Nr. 5, 1927). — Tempel A.: Illuzoryczne korzyści projektowanego zastawu rejestru na towarze (Przegląd Sądowy, Nr. 5, 1927). — Skoryna S.: Cele i znaczenie zgłoszenia sprzeciwów do rejestru handl. przy zbywaniu przedsiębiorstw (Przegląd Handlowy, Nr. 5, 1927). — Namitkiewicz J.: Uwagi nad polską ustawą o zwalczaniu konkurencji nieuczciwej (Przegląd prawa handlowego, Nr. 6, 1927). — Peretz A.: Zagadnienie kartelowe (Przegląd Handlowy, Nr. 7, 1927). — Górski A.: Projekt kodeksu handlowego polskiego, opracowany na wzorach projektu włoskiego (Przegląd Handlowy, Nr. 6, 1927). — Fenichel: Czy ugoda w postępowaniu ugodowym jest tytułem egzekucyjnym? (Przegląd Sądowy, Nr. 1, 1927). — Kozubski: Przyczynę do wykładni § 422 u. c. (Przegląd Sądowy, Nr. 3, 1927). — Fenichel: Wypowiedzenie czy skarga o oddanie w posiadanie mieszkania służbowego (Przegląd Sądowy, Nr. 4, 1927). — Jamontt: Dlaczego bronimy wyborów sędziowskich (Przegląd Sądowy, Nr. 5, 1927). — Jendl: Egzekwowalność układu w postępowaniu układowym (Przegląd Sądowy, Nr. 5, 1927). Fenichel: Wyjawienie majątku pod przysięgą w postępowaniu egzek. na zabezpieczenie (Przegląd Sądowy, Nr. 10, 1927).

- Agastein: *Le Dol des incapables à l'occasion d'un contrat, étude de la jurisprudence française postérieure au Code civil*, Paris, Chauny et Quinsac, 1927, str. 312. 30 fr.
- Banomyong P.: *Du sort des sociétés de personnes en cas de décès d'un associé*. Paris, Chauny et Quinsac, 1926, str. 128. 15 fr.
- Barbié L.: *Guide pratique du divorce*. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 251. 14 fr.
- Baudry-Lacantinerie G.: *Précis de droit civil*. T. III. 13 édit. Paris, Sirey, 1926, str. 832 48 fr.
- Bézard-Falgas J.: *De la simplification des formalités de transfert*. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 68, 50 fr.
- Bonnecarrère, Laborde-Lacoste, Crémieu.: *Precis de droit civil*. T. II 1-er fase. Paris, Sirey, 1927, str. 233, 28 fr.
- Bonnecasse J.: *Précis de pratique judiciaire et extrajudiciaire*. Paris, Sirey, 1926, str. 481. 40 fr.

- Boudret J.: De l'expérience de l'action publique en Angleterre. Poitiers, 1926.
- Caillard H.: Le partage judiciaire et les mineurs. Paris, Soubiron, 1926, str. 263. 20 fr.
- Capitant H.: De la clause donnant au survivant des époux la faculté de prélever le fonds de commerce exploité par eux. Paris, Libr. gén. de droit et le jurisprudence, 1927, str. 62, 7,50 fr.
- Capitant H.: De la cause des obligations, 3. édit. Paris, Dalloz, 1926, str. 506. 40 fr.
- Cardahi Ch.: La possession en droit Ottoman, son caractère, ses effets et les actions possessoires. Paris, Libr. générale de droit et de jurisprudence, 1926, str. 40, 5 fr.
- Carpentier E.: Code de commerce. Paris, Sirey, 1927, str. 719. 20 fr.
- Carpentier A.: Code de procédure civile. Paris, Sirey, 1926, str. 697. 20 fr.
- Carpentier A.: Code civil. Paris, Sirey, 1926, str. 1075. 20 fr.
- César-Bru: Théorie et pratique des voies d'exécution. Paris, Rousseau, 1927, str. 520, 46 fr.
- César-Bru Ch.: Précis élémentaire de procédure civile, contenant les formules des principaux actes de procédure. Paris, Sirey, 1926, str. 510. 18 fr.
- Courbis E.: La propriété commerciale, 2 édit. Paris, Sirey, 1927, str. 234. 16 fr.
- Danjonet Lepargneur: Traité de droit maritime. 2 édit. T. III. Paris, Sirey, 1927, str. 800. 67,50 fr.
- Darrozeet Molierac: La propriété commerciale. Paris, Chiron, 1926. 6 fr.
- Delayen G. Homburg etc.: Des marchés commerciaux. Paris, Libr. des Juris-Classeurs, 1927, str. 636. 50 fr.
- Demontés C.: Les paiements par chèques. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 48, 4 fr.
- Devin J.: La propriété immobilière des étrangers en France. Paris, Roustan, 1926. 25 fr.
- Drouets G.: Traité théorique et pratique des Sociétés à responsabilité limitée, 2 édit. Paris, Sirey, 1927, str. 645, 50 fr.
- Duveau G. et Payen F.: Les règles de la profession d'avocat et les usages du barreau de Paris, Pédone, Paris, 1927.
- Fabre A.: Code annoté de la nouvelle compétence civile et correctionnelle des juges de Paix. Paris, Nell N., 1927. 12 fr.
- Foignet R.: Manuel élémentaire de droit civil. II édit. Paris, Rousseau, 1927, str. 615. 18 fr.
- Foignet R.: Manuel élémentaire de procédure civile, 10 édit. Paris, Rousseau, 1927. str. 440. 20 fr.

- Foignet: Manuel élémentaire de droit civil. Paris, Rousseau, 1927. str. 770. 22 fr.
- Foucher P.: Propriété commerciale. Paris, Rousseau, 1927. 7 fr.
- Frèjaville M.: Des meubles par anticipation. Paris, Boccard, 1927, str. 296. 21 fr.
- Fyot L.: Rapport sur les conséquences économiques d'une théorie nouvelle de l'imprévision fondée sur l'article 1150 du Code civil. Paris, 1927, Chauny et Quinsac, 1927, str. 10. 2 fr.
- Gain R.: Les sociétés à responsabilité limitée. Loi du 7 mars 1925. Paris, Dalloz, 1926, str. 168. 15 fr.
- Geny Fr.: Science et Technique en droit privé positif. Paris, Sirey, 1927, str. 422. so fr.
- Geny Fr.: La validité juridique de la clause „payable en or" dans les contrats entre particuliers français en temps de cours forcé. Paris, Sirey, 1926, str. 84. 10 fr.
- Gil Baer R.: De la nullité des clauses de garantie de change. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1926, str. 17. 4 fr.
- Gilles F.: Manuel théorique et pratique des actes sous seing privé. Paris, Giard, 1926, str. 115. 10 fr.
- Girault A.: Notions de droit usuel à l'usage des femmes, 7 édit. Paris, Sirey, 1926, str. 217. 8 fr.
- Glassonet Tissier: Traité théorique et pratique d'organisation judiciaire, de compétence et de procédure civile. 3 édit. T. II. Paris, Sirey, 1926, str. 904. 50 fr.
- Gorguette d'Argoeuves: Le droit moral de l'auteur sur son oeuvre artistique ou littéraire. Paris, Dalloz, 1926, str. 203, 25 fr.
- Guérin: Précis de législation maritime, 2 i 3 Partie. Paris, Gauthier-Villars, 1927, str. 290 i 196. 35 i 25 fr.
- Hildenfinger G.: De la validité des clauses tendant à parer dans les contrats aux inconvénients de l'instabilité monétaire. Paris, Libr. génér. de droit et de jurisprudence, 1926, str. 56. 5 fr.
- Houpin et Bosvieux: Traité général théorique et pratique des sociétés civiles et commerciales et des associations. Paris, Sirey, 1927, str. 2900. 202 fr.
- Jaquet et Vétillard: Traité de la mainlevée d'hypothèque et desradiations d'inscriptions. Paris, Soubiron, 1926, str. 820. 45 fr.
- Kuhn K.: Principes de droit anglo-américain. Droit privé et procédure. Paris, Pichon, 1926.
- Levasseur et Jacobson: La propriété commerciale. Paris, Dalloz, 1927, str. 506. 30 fr.
- Latreille M.: Le délit d'abandon de famille. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 132. 15 fr.

- Lepargneur: Le vote privilégié dans les sociétés à responsabilité limitée. Paris, Sirey, 1927, str. 14. 4 fr.
- Lepaulle: Les droits de l'auteur sur son oeuvre. Paris, Dalloz, 1926, str. 419. 40 fr.
- Lidji et Le Moal: La propriété commerciale. Paris, Les presses univ. de France, 1927, str. 192. 20 fr.
- Lyon-Caen et Renault: Traité de droit commercial. 5 édit. T. II. 1-re partie: Des sociétés. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1926, str. 830. 80 fr.
- Maire F.: Guide pratique des droits de la femme mariée sur les produits de son travail. Paris, Rivière, 1926, str. 32. 3 fr.
- Malinvaud M.: La propriété commerciale et la Loi du I/VII 1926. Paris, Giard, 1926, str. 152. 12 fr.
- Ménard A.: Essai d'une critique objective de la technique juridique en matière d'obligation. Paris, Sirey, 1927, str. 375. 20 fr.
- Monteux: L'étranger en France, ses droits, ses devoirs. Paris, G. 1927.
- Moreau et Bérot: Guide pratique des sociétés à responsabilité limitée. Paris, Pichon, 1926.
- Moreau et Bérot G.: Guide pratique des Sociétés commerciales II. Gestion et administration. Paris, Libr. gen. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 321. 20 fr.
- Morin G.: La loi et le Contrat. Paris, Alcan, 1927, str. 170. 12 fr.
- Mourlaque Fr.: Transformation des sociétés existantes en sociétés à responsabilité limitée de loi 7/III. 1925. Paris, 1927. str. 248. 30 fr.
- N.... La loi sur la propriété commerciale. Paris, Chiron, 1926. 1,50 fr.
- Neagu A.: Contribution à l'étude de la faute subjective dans la responsabilité des aliénés et de leurs gardiens. Paris, 1927, str. 324. 30 fr.
- Niboyet: Répertoire pratique de droit et de jurisprudence d'Alsace et Lorraine. Paris, Sirey, 1927.
- Peuquet H.: De l'unification du droit en matière de Chèque. Paris, Sirey, 1927. str. 272, 25 fr.
- Pic et Baratin: Des sociétés à responsabilité limitée. Paris, Godde, 1926, str. 707. 50 fr.
- Picot A.: La valeur morale de la profession d'avocat. Basel, Helbing, 1927, str. 24. 0.70 M.
- Pigé B.: Le juge unique et le statut de la magistrature en France. Paris, Payot, 1925.
- Planiol et Ripert: Les surétés réelles. I-e partie. Paris, Libr. Gén. de droit et de jurisprudence, 1927; str. 745. 68 fr.
- Planiol et Ripert: Traité élémentaire de droit civil conforme au programme officiel des Facultés de droit 10 édit. T. III. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence 1927, str. 1016. 42 fr.

- Rappaport E. St.: La banqueroute dans la législation moderne comparée. En marge de la réforme de la législation polonaise. Paris, Sirey, 1927, str. 100. 15 fr.
- Raviart C.: Traité formulaire de procédure générale civile, commerciale, criminelle et administrative. 4 édit. T. I. i T. II. Paris, Godde, 1926, str. 750 i 945. 100 fr.
- Ray J.: Index du Code civil. Paris, Alcan, 1927, str. 117. 15 fr.
- Rigaud: La Française et la loi au 20 siècle en France. La fiancée. Paris, Spes, 1927. 7 fr.
- Ripert G.: La règle morale dans les obligations civiles. 2 édit. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 435. 35 fr.
- Rivet H.: La protection de la propriété commerciale. Paris, „La bonne idée”, 1927, str. 300. 15 fr.
- Rouast: La condition juridique de l'enfant conçu avant et né pendant le mariage. Paris, Sirey, 1927, str. 20. 5 fr.
- Savatier: La recherche de la paternité. Paris, Dalloz, 1926, str. 264, 22 fr.
- Savatier: Bonaparte et le code civil. Paris, Dalloz, 1927, str. 47, 8 fr.
- Scherer: Principales différences entre le Code Napoléon (1804) et le Code Guillaume II (1900) 2 édit. Paris, Sirey, 1927, str. 107. 15 fr.
- Schics et Vanisterbeek: Traité formulaire de pratique notariale, T. III. droit civil, 2-e partie. Paris, R. Fonteyn, 1927, str. 1016, 90 fr.
- Schnock L.: Les droits de succession. 2 édit. Parit, Sirey, 1927, str. 250. 30 franków.
- Schumann R.: La théorie des obligations dans le projet du Code civil tchécoslovaque. Paris, Press. Univ., 1927, str. 208. 25 fr.
- Witenberg J.: Les lois polonaises sur la lettre de change, le billet à ordre et le chèque. Paris, Press. Univ., 1927, str. 80. 7 fr.
- Zeller E.: Les obligations à revenu variable. Paris, Sirey, 1927, str. 170. 20 franków.
- Zohdi M.: De la sentence indéterminée on de l'indétermination dans la sentence. Paris, Libr. gen. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 299. 30 franków.
- Allmann L.: Handels-, Wechsel-Scheck, Post- u. Eisenbahnrecht samt d. einschläg. Nebengesetzen u. Verordngn. Nach d. Stande d. österr. Gesetzgebung v. 31. VIII. 1926 r. 2. Aufl. Wien, Staatsdruckerei, 1926, str. 1860, 40 öst. Sch.
- Baer A.: Grundzüge d. Bürgerlichen Rechts, Bd. 1. Breslau, Hirt, 1926, str. 88. 3.50 M.
- Baer A.: Grundzüge d. Bürgerlichen Rechts, Bd. 2. Breslau, Hirt, 1927, str. 107. 3.50.
- Baer A.: Grundzüge des bürgerlichen Rechts, Bd. 3. Breslau, Hirt, 1927, str. 136. 3.50 M.

- Bauer F.: Die rechtliche Struktur d. Truste. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 279. 10 M.
- Binder J.: Prozess u. Recht. Leipzig, Deichert, 1927, str. 395. 16.50 M.
- Bloch R.: Handwörterbuch d. Aufwertungsrechtsprechung. Berlin, A. Sudau, 1927, str. 104. 3 M.
- Bloch R.: Handwörterbuch d. Aufwertungsrechtsprechung. Berlin, A. Sudau, 1927, str. 85. 0.75 M.
- Boas E.: Der Patentanwalt. Berlin, Trowitzsch, 1926, str. 6. 0.30 M.
- Boehmer G.: Erbfolge u. Erbenhaftung, Halle, Niemeyer, 1927, str. 201. 8.— M.
- Brandenburg H.: Grundstücksschwarzverkäufe u. Rechtsprechung. Berlin, Friebe, 1926, str. 42. 2 M.
- Brühlmann W.: Haftung u. Rückgriff im Schadenersatzrecht. Bern, Stämpfli & Cie, 1927, str. 164 (Abhandlungen z. Schweiz. Recht N. F. H. 24). 5.50 M.
- Brugier G.: Badisches Landes Zivilrecht. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 1042. 30 M.
- Brumby G.: Mieterschutz u. Mieteinigungsämter, 2 Aufl. Berlin, Spaeth & Linde, 1926, str. 241. 5.50 M.
- Brunner M.: Das Recht des Hauseigentümers. Zürich, Polygraph. Verlag, 1925, str. 128. 3 fr.
- Brunner Fr.: Verlobung, Ehe, Scheidung, Ebersberg-München, Schmidle, 1927, str. 59. 1.50 M.
- Buchwald M.: Miet- u. Wohnungsnotrecht, 2 Aufl. Leipzig, Roske, 1927, str. 323. 7 M.
- Buckeley A.: Das deutsche Juristenbrevier, 5 Aufl. Straubing, Attenhofer, 1927, str. 1965. 30 M.
- Cosack K.: Lehrbuch d. Bürgerlichen Rechts, Bd. 1. Jena, Fischer, 1927, (Die allgemeinen Lehren u. d. Schuldrecht, 8 Aufl. str. 867). 38 M.
- Curti A.: Englands Privat- u. Handelsrecht, Bd. 1. Berlin, Springer, 1927, str. 247. 13 M.
- David H.: Der Schutz des Begünstigten in der Treuhand nach englisch-amerikanischem Rechte. Aarau, Sauerländer, 1926, str. III. 3.50 M.
- Eisser G.: Die Gefahrtragung beim Kaufvertrag in rechtsvergleichender Darstellung. Berlin, Springer, 1927 (str. 61). 4.50 M.
- Felgertraeger: Friedrich C. v. Savignys Einfluss auf die Uebereignungslehre. Leipzig, Deichert, 1927, str. 52. 3 M.
- Freund O.: Der veraltete Wechselprotest. Wien, Maur, 1927, str. 23, I Sch.
- Frick W.: Die Auslegung d. Patentes nach Gesetz u. Rechtsprechung. Zürich, Polygraph. Verlag, 1926, str. 65. 3 fr.
- Fülster H.: Grundriss d. Bürgerlichen Rechts Bd. 2. Recht d. Schuldverhältnisse, Tl. 2. Giessen, Roth, 1927, str. 330. 5.50 M.

- Fülster H.: Grundriss d. Bürgerlichen Rechts, Bd. 3. Giessen, Roth, 1927, (Sachenrecht) 4 Aufl., str. 420. 7 M.
- Geiler K.: Die wirtschaftlichen Strukturwandlungen u. die Reform d. Aktienrechts. Berlin, Heymann, 1927, str. 44. 2 M.
- Geiler K.: Die wirtschaftsrechtliche Methode im Gesellschaftsrecht. Berlin, Vahlen, 1927, str. 539—619 (Beiträge z. Erläuterung d. Deutschen Rechts). 1 M.
- Geiler K.: Steuerrecht u. Privatrecht. Stuttgart, Hess, 1927. 0,80 M.
- Geilenfeld A.: Praktischer allgemeinverständlicher Wegweiser durch das Konkursverfahren u. die Geschäftsaufsicht, Hamburg, Hanseatische Verlagsanstalt, 1927, str. 80. 1 M.
- Gieseke P.: Das Aktienstimmrecht der Banken. Berlin, Heymann, 1926, str. 55. 3 M.
- Goldschmit Fr.: Die Aktiengesellschaft. München, Beck, 1927, str. 518. 13,50 M.
- Görner G.: Was muss d. Eigentümer vom Grundbuch wissen? Berlin, Preuss. Landesverband d. Haus- u. Grundbesitzvereine, 1926, str. 188. 2.— M.
- Goerrig Fr.: Abschluss, Inhalt, Wirkung u. Lösung v. Dienstverträgen. Essen, Deutscher Wehrmeister-Bund 1926, str. 23. 0,30 M.
- Graff H.: Die Rechtsprechung in Miet- u. Wohnungsfragen, Bd. 4. Berlin, Reichsmieterdienst, 1927, str. 128. 1,75 M.
- Gramse B.: Die Rechtsprechung in Miet- u. Wohnungsfragen. Berlin, Reichsmieterdienst, 1926, str. 104. 1,50 M.
- Graven H.: Uebungsfälle u. Aufgaben aus d. Gebiet d. Wechsel u. Schecksrechts, sowie d. Zivilprozessrechts, 3 Aufl. Köln, Müller, 1926, str. 102. 1,25 M.
- Graven H.: Das Wechselrecht nach der deutschen Wechselordnung, 3 Aufl. Leipzig, Gloeckner, 1926, str. 120. 2 M.
- Grünhut C.: Grundriss d. Wechselrechts, 5 Aufl. Wien, Steyermühl, 1927, str. 204. 2,50 M.
- Hachenburg M.: Kommentar z. Gesetz betreffend die Gesellschaften m. beschränkter Haftung, 5 Aufl. Bd. 2. Berlin, Gruyter, 1927, str. 452. 20.— M.
- Haegermann H.: Entwicklung u. Gattung d. Satzes „nulli res sua servit“. Hildesheim, 1926, Borgmeyer, 1926 str. 57. 2,50 M.
- Haff K.: Institutionen d. deutschen Privatrechts auf rechtsvergleichender u. soziologischer Grundlage zugl. Einführung ins bürgerliche Recht. Bd. 1. Stuttgart, Enke, 1927, str. 224. 13,50 M.
- Hagens A.: Warenzeichenrecht. Berlin, Gruyter, 1927, str. 408. 22 M.
- Hande A.: Die Praxis d. Gerichte in Mietrechtsachen, Folge 2. Wien, Deuticke, 1927, str. 130. 3,20 M.

- Heilfron E.: Grundriss d. bürgerlichen Rechts I. Mannheim, Bensheimer, (All. Teil, 6 Aufl.) str. 208. 4.— M.
- Heilfron Ed. u. Pick G.: Grundriss d. Zivilprozess u. Konkursrechts sowie d. Verfahrens d. Freiwilligen Gerichtsbarkeit. Bd. 2. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 297. 6 M.
- Hellauer J.: Kaufverträge. Werk-, Konsignations- u. Leihverträge in Warenhandel u. Industrie. Berlin, Spaeth u. Linde, 1927, str. 330. 12.80 M.
- Heinsheimer K.: Handelsrecht mit Wechsel- u. Scheckrecht, 2 Aufl. Berlin, Springer, 1927, str. 160. 7.50 M.
- Heinsheimer K.: Typische Prozesse, 7 Aufl. Berlin, Liebmann, 1927, str. 126, Bd. 1. 3.50 M.
- Heinsheimer K.: Uebungen im Bürgerlichen Recht, 4 Aufl., Bd. 3. Berlin, Liebermann, 1926, str. 74. 2 M.
- Hertel Fr.: Mieterschutz u. Wohnungswirtschaft, Bd. 4, Lfg. 5. Oppeln, 1927. 3.20 M.
- Heule R.: Erleichterung d. Ehescheidung, Rostock, Hinstorff, 1927, str. 25. I.— M.
- Heule K.: Lehrbuch d. Bürgerlichen Rechts, Allg. Teil. Berlin, Vahlen, 1926, str. 490. 12 M.
- Heuss A.: Rechtstaschenbuch f. Gläubiger. 17 Aufl. Stuttgart, Verlag f. Wirtschaft u. Verkehr, 1927, str. 635. 6.80 M.
- Herzfelder Fr.: Stimmrecht u. Interessenkollision bei d. Personenverbänden d. deutschen Reichsprivatrechts. München, Schweitzer, 1927, str. 168. 10 M.
- Hiemann R.: Lücken im Aktienrecht. Leipzig, Hiemann, 1927, str. 46. 190 M.
- Solländer U.: Die Unternehmungsform als wirtschaftliches Faktor. Berlin, Heymann, 1927, str. 80. 4.80 M.
- Hoeniger H.: Wechsel u. Scheckrecht, 2 Aufl. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 130. 2.50 M.
- Hoeniger H. u. Schulz R.: Konkurs, Geschäftsaufsicht, Zwangsversteigerung, 6 Aufl. Mannheim, Bensheimer, 1926, str. 24. 5 M.
- Jacoby-Goldschmidt M.: Die deutschen Dramatiker im Kampf um den Lohn ihrer Arbeit. Berlin, Werk-Verlag, 1927, str. 81. 2.50 M.
- Jäger C.: Schuldbetreibungs- u. Konkurs-Praxis d. Jahre 1920—1926, 3 Aufl., Zürich, Orell Füssli, 1927, str. 147. 8.80 M.
- Kaufs H.: Klage aus unerlaubtem Grund u. Wechselkraft, Strassburg.
- Keifl G.: Untersuchungen z. Besitzlehre d. österr. Rechtes. Wien, Perles, 1927, str. 46. 2.50 M.
- Kern E.: Der gesetzliche Richter, Berlin, Liebmann, 1927, str. 346. 12 M.
- Kiefersauer Fr.: Grundstücksmiete, Tl. 1. München, Schweitzer, 1926, str. 363. 10 M.

- Kiesow W.: Gesetz über d. Vergleich zur Abwendung d. Konkurses. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 545. 12 M.
- Klaus O.: Bürgerliches Personen-, Familien-, u. Erbrecht, 9 Aufl. Dresden, Buchdruckerei d. W. u. B. v. Baensch-Stiftung, 1927, str. 64. 1 M.
- Klein Fr.: Der Zivilprozess Oesterreichs. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 599. 25 M.
- Korn A.: Handbuch d. Zivilrechts mit Einschluss d. Handels- u. Wechselrechts, 2 Aufl. Berlin, Vahlen, 1927, str. 713. 20 M.
- Kress J.: Die Aufwertung a) nach allgemeinen Vorschriften u. b) der Hypotheken-, Schiffs- u. Bahn-Pfandrechte, Grund-Rentenschulden u. Real-lasten. 3 Aufl. München, Schweizer, 1927, str. 120. 4.50 M.
- Krieg O.: Mietrecht u. Wohnungsmangelgesetzgebung im Reich, in Preussen u. in Berlin, 3 Aufl. Berlin, Gruyter, 1927, str. 99. 1.50 M.
- Krüger-Herbot: Das Mietnotrecht in Preussen. Berlin, Sack, 1927, str. 411. 13 M.
- Lammers C.: Kartellgesetzgebung d. Auslandes. Berlin, Heymann, 1927, str. 104. 5 M.
- Lang E.: Teilweise Nichtigkeit d. Rechtsgeschäfte § 139 139 B. G. B. Berlin, Ebering, 1926, str. 191. 8 M.
- Lehmann H.: Gläubigerschutz. Mannheim, Bensheimer, 1926, str. 161. 6 M.
- Leonhard Fr.: Höhere Gewalt. Berlin, Stilke, 1926, str. 24. 1 M.
- Leonhard Fr.: Bürgerliches Recht, 2. Aufl. Berlin, Heymann, 1926, str. 247. 8 M.
- Levy L.: Konkursrecht, 2 Aufl. Berlin, Vahlen, 1926, str. 104. 3.50 M.
- Licht K.: Berufsvormundschaftliche Rechtsfürsorge. Wien, Staatsdruckerei, 1927, str. 324. 12 M.
- Lilienthal A.: Der neue Mieterschutz 1926/1927. Berlin, Rosenthal & Drews, 1927. 1.50 M.
- Loewenwarter V.: Wegweiser durch das B. G. B. 7—9 Aufl. Berlin, Heymann, 1927, str. 407. 13 M.
- Lorenz H.: Die Rechte d. Töchter eines Lehensbesitzers. Rostock, Hinstorff, 1927, str. 65. 3 M.
- Lutter R.: Patentgesetz v. 7/IV. 1891, 8 Aufl. Berlin, de Guyter, 1927, str. 64. 1 M.
- Makarow: Das russische Zwischenprivatrecht. Berlin, Sack, 1926, str. 100.
- Marx Fr.: Die Bedeutung der Interessenkollision f. das Aktienstimmrecht u. die Rechtsgültigkeit von Generalversammlungsbeschlüssen. Heidelberg, Heidelberger Verlagsanstalt, 1927, str. 131. 1.80 M.
- Meisner Ch. u. Stern H.: Das in Preussen geltende Nachbarrecht. München, Schweitzer, 1927, str. 616. 19 M.
- Menger A.: Das bürgerliche Recht u. die besitzlosen Volksklassen. Tübingen, Laupp, 1927, str. 241. 5 M.

- Mentzel F.: Kommentar z. Reichskonkursordnung, 2 Aufl. Mannheim, Benschheimer, 1926, str. 656. 20 M.
- Messow C.: Wechselordnung, Scheckgesetz u. Wechselsteuergesetz, 2 Aufl. Berlin, Deutscher Bankbeamten Verein, 1927, str. 100. 1,50 M.
- Meyer K.: Danziger Mietrecht u. Wohnungsnotrecht. Berlin, Stilke, 1926, str. 166. 6 M.
- Meyerowitz A.: Das gesamte Miet- u. Wohnungsnotrecht. Berlin, Vahlen, 1926, str. 278. 10 M.
- Michaelis R.: Scheckgesetz. Berlin, Gruyter, 1927, str. 339. 18 M.
- Morstein M.: Variationen über richterliche Zuständigkeit z. Prüfung d. Rechtmässigkeit d. Gesetzes. Berlin, Rotschild, 1927, str. 157. 6 M.
- Müller-Erbach: Deutsches Handelsrecht, Tl. I I. u. 2. Aufl. Tübingen, Mohr, 1927, str. 402. 13 M.
- Müller-Erbach R.: Deutsches Handelsrecht, 2 Aufl. Tübingen, Mohr, 1927, str. 402. 14,50 M.
- Nachod W.: Treuhänder u. Treuhandgesellschaft in Grossbritannien, Amerika u. Deutschland, 4 Aufl. Wien, Maur, 1927, öst. Sch. 3.—.
- Nadler M.: Grundbuch u. Aufwertungsfragen, 3 Aufl. Berlin, Sack, 1927, str. 296. 12 M.
- Naucke: Leitfaden für Konkursverwalter, 3 Aufl. Leipzig, Rossberg, 1927, str. 193. 6 M.
- Nennen: Allgemeines bürgerliches Recht (BGB.) Wiesdorf, Middelhaue, 1926, str. 55. 1,20 M.
- Neugebauer E.: Funkrecht, 2 Aufl. Berlin, Stilke, 1926, str. 262. 7 M.
- Neumann G.: Mommentar zu den Zivilprozessgesetzen v. 1. IX. 1895, 4 Aufl. Wien, Manz, 1927, öst. Sch. 4,80.
- Nord W.: Das Recht d. Treuhänders. Berlin, Vahlen, 1927, str. 45. 1,80 M.
- Oertmann: Grundriss d. deutschen Zivilprozessrechts, 2 u. 3 Aufl. Leipzig, Deichert, 1927, str. 304. 7,50 M.
- Oppikofer H.: Das Unternehmensrecht in geschichtlicher, vergleichender u. rechtspolitischer Betrachtung. Tübingen, Mohr, 1927, str. 148. 7,20 M.
- Pannier K.: Die Urheberrechtsgesetze an Werken d. Literatur u. d. Tonkunst, an Werken d. bildenden Künste u. d. Photographie u. an Mustern u. Modellen nebst d. wichtigsten Ausf.- u. Erg.- Bestimmungen u. d., Revidierten Berner Uebereinkunft, 6 Aufl. Leipzig, Reclam, 1926, str. 138. 0,80 M.
- Rabinowitsch J.: Rechtsfragen des Deutsch-Russischen Handels. Berlin, Prager, 1926, str. 17. 1 M.
- Rausnitz J.: Das eigenhändige Testament, 7 Aufl., 1927. Berlin, Heymann, 1926, str. 187. 3 M.
- Rauter G.: Die Verwertung v. Erfindungen, 4 Aufl. Halle, Marhold, 1926, str. 114. 3 M.

- Recke H.: Lieferschein u. Effektenscheck. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 63. 3 M.
- Reichhold W.: Die Revision aus prozessualen Gründen. Landau, Pfalz, Lang, 1927, str. 62. 2 M.
- Reinhardt Fr.: Die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, 3 Aufl. Berlin, Heymann, 1927, str. 353. 12 M.
- Reschke H.: Die rechtliche Stellung d. Reichseisenbahngesellschaft. Berlin, Heymann, 1927, str. 47. 3 M.
- Rieder St.: Die österreichischen Ehegesetze mit den einschlägigen Verordnungen u. Erlässen Nach d. Stande v. 15. IX. 1926. Wien, Staatsdruckerei 1926, str. 63. 4 öst. Sch.
- Runge O.: Scheidungsverträge n. bürgerlichem Recht. Berlin, Ebering, 1927, str. 79. 3.20 M.
- Ruth R.: Das Mietrecht der Wohn- u. Geschäftsräume. Mannheim, Bensheimer, 1926, str. 353. 12 M.
- Salaban K.: Europabuch der Rechtsanwälte u. Notare. Eine Enzyklopädie d. Gesetzgeb. u. Rechtssprechg. Europas mit e. Gerichts-, Anwalts- u. Notariatsregister. Berlin, Preussische Verlagsanstalt, 1926. 40 M.
- Schaefer K.: Die Hypothekenaufwertung. Leipzig, Hirschfeld, 1927, str. 172. 4.80 M.
- Schaldach K.: Das Konkursverfahren. Berlin, Spaeth, 1927, str. 119. 3 M.
- Schlegelberger Fr.: Probleme d. Aktienrechts. Leipzig, Gloeckner, 1926, str. 30. 1.20 M.
- Schmidt R.: Bürgerliches Recht. Stuttgart, Enke, 1927, str. 652. 25.20 M.
- Schmidt B.: Die wichtigsten Bestimmungen d. Rechts d. Gesellschaft mit beschränkter Haftung u. d. Gesellschaften d. Handels-Gesetzbuches in tabellar. Uebersicht zsgest. 2 Aufl. Leipzig, Hirschfeld, 1927, 1.50 M.
- Schmidt H.: Bindung d. Zivilrichters an Vorentscheidungen anderer Gerichte u. Behörden. Berlin, Ebering, 1927, str. 115. 4.80 M.
- Schneider H.: Gewerbliches u. geistiges Urheberrecht in d. freien Stadt Danzig. Berlin, Stilke, 1926, str. 88. 4 M.
- Schnell J.: Gerechtigkeitsidee u. Mietengesetzgebung. Wien, Manz, 1927, str. 52. 1.15 Sch öst.
- Schönberg S.: Ueber die Maximalhypothek Basel, Helbing u. Lichtenbahn, 1927, str. 19. 0,70 M.
- Schröter K.: Der Rücktritt vom Kartell, München Schweitzer, 1927, str. 109. 5 M.
- Schwarz O.: Grundriss des Bürgerlichen Rechts H. 1. 2. 3. 4. 5. Berlin, Heymann, 1926.
- Schfried Fr.: Das Mieterschutzgesetz in der ab 1. VII. gültigen Fassung. München, Landesverband bayer. Grund- u. Hausbesitzer-Vereine, 1926, str. 7. 0.20 M.

- Siehr K.: Das Aufwertungsgesetz in der Rechtsprechung der Oberen Gerichte. Berlin, Heymann, 1927, str. 119. 4 M.
- Solani E.: Neues Rechtshandbuch (kaufmännische Rechtskunde). 18 Aufl. Berlin, Wichart, 1926, str. 320. 4.50 M.
- Solmssen G.: Probleme d. Aktienrechts unter bes. Berücks. ihrer Entwicklung in den Vereinigten Staaten v. Amerika. Berlin, Gruyter, 1926, str. III. 2.50 M.
- Staub H.: Kommentar z. Handelsgesetzbuch, 12 u. 13 Aufl., 4 Bde. Berlin, Gruyter, 1927, str. 1026. 42 M.
- Staub-Koenige: Kommentar z. Handelsgesetzbuch, 12 u. 13 Aufl., str. 1247. 50 M.
- Stengel A.: Wechsel-, Scheck- u. Stempelrecht d. europäischen Länder u. d. Vereinigten Staaten v. Amerika. Berlin, Verlag f. Börsen u. Finanzliteratur, 1927, str. 380. 12 M.
- Stern B.: Das Konkursverfahren, 2 Aufl. Leipzig, Gloeckner, 1927, str. 129. 2.— M.
- Stricker L.: Die Energielieferung n. Schweizerischen Recht. Bern, Stämpfli, 1926, str. 106. 4.50 M.
- Szkolny F.: Die Belehrungspflicht d. Notars. Berlin, Gruyter, 1927, str. 52. 2 M.
- Titze H.: Bürgerliches Recht d. Schuldverhältnisse, 2 Aufl. Berlin, Springer, str. 141. 6.90 M.
- Tobler H.: Der Schutz d. Bürgen gegenüber dem Gläubiger nach dem Schweiz. Obligationenrecht. Bern, Stämpfli, 1926, str. 148, 5 M.
- Volkhausen A.: Das Recht d. fristlosen Entlassung. Berlin, Heymann, 1927, str. 87.
- Wachtel L.: Die Nachtragsverteilung im Konkurs. Leipzig, Hirschfeld, 1926, str. 90. 3.60 M.
- Walker G.: System d. Exekutionsrechtes. Für d. tschechoslovak. Republik bearb. v. Ed. Prochaska. Reichenberg, Stiepel, 1926, str. 359. Kc. 75.—.
- Warneyer u. Koppe: Das neue Aufwertungsrecht, 1927. Berlin, Spaeth. 8.— M.
- Warneyer O.: Kommentar z. B. G. B. f. das Deutsche Reich, Lfg. 14, Tübingen, Mohr, 1927. 6.90 M.
- Weinman A.: Rechtswegweiser f. Gläubiger, 2 Aufl. Viersen, Magon, 1926, str. 66. 2.75 M.
- Weinmann A.: Erste Einführung in das Bürgerliche Recht an Hand v. praktischen Fällen, Bd. 3. Mannheim, Bensheimer, 1926, str. 268. 5.50 M.
- Weinmann A.: Kernfragen d. Handelsrecht aus d. neusten Rechtsprechung d. Reichsgerichts. Viersen, Magon, 1927, str. 70.
- Weiss G.: Sammlung eidgenössischer u. kantonaler Entscheidungen z.

- Schweiz. Zivilgesetzbuch u. Obligationenrecht, Lfg. 9, Zürich, Schulthess & Co, 1926, str. 769—864. 4 M.
- Werneburg H.: Leitfaden d. geschädigten Aktienbesitzers u. Gesellschaftsgläubigers. Berlin, Stilke, 1927, str. 61. 2 M.
- Winkler W.: Der Treuhänder im Allgemeinen u. im Vergleich z. Abwendung d. Konkurses im besonderen. Leipzig, Reichenbach, 1927, str. 16. 1.50 M.
- Wolff K.: „Juristische Person“ u. aufgegebenes Grundstück. Wien, Perles, 1927, str. 128. 5 M.
- Wüger A.: Schweizerisches Patentrecht. Zürich, Polygraph. Inst. 1925, str. 100. 4 fr.
- Zeller H.: Seerechtliche Forschungen. Darmstadt, Selbstverlag, 1926, str. 93. 4 M.
- Zeller O.: Die widerrechtliche Entnahme von Erfindungen, ihre Folgen u. deren Beseitigung im deutschen u. österr. Recht. Berlin, Prager, str. 23. 1.80 M.
- Zillken E.: Die rechtliche Stellung d. uneheliches Kindes. Köln, 1927, str. 16. 0.30 M.
- Zingg Ch.: Die Befreiung d. Versichers v. der Leistungspflicht nach dem schweizerischen Bundesgesetz über d. Versicherungsvertrag v. 2. IV. 1908. Berlin, Hauptp., 1926, str. 97. 2.80 M.
- Zumbühl R.: Die Appellation im Rechtsmittelsystem d. bernischen Zivilprozessordnung. Bern, Stämpfli, 1927, str. 93. 3.50 M.

B. Dział ekonomiczny*

DZIAŁ I.

Teoria ekonomii politycznej, historia nauki ekonomii, specjalne rozprawy teoretyczne, encyklopedje, podręczniki, ogólna polityka ekonomiczna.

Battaglia Dr. Roger: O programie gospodarczym Polski oraz o warunkach rozwoju poszczególnych gałęzi wytwórczości. Warszawa, 1927. Nakł. Banku Gospodarstwa Krajowego, 8°, str. 402. (Konkurs Banku Gosp. Kraj. t. V). Omawiając w jednym z poprzednich numerów „Ruchu” prace, stanowiące wynik konkursu Banku Gosp. Kraj., zaznaczyłem, że praca p. Battaglii nie odpowiadała warunkom konkursu. Nie przesądza to jednak bynajmniej o jej wartości. Au-

* Poczawszy od najbliższego zeszytu kierownictwo działu ekonomicznego obejmuje komisja wydawnicza Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu, złożona z p. prof. E. Taylora, dyr. Głabisza i prof. St. Nowakowskiego.

tor odróżnia program doraźny i stały. W pierwszym stawia za główny cel dążenie do uzyskania nadwyżek bilansu płatniczego, by uzyskać rezerwy dla waluty i zabezpieczenie dla kapitalizacji. Wobec tego należy w tym okresie forsować eksport rolny, leśny i górniczy, a hamować import. Z chwilą nabierania się w kraju kapitałów lub napłynięcia ich z zagranicy, przyjdzie czas na zrealizowanie stałego programu gospodarczego, w którym bezpośrednie interesy konsumpcji mogą być podporządkowane interesom produkcji i jej zbytu. I w tym okresie na plan pierwszy wybija się popieranie wytwórczości rolniczej, pozatem zaś należy się „orientować w kierunku zwiększonej konsumpcji wewnętrznej” (str. 69) z pierwszeństwem dla tych gałęzi przemysłu „z grupy samowystarczalnościowej, które będą mogły równocześnie rozwinąć eksport” (s. 78). Program ten jest interesująco i z zacięciem motywowany, lecz nie zawsze trafnie i wydaje się nieco jednostronnym. Uzupełnia go szczegółowy, na 300 stron, opis stanu i warunków pracy poszczególnych gałęzi wytwórczości w Polsce, mający służyć za uzasadnienie. Zawiera on kopalnię informacji i wiadomości, za które należy się szczerą wdzięczność autorowi. Prof. Edward Taylor (Poznań).

Międzynarodowe Biuro Pracy. — Ankieta o wytwórczości. — Z przedmową do wydania polskiego Alberta Thomasa, dyrektora M. B. P. przy Lidze Narodów. — Przełożyła z francuskiego Marja Sokalowa. 1927 r. Str. X + 56.

Międzynarodowe Biuro Pracy przy Lidze Narodów przeprowadziło w latach 1920—25, pod kierunkiem profesora uniwersytetu w Genewie E. Milhand, wielką ankietę, dotyczącą produkcji w różnych krajach świata ze szczególnem uwzględnieniem stosunku wytwórczości do warunków pracy i kosztów utrzymania. Warto zaznaczyć, że inicjatywa tej ankiety wyszła ze strony przedstawicieli pracodawców, którzy chcieli zbadać wpływ czynnika pracy i radykalnych reform społecznych na wielki kryzys wytwórczości po wojnie światowej. W tym celu jednak trzeba było objąć badaniem wszelkie czynniki, nawet czynniki ściśle ekonomiczne, które mogły także oddziaływać na przesilenie wytwórczości oraz spowodować wzrost kosztów produkcji i kosztów utrzymania. Wyniki tej olbrzymiej ankiety zostały opublikowane w 8 dużych tomach, liczących 6552 strony i zawierających 1227 tablic statystycznych

i 758 wykresów. Bardzo dobrze zrobiono, że ogólne wnioski, będące jakby streszczeniem niektórych ważniejszych wyników ankiety, wydano także w oddzielnej broszurze i w ten sposób udostępniono szerszej publiczności. Właśnie broszura ta, przetłumaczona już na szereg języków, ukazała się świeżo w przekładzie polskim.

Naturalnie, trudno jest streścić (a także w pełni ocenić) i tak już niesłychanie skondensowany wyciąg z wielkiego dzieła, będący miejscami niemal „spisem rzeczy”. Warto jednak wskazać przynajmniej, jaki jest zakres ankiety i układ materiału.

Broszura omawiana — jak i całe dzieło — dzieli się na trzy części: pierwsza część poświęcona jest ustaleniu i badaniu samych faktów, druga część — wyłomaczeniu faktów, tj. wyjaśnieniu przyczyn kryzysu wytwórczości względnie zbytu, trzecia część — przedstawieniu środków zaradczych, proponowanych lub już stosowanych. Opis sytuacji gospodarczej świata i badanie ruchów wytwórczości obejmuje naogół okres od 1913 do 1923 (niekiedy dłuższy) i odnosi się do 47 gałęzi produkcji oraz 45 lub 50 krajów. Zwrócono tu szczególnie uwagę na zmiany wydajności pracy robotnika, zarówno wydajności ogólnej — przedmiotowej, jak i specyficznej — podmiotowej, tj. zależnej wyłącznie od samego robotnika.

Dla wyłomaczenia faktów przestudjowano kolejno różne czynniki rzeczywiste lub domniemane przesilenia produkcji, ujmując je w dwie wielkie grupy: czynniki gospodarcze ogólne i czynniki dotyczące pracy. Z czynników gospodarczych ogólnych uwzględniono: kryzys surowców, narzędzi pracy, przewozu, kapitałów, rynków zbytu, wreszcie kryzys walut, który odgrywał, jak wiadomo, rolę najważniejszą, zakłócając zupełnie równowagę gospodarczą świata. W zakresie czynników dotyczących pracy i pracowników wzięto pod uwagę: 1) bezpośrednie następstwa demograficzne wojny, jak ubytek 9 milionów zabitych i zaginionych, inwalidów i t. d., 2) przesilenie przygotowania zawodowego, 3) kryzys siły roboczej (wątpię, czy słusznie traktowany jest oddzielnie, obok innych — jak poprzednie i następne — które właśnie na niego wpływają), 4) zmiany zaszłe w warunkach życia pracowników (odżywianie, mieszkanie, płace w stosunku do kosztów utrzymania), 5) osłabienie zdrowia robotnika, 6) czynniki psychologiczne i moralne, 7) sprzeciw robotników względem systemów płac proporcjonalnych do wydajności, 8) strajki i lokauty, 9) bez-

robocie, rozpatrywane raczej jako objaw i skutek przesilenia, niż jego przyczyna, 10) skrócenie dnia pracy. Warto Wspomnieć, że to ostatnie zagadnienie, potraktowane bardzo wyczerpująco, zajęło w ogólnym sprawozdaniu, w tomie VI aż 543 strony. W broszurze znajdujemy również ciekawe wywody na ten temat i gorącą obronę 8-godzinnego dnia pracy.

Trzecia część ankiety dotyczy, jak już wspomniałem, walki z przesileniem. Uwaga tutaj koncentrowała się na dwóch problemach: wzmożenia wytwórczości oraz zapewnienia zbytu produktom. Kryzys zbytu w niektórych krajach, np. Stanach Zjednoczonych i Anglii, przybrał postać niezmiernie ostrą, osiągając swój punkt kulminacyjny w 1921 r. Wielką troską było także usunięcie bezrobocia, związanego najściślej z samym przesileniem gospodarczym. Cechą charakterystyczną walki z kryzysem była wszędzie interwencja władz, rozwój „gospodarki kolektywistycznej o charakterze przymusowym”, specjalnie podczas trwania wojny. Drugą cechą wysiłków, podjętych dla walki z kryzysem, przynajmniej po wojnie, był ich charakter w znacznej mierze międzynarodowy. Ten ostatni moment został silnie podkreślony w sprawozdaniu z ankiety, co jest zrozumiałe ze względu na punkt obserwacyjny i charakter instytucji przeprowadzającej badania. W każdym razie można mieć pewne wątpliwości, czy słusznym np. jest twierdzenie, nadające właśnie przesadny wpływ poczynaniom międzynarodowym, że „stabilizując koronę austriacką, Liga Narodów nakreśliła drogę powszechnej stabilizacji” (str. 51). Przecież wiadomo, że środki działania i metody stabilizacji były różne w rozmaitych krajach i usiłowania w tym kierunku czynione już wcześniej od reformy walutowej w Austrii. Gdy mowa też o współpracy międzynarodowej i jej doniosłości, przychodzi przeciwnie na myśl ten fakt, jak mało albo nic nawet nie uczyniono dla niektórych krajów — mam tu na myśli przede wszystkim Polskę — aby ułatwić im pokonanie przesilenia gospodarczego, którego przecież przyczyny łatwo było stwierdzić (anemja kapitałowa!) i odpowiednie środki lecznicze zastosować.

Czytelnika polskiego mogą m. in. zainteresować specjalnie dane, dotyczące płac pracowników drukarskich w 12 ważniejszych miastach świata. Okazuje się z nich, że wynagrodzenie zecerów maszynowych w Warszawie w 1924 i 1925 r., obliczone we frankach złotych, było najwyższe ze wszystkich miast podanych na wykresie (str. 53), znacznie przewyższające

takież płać zecerów w Amsterdamie, w Londynie, nie mówiąc już o Berlinie i Wiedniu, gdzie były one najniższe. Nie trzeba chyba tłumaczyć, jaki to miało wpływ na ogólny rozwój kulturalny społeczeństwa polskiego oraz na kryzys twórczości naukowej i literackiej, tak zależnej od warunków wydawniczych!

Całą broszurę — choć dane w niej są już nieco przestarzałe — można przeczytać z prawdziwym pożytkiem i zainteresowaniem. Zachęci też ona niewątpliwie wielu do zajrzenia do samego 8-tomowego dzieła, w którym mamy pierwszą poważną próbę syntetycznego ujęcia sytuacji gospodarczej i społecznej świata po wielkiej wojnie.

Prof. Stefan Z a l e s k i (Poznań).

- Czechowicz Gabriel. Exposé ministra skarbu... wygłoszone na plenarnym posiedzeniu Sejmu w dniu 12 lutego 1927. Warszawa 1927, 8-ka, str. 11.
- Fiedler M. Tło gospodarcze przewrotu majowego. Kraków. Nakł. Z. Młynarski, 1927, 8-ka, str. 48 (skonfiskowane).
- Instytut Gospodarstwa Społecznego. Sprawozdanie z działalności za lata 1920—26. Warszawa 1927, 8-ka, str. 22.
- Konderski Wacław. Konjunktury światowe a nasza polityka gospodarcza. (Mowa wygłoszona na inauguracyjnym zebraniu bielskiego oddz. Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie w dniu 24-go stycznia 1927 T.). Kraków. Nakł. Tow. Ekonomicznego 1927, 8-ka, str. 28. (Wyd. Tow. Ekonomicznego w Krakowie, t. XXIII).
- Koschembar-Łyskowski Ignacy. Cele i zadania polityki społecznej. Warszawa 1927, 8-ka, str. 14. (Wyd. Polskiego Tow. Polityki Społecznej nr. 1).
- Kostanecki Antoni. Ekonomja społeczna praktyczna. Wyd. II. Na podstawie wykładów... Warszawa. Nakł. Sekcji wydawnictw T-wa Bratnia Pomoc S. U. W. 1927, 8-ka, str. 188 (litogr.).
- Michalski Jerzy. Przemówienie posła na Sejm..., wygłoszone w dniu 10 lutego 1927 r. w plenum Sejmu przy referacie preliminarza budżetowego Ministerstwa Skarbu na okres 1927/28. Warszawa 1927, 8-ka, str. 44.
- Rybarski Roman. Polityka i gospodarstwo. Warszawa 1927, 8-ka, str. 29. (Obóz Wielkiej Polski. Wskazania programowe. Zesz. II).
- Tennenbaum Henryk. Skomercjalizowana racja stanu. Groteska polityczno-gospodarcza na tle stosunków polskich. Warszawa 1927, 8-ka str. 95.

- Bousquet G. H. Essai sur l'évolution de la pensée économique. Paris, Giard 1927, 8-ka, str. XV + 314.
- Litwiński Leon. Le problème des débouchés et l'internationalisme économique. Considérations sur les conditions de l'équilibre entre la production et la consommation dans l'économie mondiale. Bruxelles 1927, 8-ka, str. 22.
- Pietri Tonelli Alfonso de. Traité d'économie rationnelle. Traduit sur la 3-e éd. italienne par H. Gambrier. Paris, Giard 1927, str. 639.
- Reboud P. Précis d'économie politique. 2-c éd. t. I, t. II, partie. Paris, Dalloz 1927, str. 673, 359.
- Starzyński Stefan. La Pologne économique en 1926. Varsovie. Publié par le Ministère des Finances. 1927, 8-ka, str. 138.
- Zawadzki W. L. Esquisse d'une théorie de la production. Paris, Rivière 1927, str. 177.
- Hobson John A. The evolution of modern capitalism. A study of machine production. New and rev. ed. London, Scott 1927, str. 526.
- Kemmerer E. W. Economic advisory work for governments (Extract from the American Economic Rev.). Cambridge, Mass. 1927, 8-ka, str. 12.
- Kinsman Delos Oscar. Economics or the science of business. Boston, Ginn 1927, str. 380.
- London Essays in economics in honour of Edwin Cannan. Edited by T. E. Gregory and Hugh Dalton, with a foreword by Sir William Beveridge. London, Routledge 1927, 8-ka, str. 376. (Studies in econ. and polit. science 92).
- Moon Parker Thomas. Problems of prosperity. A series of addresses and papers presented at the annual meeting of the Academy of Political Science in the City of New York Nov. 17, 1926. New York, Acad. of Polit. Sc. 1927, str. 145.
- Parsons Floyd W. American business methods. For increasing production and reducing costs in factory, store and office. London, Pitman 1927, str. 383.
- Patterson S. Howard and Karl W. H. Scholz. Economic problems of modern life. New York, Mc Graw-Hill 1927, str. 615.
- Williams Gertrude. A synopsis of economics. London, Methuen 1927, 8-ka, str. 176.

- Bal lod** Karl (Atlanticus). Der Zukunftsstaat. Wirtschaftstechnisches Ideal und volkswirtschaftliche Wirklichkeit. 4 vollständig neu bearbeitete Auflage. Berlin, Laub 1927, 8-ka, str. XVIII + 296.
- Diehl** Karl. Theoretische Nationalökonomie. Band 3. Die Lehre von der Zirkulation. Wert und Preis, Geld und Kredit. Jena, G. Fischer, 1927, str. 602.
- Englis** Karl. Handbuch der Nationalökonomie. Brünn, Rohrer, 1927, str. XVIII + 591.
- Guttman n** Fritz. Polnische Wirtschaftsprobleme. Poznań 1927, 8-ka, str. 62.
- Harms** Bernhard. Vom Wirtschaftskrieg zur Weltwirtschaftskonferenz. Weltwirtschaftliche Gestaltungstendenzen im Spiegel gesammelter Vorträge. Jena, G. Fischer, 1927, str. XVI + 359.
- Oppenheimer** Franz. David Ricardos Grundrententheorie. Darstellung und Kritik. 2 neu eingel. Aufl. Jena, G. Fischer, 1927, str. XV + 255.
- Pfl uger** Victor. Die drei grossen F. (Freigeld, Freiland, Freiwirtschaft). Eine kritische Studie über Gesells Lehre Paderborn, Schönning, 1927, str. 94.

DZIAŁ II.

Historja gospodarstwa społecznego.

Bonfante Pietro Prof.: Lezioni di storia del commercio tenute nellà Università commerciale Luigi Bocconi. 2 tomy. Rzym, 1924 i 1925. Str. 267 i 275.

We włoskiej literaturze historyczno-gospodarczej brak dotychczas zupełnie prac ogólniejszych, obejmujących jeżeli już nie całość dziejów gospodarczych tego kraju, to przynajmniej przedstawiających w sposób jednolity rozwój poszczególnych działów ustroju gospodarczego Włoch podczas dłuższego okresu czasu. Jedynym wyjątkiem jest tu historja handlu. Pozostaje to w związku z poważnym rozwojem średniego i wyższego szkolnictwa handlowego. Profesorowie historii handlu, czyniąc zadość potrzebom odczuwanym przez uczącą się młodzież, opracowali szereg podręczników i ogólnych zarysów tego przedmiotu, uwzględniając ze szczególną dokładnością dzieje handlu włoskiego. W ten sposób powstały, między innymi, prace, których autorami są Cessi (Lezioni di storia del commercio), Luzatto (Storia del commercio), Segre (Manuale di storia del commercio) i inne. Najnowszą pracą tego rodzaju jest wymieniona w nagłówku książka prof. Bonfante, znanego romanisty włoskiego, autora szeregu prac mo-

nograficznych, i podręcznikowych z zakresu prawa rzymskiego.

Podział materiału przeprowadził autor na podstawie chronologicznej, rozróżniając dwie zasadnicze epoki: starożytną, w której morze Śródziemne odgrywało dominującą rolę w handlu, obejmującą wskutek tego właściwą starożytność i średniowiecze, oraz epokę nowożytną czyli oceaniczną. Podział tych epok na periody opiera autor na podstawie wysuwania się na czoło w handlu różnych narodów.

Po zupełnie pobieżnym przedstawieniu dwu pierwszych okresów (egipsko-babilońskiego i fenickiego) przystępuje autor do dokładniejszego omówienia okresów greckiego (700 do 323 przed Chr.), punicko-hellenistycznego (323 do 146 przed Chr.), oraz italo-rzymskiego (146 przed Chr. do 476 po Chr.), który z całej starożytności został najdokładniej opracowany. Wczesne średniowiecze, a mianowicie okres bizantyński (476—632) oraz arabski (632—1096) zostało uwzględnione bardzo pobieżnie na kilkunastu zaledwie kartkach. Przy późnym średniowieczu, nazwanym przez autora okresem włoskim (1096—1498) uwzględniona została prawie wyłącznie historia handlu włoskiego, która też mogła być odpowiednio dokładnie omówiona. Natomiast handel innych krajów w późnym średniowieczu został bardzo niedokładnie opracowany; Niemcom (głównie Hanzie) poświęcono zaledwie pięć stron, Francji i Flandrii po stronie, Anglii łącznie z krajami skandynawskimi i Rosją pół strony.

Tom drugi poświęcony jest czasom nowożytnym. Wiek XVI (okres hiszpańsko-portugalski), wiek XVII (okres holenderski) omówiono pobieżnie (razem 57 stron). Główną uwagę zwrócił autor w tym drugim tomie na wiek XVIII (okres anglo-francuski) i wiek XIX, w którym rozróżnia dwa okresy: angielski (1815—1878) i anglo-niemiecki (1878—1918). Ostatni rozdział poświęcony jest czasom powojennym, czyli okresowi anglo-amerykańskiemu. We wszystkich tych okresach, za wyjątkiem jednak wieku XVII, Włochy omówione są samodzielnie i obszerniej niż inne kraje.

Dzięki przejrzystemu układowi i jasnemu stylowi, książka prof. Bonfante może oddać rzetelne usługi przy popularyzacji tak ważnego działu historii gospodarczej, jakim jest historia handlu. Szkoda tylko, że nie została ona uzupełniona bibliografią przedmiotu oraz indeksem alfabetycznym. R.

B a a s c h Ernst: Holländische Wirtschaftsgeschichte. Jena, 1927. str. VI + 632.

Najnowszy tom wielkiego wydawnictwa redagowanego przez prof. Brodnitzę (Handbuch der Wirtschaftsgeschichte), o którym już dwukrotnie była mowa w „Ruchu prawniczym i ekonomicznym” (VI. 631, VII. 274), poświęcony jest historii gospodarczej Holandji od Unji Utrechtskiej (1579) do końca wieku XIX. Wśród historyków niemieckich Baasch więcej niż ktokolwiek inny był ukwalifikowany do napisania takiej książki. Od kilkudziesięciu lat ogłasza on mniejsze lub większe prace z zakresu historii handlu, a w szczególności odnoszące się do Hamburga. Niektóre z tych prac odnoszą się wprost do stosunków holenderskich i są oparte nietylko na literaturze historycznej holenderskiej, ale również na poszukiwaniach w archiwach holenderskich.

W stosunku do rozmiarów opracowywanego kraju oraz uwzględnionego czasokresu autor otrzymał znacznie więcej miejsca niż inni współpracownicy tego samego wydawnictwa. Mógł on więc rzecz opracować znacznie dokładniej, niż to było możliwe w pracach Brodnitzę, Kötzschkego lub Kulische-
ra. Wyszło to niewątpliwie całemu wydawnictwu na dobre, bo też Holandja mimo niewielkiego swojego terytorjum odegrała w gospodarczych dziejach Europy szczególnie doniosłą rolę, zwłaszcza w ostatnich trzech wiekach, którym omawiana praca jest poświęcona. Zupełnie słusznie zauważa autor (str. 584, 585), że mały ten kraj w każdej z ważniejszych dziedzin życia gospodarczego, a więc w rolnictwie, rybołówstwie, komunikacji morskiej, handlu, przemyśle i kredycie przynajmniej przez pewien czas był krajem przodującym w danej dziedzinie w całym ówczesnym świecie.

Przodujące stanowisko w rozwoju gospodarczym zawdzięcza Holandja, jak wiadomo, okoliczności, iż tu wcześniej, niż w innych krajach dzięki różnym sprzyjającym okolicznościom, rozwinęło się życie miejskie. Już przy końcu średniowiecza element miejski zdobył sobie dominujące stanowisko zarówno w dziedzinie życia gospodarczego, jak i w zakresie polityki państwowej. Wśród ludności miejskiej wielcy kupcy i bankierzy byli elementem gospodarczo i politycznie najpotężniejszym. Nic tedy dziwnego, że organizacji handlu, komunikacji morskiej oraz kredytowi poświęca autor główną swoją uwagę, nie zaniedbując zresztą rolnictwa, rybołówstwa i przemysłu.

Wiadomo, że w handlu morskim Polski przez Gdańsk, Holandia odgrywała bardzo doniosłą rolę. Nic tedy dziwnego, że w książce Baascha niejednokrotnie mowa jest zarówno o Polsce, jak i o Gdańsku. Wzmianki te nie dają jednak niczego nowego w stosunku do wiadomości znanych popularnej polskiej literaturze historyczno-gospodarczej. Stosunkowo najciekawsze są wiadomości o stosunkach kredytowych holendersko-polskich (str. 198, 199, 233).

Wartość omawianej książki podnosi obszerny spis prac, odnoszących się do holenderskiej historii gospodarczej, w którym w szerokiej mierze uwzględnioną została stosunkowo mało znana literatura holenderska, oraz dokładny indeks alfabetyczny. R.

Sée Henri: La vie économique de la France sous la monarchie censitaire (1815—1848). Paris 1927, str. 191.

Sée Henri: L'économie rurale de l'Anjou dans la première moitié du XIX-e siècle. Paris 1927, str. 19.

Od 1921 r. ogłosił autor szereg artykułów, drukowanych przede wszystkim w „Revue d'histoire économique” a poświęconych dziejom gospodarczym Francji w pierwszej połowie XIX stulecia. Z rozszerzenia i odpowiedniego przerobienia tych artykułów powstała niniejsza książka. Druga z wymienionych w nagłówku prac jest nowym szkicem z tego samego zakresu, który nie został włączony do ogólnego opracowania.

W stosunku do rozmiarów zagadnienia, gospodarcze dzieje Francji w pierwszej połowie XIX wieku, mimo dość bogatej literatury, są dotychczas bardzo niedostatecznie naukowo opracowane. Nic tedy dziwnego, że omawiana tu praca ma charakter pierwszego dość ogólnikowego szkicu, sumującego najważniejsze wyniki dotychczasowych badań i wskazującego na najważniejsze ich luki.

Rozdział pierwszy poświęcony jest stosunkom rolnym. Po 1789 r. dokonały się, jak wiadomo, bardzo ważne zmiany w zakresie ustroju rolnego, a przede wszystkim rozkładu własności ziemskiej. Produkcja rolna natomiast spoczywała wciąż na dawnych podstawach. Niewiele pod tym względem zmieniło się bezpośrednio po kongresie wiedeńskim w dobie restauracji. Dopiero rządy za czasów monarchji lipcowej zaczęły okazywać większe zainteresowanie dla spraw: produkcji rolnej, to też po 1830, a zwłaszcza po 1840 r. postęp w tym zakresie

jest coraz większy, a niebezpieczeństwo klęski głodowej coraz mniejsze.

Większa część książki poświęcona jest rozwojowi przemysłu, a mianowicie postępowi uprzemysłowienia kraju (rozdział II), przejawiającemu się w coraz to większej mechanizacji i koncentracji przemysłu oraz stosunkom robotniczym. Temu ostatniemu zagadnieniu poświęcił autor dwa rozdziały: w jednym omówił położenie robotników przemysłowych, a w drugim ruch robotniczy. Ruch ten, zwłaszcza po r. 1840 zaczął zataczać coraz silniejsze kręgi, i to nie tylko jako ruch zawodowy, ale niemniej, zwłaszcza w stolicy, jako ruch polityczny, w znacznej mierze tajny. Dzięki temu warstwa robotnicza odegrała tak wybitną rolę w rewolucji 1848 r.

Ostatni rozdział poświęcony jest rozwojowi stosunków handlowych. Wybitnie wzmożyły się obroty wewnętrzne, mianowicie dzięki znacznemu rozwojowi dróg bitych oraz kolejnictwu, stawiającemu w tych czasach pierwsze swoje kroki. Handel morski jest w dalszym ciągu najważniejszym działem wielkiego handlu.

Książka zaopatrzona jest w bibliografię źródeł drukowanych i opracowań oraz w indeks rzeczowy. R.

H e m p e l Hermann. Das Gewerbe der Stadt Regensburg im Mittelalter. Stuttgart 1926. str. 328.

Jest to bardzo gruntowna, na szerokiej źródłowej podstawie oparta, monografia dziejów przemysłu w jednym z najstarszych środowisk miejskich w Niemczech. W pierwszej ogólnej części omawia autor chronologiczny rozwój przemysłu ze szczególnym uwzględnieniem jego społecznej organizacji. W osobnych rozdziałach zostały przedstawione czasy rzymskie, wczesne średniowiecze oraz późne średniowiecze, obejmujące okres organizacji cechowej. W osobnym rozdziale uwzględnił autor organizację przemysłową w klasztorze Sw. Emmerama w XI wieku; rozdział ten należy do najciekawszych w całej omawianej książce.

W drugiej części, nazwanej przez autora specjalną, mamy zebrane wiadomości, odnoszące się do poszczególnych działów przemysłu. Omówił w nich autor przede wszystkim rodzaje wytwarzanych przedmiotów oraz technikę produkcji, głównie na podstawach danych z ostatnich wieków średniowiecza. Wśród wiadomości o materialnej stronie w rozwoju przemysłu znajdujemy porzucane szczegółowe wiadomości, odnoszące

się do społecznej jego organizacji. Gdyby autor zamiast podziału na ogólną i szczegółową historję przemysłową podzielił wyniki swoich badań na odnoszące się do historii techniki z jednej strony, a do historii społeczno-gospodarczej z drugiej strony, książka jego zyskałaby znacznie na wartości. R.

D'Avenel G.: *Histoire économique de la propriété, des salaires, des denrées et de tous les prix en général depuis l'an 1200 jusqu'en l'an 1800*. Tom VII. Paris 1926, str. 474.

Nowy ten tom wielkiego dzieła, które zaczęło się ukazywać od roku 1894, zawiera dokończenie księgi piątej, rozpoczętej w tomie VI, a poświęconej „historji wydatków prywatnych”. Jak wiadomo w poprzednich tomach omówił autor dochody z własności ruchomej i nieruchomej (księgi 1 i 2 zawarte w tomach I i II), płacę roboczą (księga 3, zawarta w tomie III i IV), przyczem omówione zostały również koszta utrzymania, a więc wydatki warstwy pracującej i żyjącej z płacy roboczej oraz osobno dochody klas wyższych (ks. 4, w tomie V). Wydatkom, przedewszystkiem tych ostatnich warstw, poświęcone są dwa ostatnie tomy dzieła d'Avenela. W stosunkowo niewielkim tomie VI omówił autor wydatki na pożywienie oraz inne kuchenne, a dalej wydatki na mieszkanie i służbę domową. W ostatnim tomie omawia autor inne kategorie wydatków. Szereg rozdziałów (VIII do XX) poświęcony jest wydatkom związanym z transportem osób, towarów i listów. Rzecz ujęta jest bardzo szeroko i wykracza znacznie poza ramy związane z budżetem prywatnym. Mamy tu bowiem omówione nietylko wydatki związane z utrzymaniem stajni i na pojazdy, ale obszernie omówiono administrację dróg lądowych i wodnych, administrację poczt, przemysł hotelarski, koszta transportu towarów i t. d. Następne rozdziały poświęcone są ubiorom i pokrewnym wydatkom (XX—XXVI) i umeblowaniu w najszerszym znaczeniu tego słowa (XXVII—XXIX). Na końcu dzieła znajdujemy indeks alfabetyczny rzeczowy do całego dzieła. R.

Cunow Heinrich: *Allgemeine Wirtschaftsgeschichte. Eine Übersicht über die Wirtschaftsentwicklung von der primitiven Sammelwirtschaft bis zum Hochkapitalismus*. I Band: *Die Wirtschaft der Natur und Halbkulturvölker*. Berlin 1926, str. 547.

Całość tego dzieła jest obliczona na cztery tomy. Tom pierwszy jest poświęcony ludom pierwotnym. Poraz pierwszy

w literaturze światowej zużytkowano tu na tak szeroką skalę dane historyczno-gospodarcze, zawarte w wielkim dorobku współczesnej literatury etnograficznej. Zamiast mniej lub więcej teoretycznie wykombinowanych typów i stadjów pierwotnego rozwoju gospodarczego, dał nam autor systematyczny przegląd gospodarczej struktury, oraz, o ile to tylko było możliwym ewolucji, poszczególnych terytoriów zamieszkałych dziś jeszcze, lub tylko w przeszłości, przez t. zw. ludy pierwotne, rozpoczynając od Tasmańczyków, a kończąc na feudalizmie malajskim. Osobne rozdziały poświęcone są strukturze najbardziej w kulturze posuniętych ludów Ameryki pierwotnej (Irokezi, dawny Meksyk i Peru).

Następny tom tego dzieła ma być poświęcony strukturze gospodarczej prazymian, celtów i germanów. Tomy trzeci i czwarty gospodarce feudalnej zachodniej i środkowej Europy oraz rozwojowi kapitalistycznego ustroju aż do końca XIX w.

R.

Pino - Branca Alfredo: *La vita economica della Sardegna Sabauda (1720—1773)*. Messina 1926, str. XII + 437.

Praca ta oparta jest na bardzo gruntownych poszukiwaniach, przeprowadzonych w archiwach państwowych w Cagliari i w Turynie. Zainteresowanie dla spraw gospodarczych ówczesnego państwa było z powodów fiskalnych tak silne, że archiwa władz państwowych zawierają bardzo liczne, wszechstronne i dokładne wiadomości, odnoszące się do całokształtu ówczesnego życia gospodarczego. Wszystkie te porozrzucone po niezliczonych księgach i fascykułach wiadomości zostały przez autora zebrane i systematycznie przedstawione.

Po wstępie, poświęconym ideom ekonomicznym, sformułowanym przez ówczesnych pisarzy i przejawiającym się w ustawodawstwie i działalności administracyjnej rządu, faktycznie przeprowadzonej lub tylko projektowanej, omawia autor kolejno stosunki demograficzne, rolnicze, przemysłowe, handlowe, skarbowe i monetarne. Sprawy techniczno-gospodarcze wybijają się na plan pierwszy. Społeczno-gospodarcza organizacja, zwłaszcza w zakresie stosunków rolnych i przemysłowych, traktowana jest niejako ubocznie i wymaga zasadniczych uzupełnień.

Liczne bardzo tablice statystyczne podnoszą znacznie wartość omawianej książki.

R.

- Corvi Menotti Antonio: Tradycje historyczne stosunków gospodarczych italsko-polskich. Warszawa, Nakł. wyd. „Polonia-Italia”, 1927, 8-ka, str. 41.
- Ingłot Stefan. Stosunki społeczno-gospodarcze ludności w dobrach biskupstwa włocławskiego w pierwszej połowie XVI wieku. Z mapą. Lwów. Nakł. Tow. Naukowego, 1927, 8-ka, str. 93.
- Kurnatowski J[erzy]. Historia społeczno-gospodarcza. Wykłady... opracowane przez słuchaczy Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie. Warszawa. Nakł. sekcji wyd. Tow. Bratnia Pomoc S. S. N. P., 1927, 8-ka, str. 80 (litografja).
- Namysłowski Bolesław: Znamiona bartne mazowieckie w 17. i 18. wieku i inne znaki ludowe. Poznań 1927, str. 28.
- Philipp Karol. Zarys historii poczty ze szczególnem uwzględnieniem poczty polskiej. Bydgoszcz, 1927, 8-ka, str. 80.
- Polański Włodzimierz. Jak przewożono pocztę polską w dawnych czasach. Szkic historyczny z ilustracjami. Toruń. Nakł. Domu Filatelistyczno-Wydawniczego Henryka Kamińskiego 1925 (wyd. 1927), 8-ka, str. 116.
- Rutkowski Jean: Le problème de la synthèse dans l'histoire économique. (Revue de synthèse historique, 1927).
- Rutkowski Jan: Histoire économique de la Pologne avant les partages. (Institut d' études slaves de l'Université de Paris. Bibliothèque polonaise I). Paris 1927, p. XII + 268.
- Rutkowski Jean: Le régime agraire en Pologne au XVIIIe siècle. (Revue d' histoire économique et sociale 1926 p. 473—505, 1927 p. 66—103), i oddbitka: Paris, 1927, str. 71.
- Bigo Robert: La Caisse d'escopmte (1776—1793) et les origines de la Banque de France, Paris, 1927, str. 320.
- Colbert C.: Der Börsenschwindel des John Low (1671—1729). Die Geschichte des Erfinders der Inflation. München, 1927, str. 268.
- Germain Martin: Histoire économique et financière de la France. Paris, 1927.
- Louis Paul: Histoire de la classe ouvrière en France de la Révolution à nos jours. Paris 1927, str. 416.
- Masson P.: Marseille pendant la guerre. Paris 1927, 8-ka, str. XII + 80. (Histoire économique et sociale de la guerre mondiale).
- Mathier Albert: La vie chère et le mouvement sous le Terreur. Paris, 1927, str. 620.
- Möckelt Otto: Lothringen nach den Cahiers de doléances von 1789 unter besonderer Berücksichtigung der wirtschaftlichen und socialen Fragen. Frankfurt 1927.

Pirenne Henri: Les villes des Moyen Age; essai d'histoire économique et sociale. Bruxelles 1926, str. 203.

Sée Henri: Notes sur les assurances maritimes en France au XVIII-e siècle. Paris 1927, str. 25. _____

Brentano Lujo: Eine Geschichte der wirtschaftlichen Entwicklung Englands. B. I u. II. München 1927. str. 396 + 453.

Bestian Rudolf: Entwicklung und volkswirtschaftliche Bedeutung der braunschweigischer Domänen und Klöstergüter. Greifswald 1927.

Knapp G. L: Die Bauernbefreiung und der Ursprung der Landarbeiter in den älteren Teilen Preussens. 2 tomy. München 1927, str. XX + 312 + X + 475.

Köhler Max: Beiträge zur neuen jüdischen Wirtschaftsgeschichte. Die Juden in Halberstadt und Umgebung bis zur Emanzipation. Berlin 1927, str. XII + 94.

Ziekursch Johannes: Hundert Jahre schlesischer Agrargeschichte. Vom Hubertusburger Frieden bis zum Abschluss der Bauernbefreiung. 2 vermehrte und verbesserte Auflage. Breslau, Preuss & Jünger, 1927, 4-ka, str. XV + 442.

Corvi Menotti Antonio: Trazione storiche dei rapporti economici italo-polacchi. Varsovia. Edizione della „Polonia-Italia" 1927, 8-ka, str. 47.

Tenny Frank: An economic history of Rome. 2 ed. rev. Baltimore, John Hopkins Press, 1927, str. 519.

Baasch Ernst: Holländische Wirtschaftsgeschichte. Jena, G Fischer, 1927, 8-ka, str. 632.

Dölger Franz: Beiträge zur Geschichte des byzantinischen Finanzverwaltung besonders des X und XI Jahrhunderts. Leipzig. B. 9 Teubner, 1927, 8-ka, str. IV + 160 (Byzantinisches Archiv 9).

DZIAŁ III.

Polityka agrarna, rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo.

Borowik Józef. Rybactwo morskie na tle bilansu handlowego. Warszawa. Nakł. Ligi Morskiej i Rzemnej, 1927, 8-ka, str. 26.

Buzek Józef. Program gospodarczy Rzeczypospolitej i środki naprawy obecnych stosunków w rolnictwie. Kraków, 1927, 8-ka, str. 78. (Biblioteka Rolnicza Małopolskiego Tow. Rolniczego nr. 32).

Dembiński Felicjan. Polska a międzynarodowy rynek zbożowy. Z przedmową Jerzego Gościckiego. Warszawa. Wyd. Związku Polskich Organizacji Rolniczych, 1927, 8-ka, str. 105.

- Fajans Wacław. Sprawa cen produktów rolnych w programie gospodarczym Polski. Referat wygłoszony na konferencji odbytej w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych w dniu 14 grudnia 1926 r. Warszawa, 1927, 8-ka, str. 16.
- Jaskólski Józef. Inż. Wartość produkcji rolniczej i ogólny dochód ludności wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej w r. 1923. Lwów. [1927], 8-ka, str. 27.
- Kępiński Władysław. Komasaacja jako podstawa ustroju rolnego. Kraków 1927, 8-ka, str. 36. (Wydawnictwa Tow. Ekonomicznego w Krakowie, t. XX).
- Mieczyski Tadeusz. Organizacja rolnictwa i stosunki rolnicze w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. Kraków. Nakł. Państw. Inst. Nauk. Gosp. Wiejsk. 1926, 8-ka, str. 113. (Biblioteka Puławska nr. 2. Wydawn. Min. Roln. i D. P.).
- Popławski August. O rozwój kredytu rolnego. Warszawa, mała 8-ka, str. 177 z tablicami.
- Uprawa tytoniu w Polsce w świetle cyfr. Warszawa. Nakł. Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego, 1927, 8-ka, str. 15.

Czasopisma: Antoniewski St. Inż.: Przychód kasowy drobnych gospodarstw rolnych (Przemysł i Handel, zeszyt 18, 1927). — A. R.: Stany Zjednoczone Ameryki Północnej; „Surplus Control Act” (Rolnik Ekonomista Nr. 13. 1927). — Barański Wł. Inż.: Potrzeby kredytowe leśnictwa (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1927). — Bratkowski W.: Len jako roślina przemysłowa (Tygodnik Rolniczy Nr. 19—20. 1927). — Chełmickowski M. Dr.: Polityka agrarna Anglii w ostatnich 15 latach (Rolnik Ekonomista Nr. 8. 1927). — Chrzanowski J.: W sprawie działalności okręgowych Towarzystw Rolniczych (Gazeta Rolnicza Nr. 17. 1927). — Tenże: Międzynarodowa Konferencja Pszenna (Gazeta Rolniczą Nr. 23. 1927). — Fudakowski K.: Rok jubileuszowy Centralnego Towarzystwa Rolniczego (Rolnik Ekonomista Nr. 10. 1927). — Gościecki J.: Zaopatrzenie rolnictwa w sól dla inwentarza domowego (Rolnik Ekonomista Nr. 11. 1927). — Gorjaczkowski Wł. Dr.: Potrzeby ogrodnictwa w zakresie kredytu inwestycyjnego (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1927). — Hoyer W. W sprawie uregulowania wywozu jaj (Przemysł i Handel, zeszyt 17. 1927). — Humnicki S. Inż.: Konieczność obrony egzystencji cukrownictwa bu raczanego z punktu widzenia interesów ekonomicznych i socjalnych krajów europejskich (Gazeta Rolnicza Nr. 24—25. 1927). — Iwański A.: Przetwórstwo owocowe i jarzynowe (Rolnik Ekonomista Nr. 14. 1927). — Jarmoliński J.: Rozbudowa wytwórni bekonowych (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1927). — Tenże: Rozbudowa przemysłu mięsnego jako warunek podniesienia produkcji zwierzęcej (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1927). —

Jaskólski S. Inż.: Nowe prądy w rolnictwie (Gazeta Rolnicza Nr. 18. 1927). — Kotowski F. Dr. Prof.: Sytuacja rolnictwa w Stanach Zjednoczonych Am. Półn. (Gazeta Rolnicza Nr. 20, 21. 1927). — KostECKI E. Dr.: Sprawozdanie roczne sekcji centralnej do spraw nasiennictwa przy Związku Polskich Organizacji Rolniczych (Rolnik Ekonomista Nr. 13. 1927). — Kozłowski A.: Potrzeba organizacji rybackiej w Wilnie (Tygodnik Rolniczy Nr. 31—32. 1927). — K. S.: Program rolniczy Labour Party (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1927). — Krawulski L.: W sprawie polityki zbożowej (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1927). — Tenże: Wywóz zwierząt i mięsa, jego braki i środki zaradcze na nie (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1927). — Królikowski St. Inż.: Zasady programu inwestycyjnego w rolnictwie (Przemysł i Handel, zeszyt 17. 1927). — Laur E. Dr. Prof.: Postulaty rolnictwa w związku z Międzynarodową Konferencją Ekonomiczną w Genewie (Rolnik Ekonomista Nr. 10. 1927). — Litwinowicz J.: Rola polskiego eksportu na międzynarodowym targu mięsnym (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1927). — Lutosławski J.: O rozszerzenie w Polsce uprawy i hodowli roli (Gazeta Rolnicza Nr. 22. 1927). — Markijanowicz M.: W sprawie wykonywania ustawy o nadzorze państwowym nad buhajami (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1927). — Mikułowski-Pomorski J. Prof.: Rolnictwo, farmer i wieś w Stanach Zjednoczonych Am. Półn. (Gazeta Rolnicza Nr. 33—34. 1927). — Moszczeński S.: Metody wyceniania ziemi (Rolnik Ekonomista Nr. 17. 1927). — Piławski K.: Rolnictwo a bankowość rolnicza (Gazeta Bankowa Nr. 8. 1927). — Ponikowski W. Dr.: Projekt zamknięcia rachunkowości pojedynczej w gospodarstwach włościańskich (Rolnik Ekonomista Nr. 11, 12. 1927). — Popławski C.: Stan i potrzeby nasiennictwa (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1927). — Tenże: Możliwości rozwoju produkcji zbożowej w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1927). — Rose A.: Problem komasacji w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1927). — Rudziński M.: O ujednostajnienie rachunkowości gospodarstw wiejskich (Rolnik Ekonomista Nr. 8. 1927). — Tenże: Inwentaryzacja i amortyzacja w gospodarstwach wiejskich (Rolnik Ekonomista Nr. 14, 15. 1927). — Sommerstein E. Dr.: Reforma rolna a kredyt hipoteczny (Gazeta Bankowa Nr. 9. 1927). — Strinko O. Dr.: Trzydzieści lat czechosłowackiego agraryzmu (Gazeta Rolnicza Nr. 13—14. 1927). — Staff Prof.: Potrzeby rybactwa w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1927). — Surzycki St. Dr. Prof.: Szacowanie ziemi przymusowo wykupywanej przy przeprowadzeniu reformy rolnej (Rolnik Ekonomista Nr. 7. 1927). — Toussaint A.: Izby rolnicze we Francji (Rolnik Ekonomista Nr. 17. 1927). — Trybulski M.: Hodowla drobiu i jej potrzeby (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1927). — Węćławowicz Z.: W sprawie zakupów zwierząt rozplodowych w Szwecji (Tygodnik Rolniczy Nr. 19—20. 1927). — W. W.: Standaryzacja artykułów rolnych na Łotwie (Rolnik Ekonomista Nr. 16. 1927). — W. B.: Mac Nary-Hangen Bill (Przemysł i Handel, zeszyt 21.

1927). — Najważniejsze rezolucje Konferencji Genewskiej i Kongresu Rzymskiego (Rolnik Ekonomista Nr. 12. 1927). — Produkcja i eksport masła i jaj w Rosji Sowieckiej (Rolnik Ekonomista Nr. 7. 1927). — Memorjał Związku Polskich Organizacyj Rolniczych w sprawie rezerw zbożowych (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1927).

Fuchs Johannes Carl. Deutsche Agrarpolitik vor und nach dem Kriege. 3 umgearb. Auflage von: Die Grundprobleme der deutschen Agrarpolitik in der Gegenwart. Stuttgart, Kohlhammer, 1927, str. 105.

DZIAŁ IV.

Górnictwo, przemysł, rzemiosło.

Krahelska Halina. Łódzki przemysł włókienniczy wobec ustawodawstwa pracy. Warszawa, 1927, 8-ka, str. 46. (Instytut Gospodarstwa Społecznego. Sprawy Robotnicze nr. 2).

Windakiewicz Edward Inż. Solnictwo. Sole kamienne, potasowe i solankowe. Ich własności, fizjografia, górnictwo i warzelnictwo. Część III. Sól i sole potasowe w Polsce. Miejsca wytwórczości z 49 rycinami. Wydanie subwencionowane przez Zakłady Solvay w Polsce. Kraków, 1927, 8-ka, str. 220. _____

Czasopisma: A. J.: Produkcja i sprzedaż soli potasowych w I kwartale 1927 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — C. P.: Nowe prawo przemysłowe (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1927). — Dębicki J.: Umowy krajowe i międzynarodowe w hutnictwie cynkowym (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 12. 1927). — Fraenkel M. R.: Sprawa podniesienia wewnętrznego zbytu węgla górnośląskiego (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 7. 1927). — Gawroński Z. Dr.: Działalność Federal Trade Commission (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1927). — Gnoiński J.: Stan przemysłu naftowego w marcu 1927 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — H. S. Dr.: Trusty jako ideał rozwoju gospodarczego? (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 10. 1927). — Iwański A.: Widoki rozwoju gorzelnictwa w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1927). — Jackiewicz A. Inż.: Sole potasowe i ich eksploatacja w Polsce (Przegląd Górniczo-Hutniczy Nr. 10. 1927). — Jackiewicz A. Inż.: Ankieta rolna (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1927). — Kuczewski W. Inż.: Wartość wytwórczości hut żelaznych Rzeczypospolitej (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1927). — Kuczewski W. Inż.: Próba obliczenia zużycia żelaza w Polsce (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1927). — Tenże: Hutnictwo w Polsce w roku 1926. (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1927). — Oziębłowski W. Inż.: Polski przemysł górniczy; rudy żelazne, cynkowe, ołowiane i miedziane (Gazeta Bankowa Nr. 13—14, 15—16. 1927). — Ringman A. Inż.: Światowa wy-

twórczość maszyn i handel niemi (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1927). — Świętochowski St. Inż.: Organizacja przemysłu solnego w państwach sukcesyjnych (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1927). — Szawleski M.: Kryzys i kartelizacja przemysłu europejskiego (Przemysł i Handel, zeszyt 16. 1927). — W. H.: Krajowa wytwórczość maszyn młyńskich (Przegląd gospodarczy, zeszyt 15. 1927). — Żychliński F.: Uwagi i wnioski w sprawie ożywienia działalności wiertniczej na terenach naftowych w Małopolsce, a w szczególności na terenach rządowych (Gazeta Bankowa Nr. 7. 1927). — Przemysł cukrowniczy w kampanji 1926—1927 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — Przemysł rafineryjny w 1926 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1927). — Stan zatrudnienia i zarobki robotnicze w kopalniach węgla kamiennego w IV kwartale i w całym 1926 roku. (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1927). — Po Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej; rezolucje komisji handlowej, przemysłowej, rolniczej, oraz końcowa rezolucja Konferencji. (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1927).

Bogart Ernest L. und Charles E. London. Modern industry. London, Longmans, 1927, 8-ka, str. 603.

Uyehara S. The industry and trade of Japan. London, King, 1927, str. 342.

Knochenhauer Bruno. Die oberschlesische Montanindustrie. Gotha, Flamberg Verlag, 1927, 8-ka, str. 152. (Die deutsche Wirtschaft und ihre Führer. Bd. 9).

DZIAŁ V.

Handel, polityka handlowa i komunikacje.

Drogi naprawy kolejnictwa polskiego oraz poprawy bytu kolejarzy.

I. Braki polityki taryfowej i handlowości oraz koncesje w kolejnictwie. Warszawa, Wyd. Związku Urzędników kolejowych R. P. 1927, 8-ka, str. 36. (Drukowane jako manuskrypt).

Gieysztor Józef. Tranzyt jako problem międzynarodowy. Warszawa. Nakł. tyg. „Przemysł i Handel” 1927, 8-ka, str. 27. (Biblioteka Ekonomiczna tygodnika „Przemysł i Handel” r. II t. 9).

Reglamentacja przywozu. Opinie sfer gospodarczych. Nakładem Centralnej Komisji Przywozowej. [Warszawa] 1927, 8-ka, str. 89.

Tillinger Tadeusz Inż. Warunki ogólne rozwoju dróg wodnych w Polsce. Referat opracowany z upoważnienia Min. Robót Publicznych na II-gi Zjazd Polskich Techników Zrzeszonych. Odbitka z nr. 4 „Wiadomości Polskich Zrzeszeń Technicznych za rok 1927”. Warszawa 1927, 8-ka, str. 52.

Czasopisma: Barszczewski A.: Bilans handlowy za rok 1926. (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 17. 1927). — Błeszyński T. Inż.: W sprawie propagandy polskiej w Ameryce Południowej (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1927). — Eberhardt J. Inż.: W sprawie konkurencji między komunikacją wodną a kolejami (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1927). — Tenże: Jeszcze w sprawie konkurencji między komunikacją wodną a kolejami (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1927). — E. A. W.: Sprawozdanie Gdańskiej izby handlowej (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1927). — Fijałkowski T.: Polski handel eksportowy produktami pochodzenia zwierzęcego (Rolnik Ekonomista Nr. 12. 1927). — Gr. Wł.: Refleksje z okazji Targów Wschodnich (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Gr. Wł.: Zagadnienia bilansu handlowego (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1927). — Tenże: Protekcyjizm pogenewski (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1927). — G. Sprawy transportowe na Konferencji w Genewie (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1927). — Grabowski M. O.: Polska i niemiecki rynek jajczarski (Rolnik Ekonomista Nr. 13. 1927). — Hoyer W.: W sprawie uregulowania wywozu masła (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1927). — J. K.: Możliwości rozwoju handlu zagranicznego Z. S. S. R. (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1927). — Janiszowski T.: Bilans handlu światowego (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — Jaskólski J. Inż.: Targi Wschodnie a rynki wschodnie (Gazeta Bankowa Nr. 15—16. 1927). — Jastrzębowski W.: Wpływ reglamentacji przywozu na bilans handlowy (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1927). — J. E.: Szyny na kolejach polskich (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1927). — J. T.: Bilans handlowy w lipcu 1927 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1927). — J. G.: Konwencja o międzynarodowym ustroju kolei żelaznych (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1927). — Jędrzejowski T.: Rozwój stosunków handlowych polsko-tureckich (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1927). — J. G.: Nowa konwencja międzynarodowa o przewozie osób i bagażu (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Tenże: Nowe zasady przewozu towarów w komunikacji międzynarodowej (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1927). — Tenże: Jak wpływa rozwój sieci kolejowej na gęstość przewozów (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1927). — Kocot S.: IV. Kongres Międzynarodowej Izby Handlowej (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 15. 1927). — Tenże: Sądy polubowne w międzynarodowych stosunkach handlowych (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1927). — Tenże: Zastosowanie sądów polubownych w życiu gospodarczym Polski (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1927). — Konopski St.: Zestawienie towarów korzystających ze zwrotu cła podług danych w dniu 1. sierpnia 1927). (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Królikowski S. Fr.: O właściwy system taryfy celnej (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1927). — Tenże: Z zagadnień polityki handlowej (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1927). — Tenże: W sprawie kalkulacji ceł (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1927). — Tenże: Rewizja francuskiej taryfy celnej (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1927). — Krzywicki W.: Cło fiskalne

(Rolnik Ekonomista Nr. 17. 1927). — Krzywicki W.: Dotychczasowe prowizorium celne (Rolnik Ekonomista Nr. 16. 1927). — Tenże: Metody kalkulacji stawki celnej (Rolnik Ekonomista Nr. 14. 1927). — Tenże: Taryfa pojedyncza i taryfy podwójne (Rolnik Ekonomista Nr. 13. 1927). — Tenże: Układ grupowy taryfy celnej (Rolnik Ekonomista Nr. 11. 1927). — Tenże: Cele i metody różniczkowania taryfy celnej (Rolnik Ekonomista Nr. 10. 1927). — Krzywicki W.: Cła „ad valorem” (Rolnik Ekonomista Nr. 8. 1927). — Tenże: Cło ruchome na zboże w Austrii (Rolnik Ekonomista Nr. 7. 1927). — Litwinowicz J.: Przyczyny upadku polskiego eksportu nierogacizny i bydła (Rolnik Ekonomista Nr. 8. 1927). — Lorenzewski: Lądowy czy morski handel zagraniczny? (Kupiec Nr. 28. 1927). — Łada Z.: Nasz obrót handlowy z Włochami (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 11. 1927). — Mąkowaski F.: W sprawie dowozu bydła rosyjskiego (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1927). — Michalski J. Komercjalizacja kolei żelaznych w Rumunii i Belgii (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 8. 1927). — Tenże: Rezultaty finansowe kolei żelaznych w Czechosłowacji w roku 1926 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 8. 1927). — Ringman A. Inż.: Stosunki handlowe niemiecko-angielskie (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1927). — Tenże: Przebieg rokowań gospodarczych polsko-niemieckich (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 17. 1927). — Tenże: Wpływ anglo-rosyjskiego konfliktu na stosunki handlowe Rosji z Polską i Niemcami (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1927). — Rościszewski S.: Samowystarczalność zbożowa Polski a polityka minimum cen (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1927). — Rzepecki B.: Charakterystyka bilansu handlowego (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1927). — Sand H. Dr.: O linię naszej polityki traktatowej (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 15. 1927). — Tenże: Zagadnienie standaryzacji wywozu (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 8—9. 1927). — Squirrel: Dlaczego nie możemy jeszcze zrealizować bardziej wolno-handlowej polityki celnej (Kupiec Nr. 28. 1927). — Tenże: Bilans handlowy a płatniczy, ich rola w gospodarce polskiej w przeciwieństwie do angielskiej, francuskiej i niemieckiej (Kupiec Nr. 26. 1927). — St. C.: Przedłużenie prowizorium handlowego francusko-niemieckiego (Przemysł i Handel, zeszyt 16. 1927). — Tenże: Wysokość ochrony celnej w poszczególnych państwach (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1927). — S. Fr. Kr.: Traktat handlowy polsko-francuski a rewizja taryfy celnej we Francji (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1927). — Tenże: Wyniki prac nad projektem nomenklatury nowej taryfy celnej (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1927). — Tenże: Prace nad nową taryfą celną (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1927). — Skałka J. Inż.: Nasze najpilniejsze zadanie komunikacyjne (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — Studnicki W.: Handel zewnętrzny Europy (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 7. 1927). — Tenże: Nasze stosunki gospodarcze z Niemcami Wschodnimi (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 11. 1927). — Szczytnicki S.: Spółki akcyjne na Górnym Śląsku

(Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 8—9. 1927). — Szawleski M.: Międzynarodowy handel Europy w dobie powojennej (Przemysł i Handel, zeszyt 19—20. 1927). — Szukiewicz T.: Przewóz towarów z Polski do Północnych Chin i Mandżurji przez Władywostok (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 8. 1927). — Tenże: Kolej wschodnio-chińska a polski przemysł metalowy (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 8. 1927). — Szukiewicz T.: Wywóz cukru polskiego do Mandżurji (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 7. 1927). — Tenże: Rynek Chin, jako teren ekspansji gospodarczej (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 7. 1927). — Tillinger T. Inż.: W obronie dróg wodnych (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1927). — Tenże: Projekt utworzenia wolnej strefy w porcie konstantynopolińskim (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1927). — T. Sz.: W sprawie dostaw dla kolei Wschodnio-Chińskiej (Przemysł i Handel, zeszyt 17. 1927). — Wojciechowski St.: Flota handlowa w Polsce (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 14. 1927). — Wojtyła J.: Zagadnienie bierności bilansu handlowego w Niemczech (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1927). — W. J.: Zmiany przywozowych stawek celnych (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1927). — Zweig F.: Waloryzacja ceł (Przem. i Handel, zeszyt 30. 1927). — Zagadnienie reglamentacji przywozu (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — Konferencja kolejową polsko-rosyjską (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Możliwości eksportu do Szwajcarii (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — W sprawie zbyt węgla polskiego na rynku marsylskim (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — Spółki akcyjne w 1926 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1927). — Handel polsko-szwajcarski według danych szwajcarskich (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1927). — Stosunki handlowe Niemiec z Rosją (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1927). — Działalność Dyrekcji Budowy P. K. P. (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927).

Brunet René, Paul Durand et Max de Fourcauld: Les transports internationaux par voie ferrée. Paris, Soc. anon. du „Recueil Sirey. 1927, str. 947.

Conférence économique internationale. Genève, mai, 1927. Abolition des prohibitions et restrictions à l'importation et à l'exportation. Genève. Société des Nations 1927, str. 34. (Soc. des Nations. Sect. écon. et financ. Publ. 2, 13 C. E. J. 22).

Harcavi Georges. La Pologne et les communications européennes. Paris. Dunod 1927, str. 24. (Extrait de la „Revue générale des chemins de fer“).

Mac Gregor D. H. Les cartels internationaux. Genève. Soc. des Nations 1927, 4-ka, str. 8 (Soc. des Nations. Sect. écon. et financ. C. E. C. P. 93. Publ. 2, 16).

Muller Oscar K. La répartition géographique du commerce extérieur des Etats-Unis et la balance fédérale des comptes. Paris, Libraire générale du droit et de jurisprudence 1927, str. 267.

- Rousiers Paul de. Les cartels et les trusts et leur évolution. Genève, Soc. des Nations 1927, 4-ka, str. 26. (Soc. des Nations, Sect. écon. et financ. C. E. C. P. 95 Publ. 21, 21).
- Jackson George Gibbard. The world's railways. Philadelphia, Mc. Kay 1927, str. 165. _____
- Die Leipziger Messe und ihre Organisation. Herausgegeben vom Leipziger Messamt, Körperschaft der öffentlichen Rechts. Leipzig 1927, str. 86.
- Siegert Robert und Bertsch. Handels- und zollpolitische Fragen der Gegenwart. Beiträge zur Internationalen Wirtschaftskonferenz bearbeitet im Deutschen Industrie- und Handelstag. Berlin, Hobbing 1927, str. 102.
- Verkehr der deutschen Binnenwasserstrassen im Jahre 1925. Bearbeitet im Statistischen Reichsamt. Berlin, Hobbing 1927, 4-ka, str. 304. (Statistik des Deutschen Reiches 326).
- Kantorowicz A. J. Inostrannyj kapital i żelieznyja dorogi Kitaja. Moskwa. Izdanie Płanowego choziejstwa 1926, str. 211.

DZIAŁ VI.

Skarbowość, zagadnienia kredytowe, walutowe, bankowe i ubezpieczeniowe.

Lubowicki Jerzy: Polityka podatkowa Polski. Poznańskie Prace Ekonomiczne pod redakcją Prof. Dra Edwarda Taylora, Nr. 11, Poznań, 1927, str. 164.

Bardzo wielki, codzienny, nie zmniejszający się z biegiem lat trud profesora, kierującego seminarjum na Uniwersytecie, staje się widocznym dla szerszego ogółu (jak mało szerokim jest on w Polsce!) z chwilą, gdy uczniowie jego poczynają publikować swoje prace. Wybór tematu, stosowana metoda, pogłębienie badań, kontakt i powiązanie z sąsiednimi dziedzinami, nacisk na istotę zagadnienia, oto rzeczy, na które wpływ ma profesor. Wpływ ten profesora Taylora znakomicie widzimy w kilkunastotomowej serji prac, która, począwszy od roku 1922, w miarowem tempie pod powyższym tytułem wychodzi, i której już obecnie nikt w Polsce, zajmujący się czysto praktycznie, czy teoretycznie sprawami gospodarczemi i skarbowemi, pominąć nie może. Wielka zasługa profesora Taylora leży nietylko we włożonej pracy intelektualnej i w inicjatywie,

ale i w pracy organizacyjnej, która umożliwia publikację napisanych rozpraw.

Najnowszą pracą tej serii jest rozprawa p. J. Lubowickiego o polityce podatkowej Polski. Daje ona przedewszystkiem krótkie przedstawienie przedwojennych systemów podatkowych w trzech państwach zaborczych oraz usiłuje bliżej określić ciężar podatkowy w Polsce. To ostatnie zadanie, któremu autor już poprzednio poświęcił osobną rozprawkę, nie zostało bez reszty rozwiązane, nic w rezultacie dziwnego, skoro ujęcie i przedstawienie tego tematu ma jeszcze do pokonania niezmiernie wiele trudności teoretycznych i praktycznych, czego dowiodła głośna, na ten temat w r. 1924 przeprowadzona dyskusja w londyńskim Royal Statistical Society.

Po tym krótkim wstępie przedstawia autor swój właściwy temat: historję powstania naszego ustawodawstwa podatkowego, a głównie ustaw, normujących t. zw. podatki bezpośrednie, więc projekty ustaw i ich losy w Sejmie, politykę podatkową poszczególnych ministrów i sejmowych stronnictw politycznych, refleks każdego z tych podatków na rolnictwo, przemysł, handel i pracę i odwrotnie refleks interesów tych grup gospodarczych na każdy z tych podatków z osobna i na ich system w ogólności. Wiele miejsca poświęca autor epizodycznemu, daj Boże, lecz niemniej ciekawemu i trudnemu zagadnieniu, tj. wpływowi inflacji na podatki. Wreszcie na zakończenie przedstawia autor swój pogląd na potrzebę reformy poszczególnych podatków i powiązania ich w system oraz na kierunki reformy administracji skarbowej.

Materiał, czerpany z obfitego morza druków sejmowych i dosyć chudej literatury naukowej i publicystycznej, przedstawiony jest żywo i z temperamentem, nieukrywającym zapatrywania swego autora, a przytem wyczerpująco, lecz bez nudnej drobiazgowości. Książkę czyta się z tem większem zainteresowaniem, że niektóre fakty z ośmioletniej historii naszej skarbowości prawie uszły już naszej pamięci. I owe psychozy niemal w sejmie i społeczeństwie dokoła podatku od zysków wojennych, pożyczki przymusowej, podatku dochodowym jako podatku jedynym, daniny od wzbogacenia się, i ową historję progresji w podatku gruntowym, rzecz może jedyną, z której znany jest nasz system podatkowy zagranicą, a która ma w niemałej mierze swoje źródło w nieporozumieniu, iż autor tej myśli i jej propagator jest doktorem prawa i fachowcem, a nie doktorem teologii żydowskiej, czem był w rzeczywistości.

Ławo omawianej pracy postawić szereg zarzutów: że linje rozwojowe naszej polityki podatkowej w przedstawieniu nie dość jasno wychodzą, że działalność niektórych ministrów skarbu (Bilińskiego, Michalskiego, Jastrzębskiego) jest zbyt surowo skrytykowana, że zbyt mało uwzględnione są podatki pośrednie i monopole, że zbyt słabo podkreślono i omówiono związek wpływów podatkowych z całością budżetu, że za wiele miejsca poświęcono zgubnej działalności stronnictw sejmowych w tej dziedzinie, a za mało nieumiejętności Rządu i jego przedstawicieli w godzeniu sprzecznych interesów przy uchwalaniu ustaw.

Tym kilku ujemnym może ustępom trzeba przeciwstawić bardzo wiele dodatnich stron książki, już wspomnianych i to, że są to bądź co bądź pierwsze kroki w tej dziedzinie, stawiane z należytą metodą. Dr. Ign. Weinfeld (Lwów).

Nikodem Jerzy: Ustawa o Państwowym Podatku Przemysłowym wraz z rozporządzeniem wykonawczem, okólnikami Ministerstwa Skarbu, wyrokami Najwyższego Trybunału Administracyjnego i objaśnieniami. Poznań, 1927. Nakład Krajowego Instytutu Wydawniczego. Str. 326.

Jednym z najważniejszych, a o ile chodzi o stronę techniczno-formalną, także jednym z najwięcej skomplikowanych podatków w Polsce, jest państwowy podatek przemysłowy. To też należy powitać z zadowoleniem każdą publikację, jaka się ukazuje celem uprzystępnienia i treściwego wyjaśnienia tych rozlicznych przepisów prawnych, obowiązujących w zakresie powyższego podatku. Tego rodzaju publikacją jest właśnie cytowana praca Jerzego Nikodema. Na przeszło trzystu stronach podany jest tekst obowiązującej obecnie ustawy z 15. 7. 1925, przyczem wszelkie ważniejsze przepisy uwydatnione są tłustym drukiem, za poszczególne artykułami, względnie grupą artykułów ustawy podane są odpowiednie paragrafy rozporządzenia wykonawczego z dn. 8. 8. 1925, wreszcie dodaje autor obszernie objaśnienia do wszystkich ważniejszych terminów i zwrotów zachodzących w tekście ustawy. Powyższy układ treści może w pierwszej chwili wydaje się niepraktyczny, ponieważ rozbija tekst samej ustawy na poszczególne fragmenty, nie mniej jednak po przewyciężeniu pewnych trudności zorientowanie się w wielkiej mnogości przeróżnych przepisów prawnych jest właśnie w ten sposób ogromnie ułatwione. Objaśnienia, podane dla odróżnienia od tekstu ustawy i roz-

porządzenia wykonawczego małym drukiem, posiadają charakter i cel wyłącznie praktyczny i odznaczają się, poparte cytatami wyroków Najwyższego Trybunału Administracyjnego, precyzją i ścisłością. Zagadnienia teoretyczne natomiast, które właśnie przy podatku przemysłowym dość silnie i często się nasuwają, są prawie zupełnie pominięte, z wyjątkiem może nieco krótkiego i oczywiście nie wyczerpującego danych problemów komentarza do zasadniczego pojęcia przedmiotu podatku. Publikację zamyka szereg załączników, m. i. okólnik Ministra Skarbu z dnia 29. 3. 1927, zawierający ważne objaśnienia szczególnie do pierwszych artykułów ustawy. Biorąc pod uwagę cele praktyczne, jakie autor ma na oku, oraz poważne korzyści, jakie publikacja daje jako doskonałe źródło informacyjne, przypuszczać należy, że w krótkim czasie znajdzie się ona w ręku każdego zainteresowanego w jakikolwiek sposób w sprawach związanych z podatkiem przemysłowym.

Dr. R. Knapowski (Poznań).

Pszczółkowski Stanisław. Bilans płatniczy Polski w latach 1923—1926. Prace Biura Ekonomicznego Banku Polskiego, tom 2, str. 123, Warszawa 1927.

Biuro Ekonomiczne Banku Polskiego wydało ostatnio drugi tom swych prac pod wyżej wspomnianym tytułem. Autor pragnie cyfrowo uchwycić bilans płatniczy Polski aż do ostatnich lat, zadanie niewątpliwie trudne, aczkolwiek bardzo wdzięczne. Dotychczasowe bowiem opracowania bilansu płatniczego odnosiły się do lat dawniejszych, tracąc tem samem na aktualności, nowsze zaś dane ukazywały się tylko sporadycznie i dotyczyły pewnych pozycji bilansu płatniczego, nie dając tem samem poglądu na całokształt czynników wchodzących w rachubę.

Autor interpretuje pojęcie bilansu płatniczego szeroko. Według niego bilans płatniczy winien uwzględniać nietylko ruch towarów i usług między Polską a poszczególnymi krajami, ale również i ruch kapitałów. Wprowadzenie do badań nad bilansem płatniczym również i wymiany kapitałów uzasadnione jest u nas częściowo postulatami codziennego życia praktycznego, częściowo zaś wogóle brakiem wyczerpujących danych z tej dziedziny; dla obliczeń zaś całego bilansu płatniczego stanowi ono poważne źródło niebezpieczeństw. Autor zdaje sobie z tego sprawę i podaje cyfry, odnoszące się szczególnie do kredytów towarowych z wszelkimi zastrzeżeniami.

Wartość powyższego opracowania polega przede wszystkim na zebraniu odnośnego materiału cyfrowego, którego uzyskanie nie jest rzeczą łatwą. Autor szczęśliwie potrafił zgromadzić potrzebne zestawienia i naogół trafną przeprowadził analizę, tak że niewielka jego broszurka stanowi bogatą kopalnię wiadomości, ogółowi dotychczas niedostępnych. Na szczególną uwagę zasługują poprawki przeprowadzone przez autora odnośnie do już opublikowanych zestawień cyfrowych i najnowsze dane z r. 1926. Książka ta jest cennym nabytkiem w naszej literaturze ekonomicznej. C.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: Sprawozdanie Komisji Budżetowej o Preliminarzu Budżetowym Ministerstwa Skarbu na rok budżetowy 1927/28. Sprawozdawca poseł Jerzy Michalski. Warszawa, str. 124. —

Budżet Ministerstwa Skarbu stanowi największą i najważniejszą część całego budżetu Rzeczypospolitej Polskiej. Zespośrodkowują się w nim z uwzględnieniem monopolów prawie $\frac{9}{10}$ wszystkich dochodów państwa. To też słusznie ten właśnie dział budżetowy znalazł się w rękach fachowca najbardziej może do tego zadania powołanego z pośród grona reprezentantów narodu czynnych na niwie parlamentarnej.

Sprawozdanie obejmuje część ogólną i szczegółową. Część ogólna daje pogląd na główne linje rozwoju gospodarczego współczesnej Polski w porównaniu z innymi krajami, zawiera ogólną charakterystykę stanu gospodarczego współczesnej Polski, charakterystykę reformy walutowej w Polsce i pieniądza, oświetla w sposób właściwy zagadnienia ubezpieczenia kredytu jako koniecznego surrogatu długoterminowego kredytu w Polsce, wreszcie omawia perspektywy rozwoju gospodarczego Polski u progu nowego okresu budżetowego 1927/28. Część szczegółowa, szczególnie ważna, przedstawia całokształt dochodów i wydatków Ministerstwa Skarbu. Specjalnie dokładnie i szeroko traktowane są w sprawozdaniu w dziale dochodów wpływy z podatków, opłat, ceł oraz z monopolów państwowych. Autor daje w odnośnych rozdziałach pogląd nie tylko na stronę prawną danych dochodów publicznych, ale bada także w sposób szczegółowy i krytyczny linję rozwojową dotychczasowych ich wpływów, szuka właściwych powodów stwierdzonych niedomagań w sposobie ich uzyskania względnie poboru, opierając się na obszernym materiale dowodowym, oraz precyzuje ściśle

postulaty, mające na celu naprawę istniejących stosunków i usunięcie braków. Szczególnie surowej a słusznej krytyce poddane są podatki bezpośrednie, mianowicie gruntowy, przemysłowy i dochodowy, w związku z czym sprawozdawca żąda przeistoczenia systemu opodatkowania dochodu w Polsce na wzór francuski. Autor również nalega energicznie na ostateczne usunięcie chaosu, panującego w dziedzinie podatku majątkowego.

W rozdziale, dotyczącym monopolów, zasługuje na uwagę przedstawiona z wielką znajomością rzeczy ocena gospodarki tytoniowej i spirytusowej: pierwszej w sensie naogół przychylnym, drugiej, z uwagi na wadliwe kierownictwo olbrzymiego przedsiębiorstwa, pozostającego przez długi czas w rękach człowieka niedoświadczonego i niefachowego, pod kątem widzenia bardzo krytycznym. Dwie ostatnie grupy dochodów Ministerstwa Skarbu, mianowicie dochody z przedsiębiorstw państwowych i z ruchomego majątku państwowego, oraz dochody administracyjne, omówione są miejscami sumarycznie, w szerszej mierze jednak uwzględniona została działalność banków państwowych. Podkreśloną jest zupełnie słusznie nikłość dochodów, które dają one państwu, w stosunku do ogromnych korzyści, jakie w najróżniejszej formie od państwa otrzymują. W dziale wydatków państwowych interesujące są wywody sprawozdawcy na temat ulepszenia sprawności administracji skarbowej, udoskonalenia kontroli wykonania budżetu (na wzór francuski) oraz konieczności kodyfikacji prawa budżetowego.

Całe sprawozdanie o preliminarzu budżetowym Ministerstwa Skarbu zawiera niezwykle wiele cennego materiału, odznacza się nadzwyczajną mnogością trafnych i nader charakterystycznych nieraz spostrzeżeń i służyć może, a częściowo nawet powinno, za punkt wyjścia dla licznych nowych badań w ściślejszym zakresie. Ujemną stroną sprawozdania jest pewna szorstkość, miejscami nawet agitacyjność stylu oraz wadliwa, czasem nieprzejrzysta konstrukcja licznych długich zdań. Szybkość myśli i brak zastanowienia się spokojnego wywołują w kilku miejscach niezamierzone przez autora efekty, jak np. twierdzenie, że zaległości podatkowe w Polsce są olbrzymie, że dorównują prawie dokładnie cyfrze Wkładów oszczędnościowych, a te, że są minimalne. Strony dodatnie sprawozdania, korzyści, jakie daje jego lektura, są w każdym razie ogromne i należy uważne przestudjo-

wanie jego treści zalecić każdemu, ktoby chciał się dokładnie, szybko i z pożytkiem zorientować w tej najważniejszej dziedzinie naszych finansów publicznych.

Dr. R. Knapowski (Poznań).

Sprawozdanie Banku Gospodarstwa Krajowego za rok 1926.

Rok sprawozdawczy był zresztą jak dla większości banków polskich i dla Banku Gospodarstwa Krajowego okresem dobrej konjunktury. Wskazuje na to przedewszystkiem zwiększony przypływ kapitałów, i to tak lokat państwowych, jak i wkładów. Okoliczność ta umożliwiła bankowi na nieco szerszą skalę udzielanie pożyczek długoterminowych, zwiększenia kredytów krótkoterminowych, wreszcie utrzymywania stosunkowo wysokiej płynności kasowej. Poza tem poprawa rynku pieniężnego pozwoliła bankowi uniezależnić się od redyskonta w Banku Polskim.

Suma bilansowa osiągnęła 798 milionów złotych, z gwarancjami i żyrami 920 milionów zł. W passywach główne pozycje stanowią lokaty Skarbu Państwa 230 milj. zł., wkłady 218 milj. zł., emisja listów zastawnych i obligacyj 206 milionów złotych. Kapitały własne nie odgrywają specjalnej roli, łącznie bowiem z rezerwami przekraczają tylko 50 milj. zł. W aktywach najważniejszą pozycję wykazuje rachunek bieżący (238 milj. złotych). Pożyczki emisyjne odpowiadają sumie emisji listów zastawnych i obligacyj w passywach. Portfel wekslowy jest stosunkowo nieduży, 74 milj. zł. Zobowiązania banku z tytułu udzielonych gwarancji zmniejszyły się wybitnie w porównaniu z rokiem 1925.

Rachunek strat i zysków zamyka się czystym zyskiem w wysokości 4 milionów zł. Zyski pochodziły głównie z pobieranych odsetek i prowizyj; zyski z różnic kursowych nie stanowią specjalnie wielkiego źródła zysków. Odpisano na wątpliwych dłużnikach i na transakcjach z Bankiem Wzajemnego Kredytu 2,8 milj. zł. C.

Polska Dyrekcja Ubezp. Wzajemnych. Sprawozdanie za 1926 r. Warszawa, str. 42.

Institucja potężna, dzięki ustawowemu przywilejowi, dającemu jej monopol w całym Państwie z wyjątkiem b. dzielnicy pruskiej wykonywania przymusu ubezpieczeń od ognia budynków w wysokości conajmniej $\frac{2}{3}$ ich oszacowanej wartości,

daje w swoim sprawozdaniu również ogromne cyfry. Oprócz tego przemysłowego działu budynkowego (I), wolno jej przyjmować w dziale dobrowolnym (II) wszystkie objekta, nie objęte ustawowym przymusem, a więc ruchomości oraz zakłady przemysłowe i fabryczne: posiada dalej oprócz działu ogniowego dział dobrowolnych ubezpieczeń od gradobicia (III) i wreszcie w formie reasekuracyjnej bierze udział w ubezpieczeniach bydła (IV), prowadzonych przez szereg utworzonych w tym celu związków powiatowych.

Portfel ogniowy P. D. U. W. stanowi blisko 50% ogółu ubezpieczeń ogniowych w całej Polsce, posiadanego przez wszystkie Towarzystwa prywatne i publiczne razem wzięte.

Składek zebrała P. D. U. W. w dziale I zł. 32 379 407, w dziale II zł. 4 089 479, w dziale III zł. 914 545, razem przeszło 37 milionów złotych; w stosunku do roku poprzedniego o 5 milionów zł. więcej.

Ogólny rezultat bilansowy ujawnia się pokaźnym zyskiem przeszło 12 milionów złotych.

Poza działalnością ubezpieczeniową Instytucja zgodnie z przepisami statutowymi wydatnie popiera akcję przeciwpożarową na całym terenie swojej ekspansji. Czyni to w rozmaitej formie. Na racjonalną odbudowę po pożarze i na ogniotrwałe pokrycie dachów udzieliła pożyczek w kwocie 932 160; Związkowi Komunalnym na budowę remiz i automobilizację straży ogniowych pożyczyła zł. 230 400; strażom pożarnym na organizację i narzędzia, związkowi straży pożarnych, sekcjom str. poż. przy kółkach rolniczych, na urządzenie zjazdów i kursów ćwiczebnych etc. dała bezzwrotnych zasiłków złotych 971 203. Znikomo małą stosunkowo sumę 1 090 zł. wydatkowano na nagrody za ratunek i wykrycie podpalaczy.

Przy P. D. U. W. istnieje t. zw. „Kasa strażacka”, mająca na celu zaopatrzenie jej członków, uległych nieszczęśliwym wypadkom, dotowana sumą zł. 32 000. Byłoby wskazane zamiast tej Kasy utworzenie specjalnego działu ubezpieczeń od nieszczęśliwych wypadków dla strażaków, co — o ile nam wiadomo — jest w projekcie.

P. D. U. W. w ostatnich miesiącach została zorganizowana Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 maja 1927 r.; przy tej sposobności nazwa Instytucji została zmieniona na „Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych”.

Ig. Biskupski (Toruń).

- Borowski Wacław. Inflacja i reforma waluty w Rosji Sowieckiej. Poznań 1927. (Poznańskie Prace Ekonomiczne pod redakcją prof. dr. Edwarda Taylora nr. 12), 8-ka, str. 195.
- Konderski Wacław. Rynek pieniężny Anglii po strejku a nasze potrzeby. Kraków 1027, 8-ka, str. 36. (Wydawnictwo Tow. Ekonomicznego w Krakowie, t. XIX).
- Krzyżanowski Adam. Dwa programy finansowe. Jasień 1925 i wiosna 1927). Kraków. Nakł. Tow. Ekonomicznego 1927, 16-ka. str. 43. (Odb. z „Czasu”, Wyd. Tow. Ekonomicznego w Krakowie, t. XXI).
- Ruvido Dr. Bank Polski. Organizacja. Statut. Ogólne zasady załatwiania czynności. Warszawa. Nakł. księgarni I. Hoesicka 1927, 8-ka, str. 116.
- Zajda Józef. Długi państwowe Polski. Odb. z tyg. „Przemysł i Handel”. Warszawa 1927, 8-ka, str. 20.

Czasopisma: Alland A.: Uprawnienia komisji szacunkowych do podatku dochodowego w zakresie udzielania ulg i samodzielnego rozstrzygnięcia odwołań (Czasopismo Skarbowe Nr. 8. 1927). — Atticus: Rząd a banki państwowe i prywatne (Gazeta Bankowa Nr. 7. 1927). — A—re: Gdański Monopol Tytoniowy (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1927). — Barański L. Dr.: O pożyczkę stabilizacyjną (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1927). — Tenże: Rzut oka na sytuację finansową Polski (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1927). — Bielak M. Dr.: Władztwo skarbowe w województwie śląskim w art. 5 Statutu Organizacyjnego woj. śląskiego (Czasopismo Skarbowe Nr. 6. 1927). — Bronikowska H.: Budżet na rok 1927—1928 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 8. 1927). — B. Z. Dr.: Działalność Pocztovej Kasy Oszczędności w I kwartale 1927 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — E. B. Dr.: Kryzys finansowy w Japonji (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Całkosiński A. Dr.: Kryzys finansowy w Japonji (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Całkosiński A. Dr.: Obecna sytuacji kredytowa (Poradnik Spółdzielni Nr. 15. 1927). — Costanco G. Dr.: Opieka nad oszczędnościami deponowanemi w instytucjach kredytowych we Włoszech (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1927). — Gawroński Z. Dr.: O polityce cen stałych i jej konfliktach z prawem (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — Grabiański St.: Nowe kierunki gospodarcze w polityce spirytusowej (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1927). — Gutsche J.: Organizacja oszczędności w amerykańskich zakładach fabrycznych (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 5 1927). — Goldmann St. Dr.: Zagadnienie odbudowy kapitałów w Polsce (Rolnik Spółdzielca Nr. 13. 1927). — H. T.: Przegląd sytuacji (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 9, 10, 11, 12, 13, 14 i 15. 1927). — Hejdukowski L.: Krajowe plantacje tytoniowe (Czasopismo Skarbowe Nr. 7. 1927). — Jaskólski J. Inż.: Stabilizacja waluty zamiast rewaloryzacji (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 10. 1927). — Tenże: Pocztowa Kasa Oszczęd-

ności w roku 1926 (Gazeta Bankowa Nr. 7. 1927). — J. E.: Niemieckie koleje państwowe w 1926 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1927). — Karpiński St.: Bank Polski contra Władysław Grabski (Gazeta Bankowa Nr. 11. 1927). — Kernbaum J.: Stabilizacja złotego (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1927). — Keynes John Maynard: Postęp reparacji (Gazeta Bankowa Nr. 15—16. 1927). — Kraheński A. Inż.: Przedsiębiorstwa państwowe (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1927). — K. K.: Ustawa skarbową na rok 1927—1928 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 8. 1927). — Lenartowicz R.: Kredyty udzielone komunalnym kasom oszczędności w roku 1926 oraz zasady kredytowania (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 4. 1927). — Lewicki J.: Komercjalizacja przedsiębiorstw państwowych i komunalnych (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 5, 7. 1927). — Lorenczewski: Banki a kupiectwo (Kupiec Nr. 32. 1927). — Tenże: Właściwe oblicze pożyczki amerykańskiej (Kupiec Nr. 31. 1927). — Lohan J. Dr.: Polskie zagadnienia bankowe na tle bilansów bankowych (Gazeta Bankowa Nr. 15—16. 1927). — Łukaszewicz M.: O sowieckich ubezpieczeniach wogóle, a transportowych w szczególności (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 4. 1927). — Markowski B.: Dziesięciolecie podatku obrotowego w Niemczech (Czasopismo Skarbowe Nr. 5. 1927). — Michalski J.: Gospodarka państwowa niebudżetowa (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 7. 1927). — Tenże: Kodyfikacja prawa budżetowego i kontrola wykonania budżetu (Gazeta Bankowa Nr. 10. 1927). — Tenże: Uwagi krytyczne o naszej administracji skarbowej przy uwzględnieniu zaleceń komisji doradców finansowych pod przewodnictwem prof. E. Kemmerera (Gazeta Bankowa Nr. 8 i 9. 1927). — Michalski P.: Jednorazowy i stały podatek majątkowy (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1927). — Miodoński J.: Powrót Danji do złota (Gazeta Bankowa Nr. 7. 1927). — Mincer T. Dr.: Użycie pożyczki zagranicznej (Rolnik Ekonomista Nr. 14. 1927). — M. S.: Zagadnienie samobójstwa w prawodawstwie ubezpieczeniowym (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 3. 1927). — Tenże: Natura prawna t. zw. potwierdzenia przyjęcia ubezpieczeń (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 4. 1927). — H. N.: Reforma monetarna w Estonji (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1927). — Nowacki T.: Gwarancje i ubezpieczenia kredytów eksportowych (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — N.: Banki Rezerwy Federalnej w roku 1926 (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1927). — Nowak H.: Ubezpieczenie kredytu eksportowego w Niemczech (Przemysł i Handel, zeszyt 17. 1927). — Tenże: Rynek giełdowy w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1927). — Tenże: Rozwój Banku Gospodarstwa Krajowego (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1927). — Oberländer L. Dr.: Niebezpieczeństwo pożyczki zagranicznej (Gazeta Bankowa Nr. 11. 1927). — Pajor M.: Poczty frank powszechny (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1927). — Pastuszyński S.: Nieco uwag ogólnych o znaczeniu społecznym oszczędności (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 5. 1927). — Pernaczyński Dr.: O rewizję polityki kredytowej banków wobec kupiectwa (Gazeta

Bankowa Nr. 7. 1927). — Peretz A.: Banki a spekulacja giełdowa (Gazeta Bankowa Nr. 13—14. 1927). — Pszczółkowski St.: Obecna sytuacja złotego (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1927). — Punicki S.: Londyński rynek pieniężny przed wojną a dziś (Gazeta Bankowa Nr. 11, 12. 1927). — Repeczko A.: Gdański rynek pieniężny w roku 1926 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 7. 1927). — Tenże: Gdańska pożyczka sanacyjna (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 14. 1927). — Runciewicz W.: Zarys reformy podatku gruntowego w Polsce (Czasopismo Skarbowe Nr. 5 i 6. 1927). — Sigma: Umiejętność ubezpieczeń na wypadek choroby; X. Sesja Międzynarodowej Konferencji Pracy (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 7. 1927). — Schmidt W.: Polityka finansowa Francji w roku 1926 (Przegląd Współczesny, lipiec 1927). — Sławiński T.: Amerykański rynek pieniężny (Gazeta Bankowa Nr. 13—14. 1927). — Tenże: Brytyjski preliminarz budżetowy na rok 1927—1928 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 9. 1927). — Sokółowski K.: O bilansie płatniczym Polski za rok 1925 (Przemysł i Handel, zeszyt 16, 1927). — Starzyński St.: Bilans gospodarczy rządów pomajowych (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1927). — Szaniawski R.: Aktualne sprawy finansowe (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 4. 1927). — Szykgold M.: Niedociągnięcia komercjalizacji (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 3. 1927). — Tułacz M.: Kasy oszczędności we Francji (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 5. 1927). — Tenże: Wkłady oszczędnościowe a stopa procentowa (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 4. 1927). — T. A.: Kredyt hipoteczny w Komunalnych Kasach Oszczędności (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 5. 1927). — T. M.: Rola kapitałów zagranicznych na Łotwie (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1927). — Urban J.: Projekt reformy podatku majątkowego (Czasopismo Skarbowe Nr. 7. 1927). — Windakiewicz K. Dr.: Uwagi do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o komunalnych kasach oszczędności (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 4. 1927). — Tenże: Francuskie kasy oszczędności i projekt ich reformy (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 6—7. 1927). — Withers Hartley: Wprowadzenie standardu złota (Gazeta Bankowa Nr. 13—14. 1927). — Wojtyła J.: Odbudowa kredytu w Niemczech w 1926 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1927). — Tenże: Położenie finansowe Niemiec w r. 1927 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 17. 1927). — Zieliński W. E.: Podatek dochodowy (Czasopismo Skarbowe Nr. 6. 1927). — Sytuacja walutowa w Rosji (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1927). — Kredytowa działalność Państwowego Banku Rolnego w roku 1926 (Rolnik Ekonomista Nr. 7. 1927). — Opinia wybitnych prawników w sprawie odwołania czeku przez wystawcę (Gazeta Bankowa Nr. 10. 1927). — Wykładnia ustawy o opłatach stemplowych przez Ministerstwo Skarbu (Gazeta Bankowa Nr. 11. 1927). — Sprawozdanie z działalności Związku Polskich Prywatnych Zakładów Ubezpieczeniowych za rok 1926 (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 3. 1927). —

- Duboin Jacques. La Stabilisation du franc. Paris. M. Rivière 1927, str. 272.
- Franck Louis. La stabilisation monétaire en Belgique. Paris, Payot 1927, 8-ka, str. 174.
- Hantos Elemer. La monnaie, ses systèmes et ses phénomènes en Europe Centrale: Allemagne, Autriche, Hongrie, Pologne, Roumanie, Tchécoslovaquie, Yougoslavie. Paris, Giard 1927, 8-ka, str. 259.
- Haven Jean et Léon H. Théodor. Le crédit de banque par la surveillance du risque. Préface de R. Tilmont. Bruxelles, Ed. de la „Vie au Bureau" 1927, 4-ka, str. 224.
- Longevialle Bernard de. Vers la monnaie saine. Des essais de stabilisation monétaire par le retour à la convertibilité — or. Paris, Rousseau 1927, str. 152.
- Loque Pierre. Situation financière de la France. Les impôts et droits d'enregistrement. Les loyers et la propriété communale Paris. L. Fournier 1927, 8-ka, str. 170.
- Morgain Georges. La couronne autrichienne depuis le traité de Saint-Germain. Paris. Soc. anon. du Recueil Sirey 1927, 8-ka, str. 331. (Université de Bordeaux Publication de l'Institut d'étude et de documentation écon. et soc. 4).
- Orléans Charles (d'). Les banques de dépôt en Angleterre pendant et après la guerre. Paris, E. Sagot 1927, str. 402.
- Sumien Paul. Traité théorique et pratique des assurances terrestres et de la réassurance. 2 éd. Paris, Dalloz 1927, str. 363.
- Shaw William A. Currency, credit and the exchanges during the great war and since. 1914—1926. More particular with reference to the British Empire. London, Horrap 1927, str. 203.
- Andreae Wilhelm. Bausteine zu einer universalistischen Steuerlehre. Jena, G. Fischer 1927, 8-ka, str. 140. (Deutsche Beiträge zur Wirtschafts- und Gesellschaftslehre 3).
- Gerloff Wilhelm. Das Finanzsystem des Deutschen Reiches. Rede. Frankfurt a. M. Werner & Winter 1927, 8-ka, str. 26. (Frankfurter Universitätsreden).
- Granchstaedten-Czerva Rudolf. Die Wiener Börse und ihre Geschichte. Wien, Lotties 1927, str. 24.
- Die Staatsausgaben von Grossbritannien, Frankreich, Belgien und Italien in (er Vorkriegs- und Nachkriegszeit. Unterlagen zum internationalen Finanzvergleich. Mit einem Anhang über die Kommunalfinanzen von Grossbritannien, Frankreich, Belgien und Italien, sowie über die Staatsausgaben verschiedener andern Länder. Berlin, Hobbing 1927, str. 574. (Statistik des Deutschen Reiches 2).
- Die Staatsbank der U. d. S. S. R. 1921—1926. Moskau 1927, 4-ka, str. 64.

Winter Gustaw. Der grosse Betrug der Inflation und Deflation. Kampf- und Aufklärungsschrift des deutschen Volksbundes „Wahrheit und Recht". Leipzig 1927, str. 22.

DZIAŁ VII.

Statystyka. Polityka ludnościowa. Wychodźstwo.

Rocznik Statystyczny miasta Łodzi, rok 1926. Łódź 1927, wydawnictwo Magistratu m. Łodzi, str. XXII + 224.

W polskiej statystyce miejskiej Łódź wybija się na pierwsze miejsce ilością, jakością i aktualnością swych publikacji. W końcu ubiegłego roku ukazał się Rocznik Statystyczny Łodzi za rok 1925, z początkiem bieżącego roku wydał kierownik łódzkiej statystyki miejskiej, p. Rosset, „Oblicze polityczne ludności miasta Łodzi w świetle statystyki wyborczej", a obecnie (w lipcu 1927) ukazał się już Rocznik Statystyczny za rok 1926. Publikacją ostatnią uczyniono więc zadość mało naogół przestrzeganemu postulatowi aktualizacji wydawnictw statystycznych. W ciągu pół roku Wydział Statystyczny m. Łodzi zdołał nie tylko zebrać, opracować i opublikować bardzo obszerny materiał cyfrowy za rok 1926, ale w stosunku do poprzednich lat materiał ten rozszerzył i treść publikacji pogłębił. Najnowszy więc Rocznik Statystyczny m. Łodzi przedstawia się pod względem rozmiarów, układu i treści bardzo poważnie.

W szczególności układu i treści publikacji tu wchodzić nie możemy, pozwolimy sobie tylko na jedną uwagę natury techniczno-statystycznej. Wydaje nam się rzeczą zbędną zamieszczenie zbyt wielu cyfr względnych obliczanych mianowicie dla małych liczb ogólnych. Korzystający z danych, może sobie wyrobić pogląd na odnośne zjawisko już z liczb absolutnych, podawanie więc w tych wypadkach cyfr relatywnych przeciąża i niepotrzebnie rozszerza ramy wydawnictwa. Drobną tą uwagą formalną nie obniża oczywiście naukowej i praktycznej wartości omawianej publikacji.

Rosset Edward. Oblicze polityczne ludności miasta Łodzi w świetle statystyki wyborczej. Łódź 1927. Skład główny w Wydziale statystycznym Magistratu m. Łodzi.

Autor zamierzył odtworzyć polityczne oblicze ludności miasta Łodzi. Dla osiągnięcia celu sięgnął przedewszystkiem po daty statystyczne, odnoszące się do wyników wyborów. Nie ograniczył się jednak do starannej analizy samych staty-

stycznych. Poprzedza ją krótkim, zwięzłym szkicem politycznego tła, na którym odbywały się wybory, oraz starannym zestawieniem organizujących wybory norm zasadniczych, w świetle których dane statystyczne nabierają swoistego znaczenia. Pomijając świadomie wybory do Rady Miejskiej, dokonane w roku 1861 autor w poszczególnych rozdziałach zajmuje się kolejno wszystkimi wyborami, jakie miały miejsce w Łodzi, a więc wyborami do I, II, III i IV Dumy Państwowej z czasów zaboru rosyjskiego, wyborami do Rady Miejskiej z roku 1917 z czasów okupacji niemieckiej, wreszcie wyborami dokonany już w Niepodległej Polsce do Sejmu Ustawodawczego w roku 1919, do Rady Miejskiej w roku 1919, do Sejmu w roku 1922, do Senatu w roku 1922 oraz do Rady Miejskiej w roku 1923.

Mnogość dat statystycznych, dotyczących wyborów, rozważona z różnych punktów widzenia, daje materiał do wysnuć pewnych wniosków praktycznych, czyniąc publikację pożyteczną dla zajmujących się praktyką społeczną. Opisy wyników wyborów do Dum Państwowych w zestawieniu z zasadniczymi normami ordynacji wyborczych są dobrym przyczynkiem do zobrazowania stosowanej przez rządy carskie sztuki układania ordynacji wyborczej. Sztuka ta osiągnęła szczyt przy wyborach do IV Dumy Państwowej, powodując, że Polacy mimo swej liczebnej przewagi w Łodzi, nie zdołali w wyborach pośrednich uzyskać ani jednego mandatu wyborcy.

Jędrność i zwięzłość stylu czynią książkę przyjemną i nie męczącą lekturą.

Możnaby mieć tylko zastrzeżenie co do podstawowego założenia autora, jakie implicite praca zdaje się zawierać, że liczby głosów oddanych przy wyborach są dostateczną podstawą do odtworzenia politycznego oblicza ludności m. Łodzi. Wydaje się bowiem, że oddane głosy można uznać za materiał wystarczający zaledwo do zobrazowania politycznego nastroju tylko masy głosujących i to tylko abstrahując od problemu, czy oddanie głosu wystarczy do określenia politycznego oblicza głosującego wyborcy. Porównując podaną przez autora liczbę ludności z liczbami głosujących w poszczególnych wyborach, ujrzymy, że na 239 000 (w przybliżeniu) mieszkańców Łodzi głosowało *) w wyborach do

* Nie licząc robotników, których głosów na delegatów fabrycznych, jedynie uprawnionych do głosowania na wyborców, nie dało się ustalić.

I	Dumy Państwowej	32 336
II	„ „	13 320
III	„ „	5 128
IV	„ „	9 320

co stanowi znikomy procent nie tylko ogółu ludności, lecz nawet dorosłych mieszkańców. Większe znaczenie mają dane statystyczne, odnoszące się do wyborów już z czasów niepodległości Polski, gdyż demokratyczna ordynacja wyborcza uprawniała do głosowania wszystkich prawie dorosłych mieszkańców. Lecz i tutaj absenteizm wyborczy stanowi przeszkodę do przyjęcia wyniku wyborów za obraz nastrojów politycznych całej ludności. Dr. J. K. G i d y ń s k i (Poznań).

Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Kieleckie. Warszawa, Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego 1927, 4-ka, str. 303. (Statystyka Polski t. XXVII).

Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Stanisławowskie. Warszawa, Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego 1927, 4-ka, str. 275. (Statystyka Polski t. XXVIII).

Podbięta. Przyszłość wychodźstwa polskiego w Stanach Zjednoczonych. II. wyd. Warszawa 1926, 8-ka, str. 96.

Czasopisma: Gawroński S.: Emigracja robotników rolnych do Saõ Paulo w związku z zawartym 19 lutego 1927 r. układem (Kwartalnik Instytutu naukowego do badań emigracji i kolonizacji Nr. 2. 1927). — Łyp Fr.: Brazylijska polityka emigracyjna (Kwartalnik Instytutu Naukowego do badań emigracji i kolonizacji Nr. 2. 1927). — M. Kr.: Ruch migracyjny w roku 1926 (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1927). — Piekałkiewicz J. Dr.: Statystyka miejska w Polsce (Samorząd Miejski, zeszyt 6. 1927). — Piltz Fr.: Zasady statystyki majątku komunalnego (Samorząd Miejski, zeszyt 6. 1927). — Pszczołkowski St.: Nowy wskaźnik cen hurtowych (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1927). — Podbięta: Przyszłość wychodźstwa polskiego w Stanach Zjednoczonych (Kwartalnik Instytutu Naukowego do badań emigracji i kolonizacji Nr. 2. 1927). — J. G.: Światowa produkcja zbóż (Rolnik Ekonomista Nr. 17. 1927). — Tułacz M.: O statystyce oszczędzających według zawodu (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 6—7. 1927). — Załęcki Dr. Doc.: Szkic do gospodarczej teorii europejskiego osadnictwa rolnego w krajach gospodarczo młodych (Kwartalnik Instytutu Naukowego do badań emigracji i kolonizacji Nr. 2. 1927). — Szturm E.: Produkcja zbożowa i rynki zbożowe (Rolnik Ekonom. Nr. 11, 15, 17. 1927). —

Résultats préliminaires du recensement de la population dans le Royaume de Bulgarie au 31 décembre 1926. Nombre de la population par localités. Sofja 1927, 4-ka, str. 87.

Czuber Emanuel. Die statistischen Forschungsmethoden. 2 Aufl. Wien, Seidel 1927, 8-ka, str. 238.

DZIAŁ VIII.

Geografia gospodarcza i polityczna. Polityka światowa.

Badania Geograficzna nad Polską północno-zachodnią. Poznań. Wydawnictwo Instytutu Geograficznego Uniw. Poznańskiego pod kierownictwem prof. geografji Stanisława Pawłowskiego, 1927, 8-ka, str. 135.

Hołd Wielkopolski słowiańskim geografom i etnografom 3. 6. 1927. Jednodniówka pod redakcją prof. Uniw. Poznańskiego Stanisława Nowakowskiego i Juliana Rafalskiego. Poznań 1927, 8-ka, str. 43.

Kubijowicz Włodzimierz. Życie pasterskie w Beskidach Magorskich. Kraków. Nakł. Polskiej Akademji Umiejętności 1927, 8-ka, str. 63 z tabl. i mapkami. (Prace Komisji Etnograficznej Pol. Ak. Um. nr. 2).

Lepecki M. B. Co to jest Paragwaj? Warszawa. Wyd. Polskiego Tow. Emigracyjnego 1927, str. 28. (Biblioteka dla Emigrantów nr. 1).

Loth J. Geografia ekonomiczna Polski. Wykłady... opracowane przez słuchaczy Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie. Rok akademicki 1926/27. Warszawa. Nakł. Sekcji Wydawniczej T-wa Bratnia Pomoc Stud. S. N. P. (1927), 8-ka, str. 80 (litografja).

Przewodnik Kongresowy II Zjazdu Słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce 1927 roku. Zredagował z polecenia Komitetu Organizacyjnego Ludomir Sawicki. Kraków 1927, mała 8-ka, str. 306.

Zaborski Bogdan. O kształtach wsi w Polsce i ich rozmieszczeniu. Kraków. Nakł. Polskiej Akademji Umiejętności 1927. (Prace Komisji Etnograficznej P. A. N. Nr. 1), 8-ka, str. 121 z mapą.

Czasopisma: A. C.: Handel i przemysł drzewny oraz stan gospodarstwa leśnego na Litwie Kowieńskiej (Rolnik Ekonomista Nr. 10, 1927). — Tenże: Litwa Kowieńska jako wytwórca lnu (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1927). — Borowski J.: O możliwości intensyfikacji naszych gospodarstw w Wileńszczyźnie (Tygodnik Rolniczy Nr. 15—16. 1927). — Brzeski R.: Pięć lat przynależności Górnego Śląska do Polski pod względem gospodarczym (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 12. 1927). — C. P.: Inicjatywa gospodarczą Poznania (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — Gr. Wł: Po Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1927). — G.: Prace kolei w poszczególnych dzielnicach (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1927). — Gliwic H.: Międzynarodowa Konferencja Ekono-

miczna (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — Hanicki W.: Rozwój plantacji buraczanych i przemysłu cukrowniczego Anglii (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1927). — J. O.: Przemysł naftowy Rumunii w roku 1927 (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1927). — Jura A.: Potrzeby gospodarstw podgórskich (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1927). — Królikowski St. Inż.: Rola rolnictwa w międzynarodowym kryzysie zbytu (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — Kuryłowicz B. Dr.: Klimat glebowy i jego regulowanie przez wapniowanie jako czynnik wydajności gleby (Gazeta Rolnicza Nr. 20, 21. 1927). — L. M.: Stan produkcji lniarskiej w woj. wileńskim i Nowogrodzkim (Tygodnik Rolniczy Nr. 31—32. 1927). — Łączyński St. i Żemoytel T.: Przebudowa ustroju rolnego w ziemi Wileńskiej (Tygodnik Rolniczy Nr. 15—16 i 19—20. 1927). — Massalski M.: Nowe źródła bawełny (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1927). — M.: Rozwój gospodarczy Turcji po wojnie (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — Nawrań A.: Z zagadnień aprowizacyjnych Śląska (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 13. 1927). — Olbrycht T. Dr. Doc: Hodowla bydła w Stanach Zjednoczonych Am. Półn. (Gazeta Rolnicza Nr. 23 i 26. 1927). — Risto Riti: Ogólny stan gospodarczy Finlandji w roku 1926 (Przemysł i Handel, zeszyt 17. 1927). — Studnicki W.: Sytuacja gospodarcza Rosji Sowieckiej (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1927). — Węcławowicz Z.: Stan hodowli na Kresach Wschodnich i środki jego poprawy (Tygodnik Rolniczy Nr. 15—16. 1927). — Włodar S.: Położenie gospodarcze niemieckiego Górnego Śląska (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 16. 1927). — Wojtyna J.: Udział poszczególnych dzielnic Polski w handlu z Niemcami (Górnośląskie wiadomości Gospodarcze Nr. 8—9. 1927). — W. G. D.: Ogólny stan gospodarczy Jugosławiji w r. 1926 (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1927). — Tenże: Tereny naftowe w Albanji (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1927). — W. M.: Międzynarodowa Federacja Bawełniana (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1927). — Uziembło A.: Przywileje dla Gdyni (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1927). — Produkcja rolna Algieru (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). —

Bracq Jean Charlemagne. L'évolution du Canada français. Paris. Librairie Plon 1927, 8-ka, str. 457.

Crokaert Jacques. La Méditerranée Américaine. L'expansion des Etats-Unis dans la mer des Antilles. Préface de M. Henri Jaspar. Paris, Payot 1927, 8-ka, str. 273.

Massignon M. L. Annuaire du monde musulman statistique, historique, sociale et économique. 2e éd. Paris, E. Leroux, 1927, 8-ka, str. 400 — t. II fasc. 2, str. 366.

Rabali Paul. Le Berry, géologique, climatologique et économique. Avec une carte. Paris, Ficker 1927, str. 104.

Wasilewski Leon. Les frontières de la République de Pologne. Paris

1927, 8-ka, str. 40 z mapką. (La Pologne contemporaine. Bibliothèque historique, économique et littéraire).

Meiklejohn Grace. The settlements and roads of Scotland. A study in human geography. London, Oliver x B. 1927, str. 159.

Shanahan E. W. South America. An economic and regional geography. London, Methuen 1927, str. 332.

Huber Wilhelm. Politische Geographie. Eine Auswahl. München, Oldenburg 1927, str. 88. (Dreiturnbücherei 27).

Iliés Aladár Edvi und Albert Halasz. Ungarn vor und nach dem Krieg in wirtschaftsstatistischen Karten. Vorwort: Graf Paul Teleki. Budapest, Grill 1927, str. 159.

Mielert Fritz. Ostpreussen nebst dem Memelgebiet und der Freien Stadt Danzig. Mit 115 Abb. u. 2 Karten. Bielefeld. Velhagen und Klasingz 1926, 4-ka, str. 163.

Schultze L. Makedonien. Landschafts- und Kulturbilder. Mit 86 Tafeln und 3 Karten. Jena, G. Fischer 1927, 8-ka, str. 250.

Derber P. J. i Szer M. L. Oczerki choziajstwiennoj žizni Dalniego Wostoka. Moskwa-Leningrad 1927, str. 300 z fig.

Timofiejew P. S. Ekonomiczeskaja geografija S. S. S. R. w swiazi s mirowym choziajstwom. Z 36 diagramami i kartami. Izd. 4 pierierabotannoje i dopoŋnienneje. Moskwa, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo 1926, 8-ka, str. 399, 2 tabl.

DZIAŁ IX.

Polityka socjalna i samorządowa. Organizacja pracy.

Drecki Jerzy Inż. Organizacja pracy, produkcji i zbytu. Charakterystyka zagadnienia w świetle nowych badań. Warszawa, 1927. Str. 35.

Broszura niniejsza została wydana przez Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej. Autor jej przedstawia w ogólnym zarysie zagadnienia t. zw. naukowej organizacji pracy. Po uwagach wstępnych i wskazaniu czynników organizacji przedsiębiorstwa, omawia kwestje wykorzystania maszyn i urządzeń technicznych, normalizacji i t. d. Stosunkowo więcej uwagi poświęca roli czynnika ludzkiego i organizacji pracy fizycznej. Jest to najciekawszy rozdział broszury. Rozpatrzeniem sprawy czynności handlowych oraz ogólnego kierownictwa kończy swoje wywody. Ze względu na niewielki rozmiar

rozprawki a rozległość tematu, poruszone w niej zagadnienia zostały w sposób pobieżny, choć ze znajomością przedmiotu.

S.Z.

Zieleniewski Jan. Na drodze do racjonalizacji naszego gospodarstwa. Komisja ankietowa badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany. Nakł. Tow. Ekonomicznego w Krakowie. Kraków, 1927, str. 20.

Na wstępie swej broszury stwierdza autor konieczność dopływu kapitału z zewnątrz dla pełnej racjonalizacji naszej produkcji, podkreśla jednak słusznie — choć może jeszcze nie dość silnie — że i bez nakładów kapitału można sporo zrobić, co więcej nawet, że racjonalna, możliwie najwydajniejsza organizacja produkcji jest niezbędna, aby doprowadzony do naszego gospodarstwa obcy kapitał przyniósł korzyść, a nie szkodę. Pierwszym krokiem na drodze do tej racjonalizacji musi być stwierdzenie istniejącego stanu rzeczy, a więc zbadanie rzeczywistych warunków produkcji i wymiany w Polsce. Klasycznym przykładem i wzorem, jak należy badania takie organizować, jest, zdaniem autora, akcja amerykańskiego „Komitetu usunięcia marnotrawstwa w przemyśle”, przeprowadzona pod kierunkiem H. Hoovera. W Polsce, na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzplitej, powołaną została „Komisja ankietowa badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany”. Według p. Z., największą wadą rozporządzenia Prezydenta — powstałą pod wpływem dawniejszego wniosku P. P. S. — jest sposób skompletowania składu komisji; ustalono bowiem zasadę powoływania przedstawicieli pracowników i pracodawców, zamiast zebrania dostatecznej liczby bezstronnych fachowców. Komisji tej poświęca poza tem autor dłuższe, naogół zupełnie słuszne uwagi, zachęcając zresztą przedstawicieli produkcji do poparcia jej badań, jako koniecznego wstępnego kroku racjonalizacji polskiego gospodarstwa.

S.Z.

Budżet miasta Poznania od 1 kwietnia 1927 do 31 marca 1928. Poznań 1927, 8-ka, str. 168.

Dąbrowski Saturnin. Regulaminy i instrukcje dla spółdzielni spożywców. Warszawa. Wyd. Zw. Spółdzielni Spożywców R. P. 1926, 8-ka, str. 75.

Landau Władysław. Ośmiogodzinny dzień pracy. Warszawa 1927, 8-ka, str. 117. (Instytut Gospodarstwa Społecznego — Sprawy Robotnicze nr. 1).

- Puchałka Jan (poseł na Sejm). Pośrednictwo pracy. Kraków. Nakł. sekretariatu Katolickich Stow. Robotniczych 1927, 8-ka, str. 48. (Biblioteka Chrześcijańsko-Społeczna nr. 10. Ustawodawstwo Społeczne w Polsce II).
- Sejmik Lubelski 1919—1925. [Lublin 1926], 4-ka, str. 54 z planam. i ilustr. Sprawozdanie Departamentu Opieki Społecznej [Min. Pracy]. Drugie półrocze 1925 r. Warszawa 1926, 4-ka, str. 62. (Odb. z „Pracy i Opieki Społecznej”).
- Taube Gustaw jr. Komerccjalizacja Warszawy. I. Business City, II. Metropoliten warszawski. Z przedmową Czesława Klarnera... Warszawa, Nakł. tyg. „Przemysł i Handel” 1927, 8-ka, str. 51. (Biblioteka Ekonomiczna tygodnika „Przemysł i Handel” R. II, tom 10).
- Z zagadnień Samorządu. Streszczenie wykładów dla działaczy samorządowych, wygłoszonych w Biurze Pracy Społecznej w dniach 30, 31 stycznia i 1 lutego 1927 r. Warszawa, Wyd. Biura Pracy Społecznej 1927, 8-ka, str. 60.

Czasopisma: A. Z. Projekt rozporządzenia o umowie o pracę robotników (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 6. 1927). — Bolesta J.: Reforma związków zawodowych w Wielkiej Brytanji (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 14. 1927). — Dobrowolski S. Dr.: O pewnych zagadnieniach z dziedziny ubezpieczeń społecznych (Przegląd Ubezpieczeń społecznych, zeszyt 7. 1927). — D.: Prace komisji ankietowej (Przemysł i Handel, zeszyt 17, 20, 26. 1927). — Gnoiński J.: Ubezpieczenie społeczne w rolnictwie (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1927). — G. C. Dr.: Nadzór państwowy nad instytucjami ubezpieczeń społecznych (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 9. 1927). — Hartley Withers Mr.: Standaryzacja konsumpcji (Gazeta Bankowa Nr. 9. 1927). — Jarocki T.: Przymus ubezpieczeniowy w świetle nowego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1927). — Jastrzębski W.: Zadania i metody pracy komisji ankietowej (Przemysł i Handel, zeszyt 17. 1927). — J. B.: Reforma ustroju pracy we Włoszech (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1927). — Kłaczkowski S.: O zakresie statystyki kas chorych (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 6. 1927). — Krygier Z.: Zagadnienie kontroli w organizacji przedsiębiorstw przemysłowych (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1927). — Morski K.: Rozbudowa ubezpieczeń społecznych (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 4. 1927). — Nowakowski B. Dr.: Kasy chorych a ochrona warstw pracujących (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 9. 1927). — Pajerski Fr. Dr.: Ubezpieczenie górników w Polsce (Przegląd Ubezpieczeń społecznych, zeszyt 6. 1927). — Pragerowa E. Dr.: Nowe przepisy o inspekcji pracy (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 8. 1927). — Lange O.: Socjalizm bezpieczeństwa Edwarda Abramowicza (Przegląd Współczesny, lipiec 1927). — Radomyski J.: Projekt komasacji ubezpie-

czeń społecznych (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1927). — Tenże: Międzynarodowa Konferencja Pracy (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1927). — Salamander D.: Biurokracyzm w lecznictwie kasowym (Przegląd Ubezpieczeń społecznych, zeszyt 9, 1927). — Sądajło M.: Kontrola produkcji w przemyśle gumowym (Przemysł i Handel, zeszyt 18. 1927). — Schleicher J. Dr.: Przemiany struktury społecznej w Ameryce (Gazeta Bankowa Nr. 11. 1927). — Skrzywan S.: Polskie prawodawstwo mieszkaniowo-budowlane (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 14. 1927). — Tenże: Budownictwo polskie w roku 1926 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1927). — St. F. Dr.: Walka z bezrobociem (Przemysł i Handel, zeszyt 23, 1927). — Suligowski A. Dr. Prof.: Rozbudowa miast w Polsce (Samorząd Miejski, zeszyt 5. 1927). — Urban J.: Nasz stosunek do socjalizmu (Przegląd Powszechny, maj 1927). — Zorjan L. Dr.: O naszym Komitecie dla badań warunków i kosztów produkcji oraz wymiany (Kupiec Nr. 30. 1927). — Zweig F. Dr.: Zagadnienia budownictwa mieszkaniowego (Gazeta Bankowa Nr. 7. 1927). — Statystyka kas chorych za rok 1925, opracowana w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, lipiec 1927). — Nowelizacja ustawy o rozbudowie miast (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Czas pracy w przemyśle żelaznym Niemiec (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1927). — Śląski R.: Dowód uzdolnienia w rzemiośle (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1927). —

Devinat Paul. L'organisation scientifique du travail en Europe. Genève. Bureau intern. du travail 1927, str. 263.

Frémenville Ch. de. L'organisation méthodique du travail et la place faite à l'ouvrier habile dans l'atelier moderne. Conference faite le 27 octobre 1925 à l'occasion de la semaine pédagogique du travail manuel. Paris, Eyrolles 1926, 8-ka, str. 24. (Encyclopédie ind. et commerce).

DZIAŁ X.

Spółdzielczość.

Dąbrowski Franciszek. Dzień spółdzielczości. (Jak organizować i obchodzić). Opracował... na podstawie materiału z obchodu w 1925 r. Warszawa. Wyd. Centralnego Komitetu Dnia Spółdzielczości w Polsce 1926, 8-ka, str. 82.

Dąbrowski Saturnin. Spółdzielcza Belgja. (Wrażenia z wycieczki). Warszawa. Wyd. Związku Spółdzielni Spożywców R. P. 1927, 8-ka, str. 85.

Weydlich Kazimierz. Ruch spółdzielczy w Polsce w latach 1916—1916. Zagadnienia dotyczące współdziałania grup i typów spółdzielni oraz zmiany zasze w ustroju ruchu. Kraków-Poznań, Wyd. Spółdzielczego Instytutu Naukowego w Krakowie 1927, 8-ka, str. XV + 316. (Biblioteka Spółdzielcza nr. 5).

Załużski P. Współpraca Kasy Stefczyka ze spółdzielnią rolniczo-handlową. Warszawa, Wyd. Związku Rewizyjnego Polskich Spółdzielni Rolniczych, 1927, 8-ka, str. 93.

Czasopisma: Adamski S. ks.: Dzień spółdzielczości (Poradnik Spółdzielni Nr. 12. 1927). — Antczak J. N.: Zamknięcie obrachunków rocznych w „Rolnikach”, spółdzielniach rolniczo-handlowych i spółdzielniach wytwórczych (Poradnik Spółdzielni Nr. 12, 13 i 16. 1927). — Boguszewski J.: Spółdzielnie Związku Polskich Spółdzielni (Poradnik Spółdzielni Nr. 14. 1927). — Constanzo G. Dr. Spółdzielczość rolnicza we Włoszech (Rolnik Ekonomista Nr. 14. 1927). — Klindera F.: Rozwój i stan spółdzielczości rolniczej w Czechosłowacji (Gazeta Rolnicza Nr. 13—14. 1927). — Lange O.: Edward Abramowski jako teoretyk kooperatyizmu (Przegląd Współczesny, sierpień 1927). — Nowakowski A. M.: Zasady finansowania spółdzielni handlowych (Poradnik Spółdzielni Nr. 13. 1927). — Sochaczewski S. Inż.: Niedomagania mleczarń spółdzielczych (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1927). — S. B.: Spółdzielnie rolnicze w 1926 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1927). — St. Cz.: Sprawozdanie Związku Spółdzielni Spożywców Rzeczypospolitej Polskiej za rok 1926 (Poradnik Spółdzielni Nr. 11, 1927). — Witwicki W.: Współpraca spółdzielni rolniczych między sobą z zawodowymi organizacjami rolniczymi i samorządem (Tygodnik Rolniczy Nr. 31—32. 1927). — Spółdzielczość rolniczo-handlowa w Anglii (Rolnik Ekonomista Nr. 8. 1927). — W. B.: Rola spółdzielni w międzynarodowym handlu zbożowym (Poradnik Spółdzielni Nr. 6. 1927).

Deumer Robert. Das deutsche Genossenschaftswesen. 2 Aufl. Berlin, de Gruyter 1927, 16-ka, str. 156. (Sammlung Göschen).

Veiland-Haupt Paul. Bauern-Genossenschaftswesen und Arbeiterkooperation in Dänemark. Hermsdorf 1927. str. 46.

C. Dział socjologiczny

I. Wydawnictwa Zbiorowe. Podręczniki i systemy. Historia socjologii i krytyka.

Oppenheimer Franz und Salomon Gottfried: Soziologische Lesestücke. Karlsruhe, Braun, 1926.

I. Begriff der Gesellschaft in der allgemeinen Soziologie, mit einer Einleitung von G. Salomon, str. 214.

II. Begriff der Gesellschaft in der deutschen Sozialphilosophie, m. Einl. von G. Salomon, str. 217.

III. Individuum und Gemeinschaft, m. Einl. v. O. Salomon, str. 198.

Najwidoczniej także i na kontynencie europejskim socjologia staje się przedmiotem wykładowym, skoro zaczynają się wreszcie pojawiać podręczniki i text-book'i socjologiczne. Zdawaliśmy niedawno sprawę z francuskiego dzieła Bouglé'go i Raffault'a, teraz z kolei wspominamy o niemieckim, zdaje się na szeroką skalę zakrojonem wydawnictwie wyboru tekstów. Na razie mamy przed sobą trzy tomiki, zapowiadany jest czwarty, który ma być poświęcony pojęciu państwa. Znając działalność naukową redaktorów zbioru, profesorów nowego uniwersytetu w Frankfurcie nad Menem, przypuszczając możemy, że będzie to wybór erudycyjny, dość bezprogramowy, nie mający swoistej linii przewodniej, a więc dla celów nauczania, zwłaszcza zaś wstępnego, mało odpowiedni. Uważamy za bardzo poważny błąd wychowawczy zaczynanie nauki jakiegokolwiek, a więc także i socjologii, od dyskusji na tematy ogólne, zwłaszcza zaś związane istotnie z jakimś systemem filozoficznym; jeżeli uczniowie naogół tak małą korzyść odnoszą zazwyczaj z wykładów filozofii prawa czy ze studjum socjologii, to właśnie wskutek zaczynania długich dyskusyj metodologicznych, uściślenia pojęć, krytyki systemów itd. podczas gdy jedynie wskazanym punktem wyjścia winna być klasyfikacja faktów i ich analiza. Od nauki samej przechodzi się więc w rezultacie do jej historii (co tak wyraźnie widzimy w stosunku do licznych katedr filozofii prawa), zamiast pogłębienia myślenia teoretycznego daje się pewną ilość materiału erudycyjnego. Mam wrażenie, że wypisy Oppenheimera i Salomona nie przyczynią się również do pogłębienia myślenia o rzeczach społecznych, dając natomiast czytelnikowi znaczny balast nazwisk, szczątki teoryj, wyrwanych z kontekstu, jednym słowem chaos teoretyczny, który chyba nikogo nie zdoła zachęcić do poważniejszego studjum socjologii, natomiast łatwo wpoić może przekonanie, że socjologia zajmuje się jedynie zagadnieniami ogólnymi, ideologicznymi itd. Każdy z nas, zajmujących się socjologią, pamięta, z jakim trudem trzeba było się przedzierać przez ogrom literatury, noszącej tytuł socjologicznej, aby dojść wreszcie do jakiejs podstawy, od której wszystko należało zaczynać na nowo; ale właśnie od tego teraz mamy tu i owdzie katedry socjologii, aby oszczędzić nowym adeptom tych wędrówek po bezdrożach myśli i wprowadzić ich metodycznie w badania monograficzne. Je-

żeli więc dziś w podręcznikach spotykamy wyjątki z dzieł Lilienfelda, Gumplowicza, Fouillé'go, Lester Warda, nawet Ratzenhofera, to oczywiście musimy wyrazić powątpiewanie w wartość pedagogiczną takich pomocy.

Inna rzecz, że powyższe trzy tomiki mogą być bardzo pomocne każdemu, co pragnie się zapoznać pokrótce z historią systemów socjologicznych. Jako uzupełnienie do lektury wielkiej historii socjologii P. Bartha, która niedawno w trzecim wydaniu się ukazała, może być wybór Salomona przydatny. Oczywiście, możnaby czasem sformułować zarzuty co do celowości wyboru, i to zarówno niektórych autorów, jak i ustępów; wstępy Salomona, krótkie zresztą, nie dają nam również jakiejś wyraźnej koncepcji. Nie wiemy, czy wydawcy zamierzają się ograniczyć jedynie do kwestji ogólnych, czy też przejdą z czasem do zagadnień szczegółowych; przypuszczają należy, że te ostatnie nadawać się będą bardziej do celów naukania.

Jan St. Bystroń (Kraków).

Michels Robert: Soziologie als Gesellschaftswissenschaft. (Lebendige Wissenschaft. Bd. IV). Berlin, 1926. Mauritius-Verlag, str. 150.

Michels jest uczonym o szerokiej rozpiętości zainteresowań, wybitnym darze obserwacji i wnikania w komplikacje procesów życia społeczno-gospodarczego, szybko reagującym umyśle; jest to zarazem pisarz niezwykle płodny. Cenne te naogół właściwości mogłyby predestynować go na wybitnego socjologa, gdyby w parze z niemi szły: zdolność do systematyzacji, a przede wszystkim do budowania rozległej i głęboko ugruntowanej konstrukcji teoretycznej. Tych niestety — brak Michels'owi. Dlatego lektura jego prac jest wprawdzie zawsze interesująca, chociaż mozaikowa treść ich prawie z reguły pozostaje w dość luźnym związku z zapowiedzią tytułu, ale równocześnie dziwnie niepokoi i stale pozostawia osad niezadowolonia teoretycznego w umyśle czytelnika. Michels przeszedł do badań socjologicznych od ekonomji i studjów z zakresu historii ruchów społeczno-gospodarczych. Tem zapewne tłumaczy się jego metoda statystycznego ujmowania procesów społeczno-gospodarczych, polegająca na ustalaniu pewnych tendencyj życia społeczn. sprawdzianem „prawa wielkich liczb”. Metoda zaś statystyczna, zwłaszcza w analizie zjawisk skomplikowanych, nie prowadzi nigdy do sformułowania praw naukowych w ścisłym tego słowa znaczeniu, lecz jedynie po-

zwala nam stwierdzić pewną mniej lub więcej stałą zależność dwóch faktów czy procesów, zależność, która wymaga naukowego opracowania: izolacji, analizy na elementy, ujęcia w kategorii naukowe i dopiero u końca procesu poznawczego — ewentualnego ujęcia w prawo.

„Soziologie” Michels'a potwierdziła raz jeszcze znany fakt, iż łatwo stosunkowo uprawiać jakąś naukę, trudniej jednak powiedzieć sobie i innym w sposób jasny i doręczny cośkolwiek o przedmiocie, zadaniach i metodzie tej nauki. Nie wielka rozmiarami książka przedstawia zbiór, a może raczej zlepek uwag kreślonych na marginesie lub w tekście prac uprzednich autora; jest to typowy produkt uboczny jego obfitej i wielostronnej działalności naukowej. Jak w żadnym z poprzednich jego dzieł, tytuł stał się tu jedynie pretekstem do dygresyj — zresztą interesujących — w dziedzinę literatury pięknej, ekonomiki, historii, w dziedzinę psychologii życia gospodarczego, społecznego, kulturalnego i t. p. Dziesięć zaleńdwie stron odpowiada tytułowi: zawiera określenie zadań socjologii; ale i tu nie mówi nam nic autor, co to jest właściwie owo „społeczeństwo”, o którym „nauka” ma być socjologia. Reszta książki, to uwagi, niewątpliwie słuszne, o illogiczności i wieloznaczności pojęć, któremi operują t. zw. nauki społeczne, o stosunku socjologii do utopji, teleologii, polityki, biologji i t. p. i subtelne analizy z psychologii życia gospodarczego. Słuszna i zgodna z twórczością autora jest definicja socjologii jako nauki empirycznej, pozbawionej wszelkiego zabarwienia normatywnego. Trudno natomiast zgodzić się na określenie zadań socjologii jako nauki, „przedstawiającej systematycznie oddziaływanie jednej kategorii zjawisk życiowych na inną, wdzierania się jednej w inną, n. p. elementów psychologicznych, psycho-społecznych, narodowych, w sferę t. zw. czystego gospodarstwa” (str. 82).

Socjologia w koncepcji Michels'a nie ma być syntezą nauk, lecz „nauką ujmującą i wiążącą heterogonje”. Co to znaczy objaśnia autor na str. 76: socjologiczna analiza przyczynowa wszelkich zjawisk historycznych winna zmierzać do ustalenia różnych stopni ilościowych konkretnego działania jakości, zakładanych jako istniejące i znane (gospodarstwo, rasa, naród, klimat, tradycja i t. d.).

Tak określoną socjologję nazywa autor „nauką o stosunkach”, nadając temu terminowi, wypracowanemu przez A. Vierkant'a, L. v. Wiesego i współczesną generację socjologów niemieckich, zupełnie odrębne znaczenie. Autor nie stara

się bynajmniej uzasadnić, dlaczego socjologia ma poruszać tak szeroką sferę zagadnień nie określa jej metody ani wyjaśnia w jaki sposób można, choćby w przybliżeniu, różnice w intensywności działania tych jakości ujmować ilościowo; nie dostrzega również sprzeczności z własną definicją w twierdzeniu (str. 80), że socjologia, nauka — jak mówi — polyedryczna, posiada i własne, typowo socjologiczne zagadnienia, jak „wierność, wdzięczność, list, ozdoba, panika” itp. Głębsza analiza tych tematów lub bardziej sumienna lektura G. Simml'a, M. Weber'a, A. Vierkandt'a i L. v. Wiesego doprowadziłyby niewątpliwie zasłużonego skądinąd autora do „odkrycia” swojej sfery zagadnień socjologii, zbadanej i ustalonej zresztą już od szeregu lat przez różnych autorów polskich i niemieckich.

Ogółem biorąc, książka Michels'a jest — niemniej od innych jego prac — interesująca, chociaż mniej zawiera rozważań socjologicznych od wydanych przez tegoż autora w r. 1914 „Probleme d. Sozialphilosophie”.

Tadeusz Szczurkiewicz (Poznań).

Hertz Aleksander Dr.: Socjologia. „Wiedza i życie”. Zesz. 5. (15). Warszawa, 1927 (Maj).

Sumner William Graham a. Kellner Albert Galloway: The science of society. Vol. I. str. 766. — New Haven. Connecticut. 1927.

Odum Howard W.: American masters of sociology. New-York, 1927.

Young Kimball: Topical summaries of current literatur. Personality studies. — The american journal of sociology. Vol. XXXII. Nr. 6. May. Chicago, 1927, str. 953—971.

Tönnies Ferdinand: Amerikanische Soziologie. Weltwirtschaftliches Archiv. Bd. 26. H. 1. Juli 1927. Jena (G. Fischer), str. 1**—11**.

Lange Oskar: Socjologia i ideje społeczne Edwarda Abramowskiego. — Przegląd Współczesny, Rok V, Nr. 54 (październik). Kraków, 1926, str. 61-83.

Lange Oskar: Socjalizm bezpaństwowy Edwarda Abramowskiego. — Przegląd Współczesny, Roczn. VI. Nr. 63. Kraków, 1927, str. 79—98.

Hubert René: Manuel élémentaire de sociologie. Avec une préface de M. Georges Lefèvre. Paris, 1925, str. XIV + 440.

Dawis Jerome a. Barnes Harry Elmer: An introduction to sociology; a behavioristic study of american society. New-York, 1927. (Heath), str. 950.

Radakovic Konstantin: Grundzüge einer deskriptiven Soziologie. Graz, 1927. (Leuchner & Lubensky), str. 42.

Walther Andreas: Soziologie u. Sozialwissenschaften in Amerika u. ihre Bedeutung f. d. Pädagogik. Karlsruhe, G. Braun, 1927, str. 143.

- Chałasiński Józef: Wielkość grupy społecznej a demokracja u Montesquieu. *Kwartalnik Filozof.* Tom V. Zesz. II. Kraków, 1927, str. 152—184 (Omówienie w następnym zeszycie „Ruchu”).
- Duprat G.—L. Prof.: *Revue critique de la sociologie americaine. Revue Intern. de Sociologie.* Année 35. Nr. 34. Paris, 1927. (Mars-Avril), str. 124—143.
- Bouthoul Gaston: *Notes sur les cours de sociologie de le professeur M. G.—L. Duprat, à l'Université de Genève.* — *Revue Intern. de Sociologie* Année 35. Nr. 34. Paris, 1927. (Mars-Avril), str. 118—123.

II. Metodologia. Zagadnienia graniczne i ogólne.

- Cobb John Candler: *Quantitative restating of sociological and economics problems.* — *American journal of Sociology.* Vol. XXXII. Nr. 6. May. Chicago, 1927, str. 921—930.
- Mark Siegfried: *Marxistische Grundlagen in der Soziologie der Gegenwart.* *Die Gesellschaft.* 4. Feb. 1927, str. 129—144.
- Werner Heinz: *Einführung in die Entwicklungspsychologie.* Leipzig, 1926. (J. A. Barth), str. VIII + 360.
- Gruehn Werner: *Religionspsychologie.* *Jedermanns-Bücherei.* Breslau, 1926. (F. Hirt), str. 160.
- Heymans G.: *La psychologie, science autonome.* *Archive de psychologie.* T. XX. Nr. 78, str. 156—162.
- House Floyd N.: *The limitations of economics analysis.* *The american journal of sociology.* Vol. XXXII. Nr. 6. May. Chicago, 1927, str. 931—936.
- Wood Charles W.: *The myth of the individual.* New-York (John Day), str. 314.
- Müller-Freienfels Rich.: *Philosophie der Individualität.* 2. durchges. Aufl. Leipzig, 1923. F. Meiner, str. XI + 289.
- Klages Ludwig: *Die psychologischen Errungenschaften Nietzsches.* Leipzig, 1926 (J. A. Barth), str. 228.
- Jung C. G.: *Analytische Psychologie u. Erziehung.* Celle, 1927 (Niels Kampmann), str. 95.
- Conrad Ernst: *Psychologische Jugendpflege.* Göttingen, 1926, str. VII + 187 (Vanderhoeck & Ruprecht).
- Wissler Clark: *The culture-area concept in social anthropology.* *American journal of sociology.* Vol. XXXII. Nr. 6. May. Chicago, 1927, str. 881—891.
- Cose Clarence Marsch.: *Culture as a distinctive human trait.* *American journal of sociology.* Vol. XXXII. Nr. 6. May, Chicago, 1927, str. 906—920.
- Dessoir Max: *Die Philosophie in ihren Einzelgebieten.* Berlin, 1925 (Ullstein), str. 957.
- Dunlap K.: *Old and new viewpoint in psychology.* St. Louis, 1925, str. 166.

- Müller-Freienfels Richard: Irrationalismus. Umriss einer Erkenntnislehre. Leipzig, 1922 (F. Meiner), str. VII + 300.
- Sauer Wilhelm: Grundlagen d. Wissenschaft u. d. Wissenschaften. Eine logische u. sozialphilosophische Untersuchung. Berlin-Grunewald. (W. Rotschild). 1926, str. 437.
- Keynes Maynard John: Ueber Warscheinlichkeit. Aus d. engl. v. F. M. Urban. Leipzig, 1926. (J. A. Barth), str. VIII + 369.
- Witwicki Władysław: Psychologia dla użytku słuchaczy wyższych zakładów naukowych. T. I. str. 424. Lwów, 1926. T. II, str. 416. Lwów, 1927. Wyd. Zakładu Narod. im. Ossolińskich. (Omówienie w następnym zeszytcie).
- Bühler Karl: Die Krise der Psychologie. Jena, 1927 (G. Fischer), str. XV + 223.
- Lessing Theodor: Geschichte als Sinngebung des Sinnlosen od. Die Geburt d. Geschichte aus d. Mythos. 4 völlig umgearb. Aufl. Leipzig, Reinitzke, 1927, str. VIII + 342.
- Tracy Henry Chester: Towards theopen; a preface to scientific humanism. Introd. by J. Huxley. New-York (Dutton) 1927, str. 277
- Kraft Viktor: Die Grundformen d. wissenschaftlichen Methoden. Wien-Leipzig, 1927, str. 304. (Hölder — Pichler — Tempsky).

III. Podłoże biologiczne. Warunki zewnętrzne.

- Bernhard L. L.: An introduction to social psychology. New-York, 1927.
- Tillinger Tadeusz Inż.: Podstawy psychologiczne wydajności pracy. (Według zasad psychologii zbiorowej G. Le Bon). Wydawn. „Ligi Pracy”. Zesz. 43. Warszawa, 1927, str. 93.
- Brown W.: Suggestion and mental analysis. London, 1923, str. 176.
- Bumke O.: Das Unterbewusstsein. Eine Kritik. 2. verb. Aufl. Berlin, J. Springer, 1926, str. 61.
- Bechterew Wład.: Allgemeine Grundlagen d. Reflexologie des Menschen. Leitfaden für d. objektive Studium d. Persönlichkeit. Leipzig-Wien, 1926, str. 436.
- Dupré E. Dr.: Pathologie de l'imagination et de l'emotivité. Paris, Payot, 1925, str. 503.
- Tripp Erich: Observations sur l'image eidétique. Archive de Psychologie. T. XX. Nr. 77. Genève, 1926, str. 53—72.
- Morsier de Georges: L'erotomanie. Archiv. d. Psychologie. T. XX. Nr. 77. Genève, str. 13—52.
- Dawis Jerome: Testing the social attitudes of children in the government schools. American journal of sociology. Vol. XXXII. Nr. 6. May. Chicago, 1927, str. 947—952.

- Kroh Otto: Weitere Beiträge z. Psychologie d. Haushuhns. Zeitschr. f. Psychologie. Bd. 103. Leipzig. (J. A. Barth), 1927, str. 203—227.
- Bühler Ch.: Das Problem d. Instinktes. Zeitschr. f. Psychol. u. Physiolog. d. Sinnesorgane. I. Abtlg. Zeitschr. f. Psychologie. Leipzig. (J. A. Barth), 1927, str. 46—64.
- Woolston Howard: Changing mortality. — American journal of sociology, Vol. XXXII. Nr. 6. May. Chicago, 1927, str. 937—976.
- Michels Robert: Prolegomena z. weltpolitischen Bevölkerungsproblem Italien u. Frankreich. Weltwirtschaft. Archiv. 29. Bd. 1. H. Juli 1927, Jena G. Fischer), str. 168—222.
- Black John: Introduction to population economics. New-York, Century, 1927, str. 991.
- Sprohls Jesse William: Social psychology interpreted. London, 1927. Bailliere).
- Thomson Mehran: The springs of human action. A psychological study of the sources, mechanism, a. principles of motivation in human behavior. London, 1927. Appleton, str. 519.
- Pitt-Rivers George H. Lane-Fox: The clash of culture a. the contact of races; an anthropolog. a. psycholog. study of the laws of racial adaptability. London, 1927. Reutledge, str. 326.
- Taylor Griffith: Environment and race. The evolution, migration, settlement a. statues of the race of man. London, 1927, str. 369.
- Guyer Michael Frederic: Being well-bom; an introduction to heredity a. eugenics. Indianapolis, 1927, str. 490.
- Jester Helen Rankin: Trends of population in the region of Chicago. London-Chicago (Univ. Pr.), 1927, str. 79.
- Schwartz Clarence Lee: What is mutualism. New-York, 1927, Vanguard Pr., str. 247. (Outlines of soc. philosophy).
- Alverdes Fr.: Social life in the animal world. London, 1927. Paul, str. 226.

IV. Życie społeczne.

- Barnes Harry Elmer: Sociology a. political theory. New-York, 1924. str. XIII + 260.
- Queen Stuart A. a. Mann Dalbert M.: Social pathology. New-York, 1927, str. 710.
- Stock Wilhelm: Nähe u. Ferne in d. sozialen Beziehungen. Assoziation u. Dissoziation. Zeitschr. f. ang. Psychologie. Bd. 28. H. 3—4. Leipzig (J. A. Barth), 1927, str. 235—266.
- Suchodolski Bogdan: Kult przeszłości wśród szlachty polskiej XVI. wieku. Zagadnienia i wyniki. — Pamiętnik literacki. Rocz. XXIV. Zesz. I—II. Lwów, 1927. (Zakład Narod. im. Ossolińskich), str. 1—13.

- Trzebiński Stanisław Dr.: Psychoza w literaturze polskiej. Archiw. historii i filozofii medycyny oraz nauk przyrodniczych. T. III. Zesz. 1, str. 64—103. i zesz. 2 str. 237—257. Kraków, 1925.
- Bondy Kurt: Pädagogische Probleme im Jugendstrafvollzug. Hamburg, Schriften z. ges. Strafrechtswissenschaft. H. 8. Bensheimer, 1925, str. X + 113.
- Fairchild Henry Pratt: Foundations of social life. New-York, 1927. Wiley, str. 283.
- Thomas Harrison Cook a. Winthrop Albot H.: The foundations of modern civilisation. New-York, 1927, str. 262.
- Deplouge Simon: Le conflict de la morale et de la sociologie. 4. éd. avec une pref. de Jaques Maritain et un appendice. Paris, 1927. Nouvelle Libr. Nationale, str. XV + 388.
- Salomon Alice: Die Ausbildung z. sozialen Beruf. Berlin, Heymaron, 1927, str. VIII + 314.
- Reymond Arnold Prof.: La constraints sociale et le régime des castes. Revue Internat. de Sociologie. Année 35. Nr. 34. Paris, 1927. Mars-Avril, str. 97—106.
- Groves Ernest: Personality and social adjustment. New-York, 1923, str. IX + 296.
- Giese Fritz: Zeitgeist u. Berufserziehung. Prolegomena z. Kulturphilosophie d. Arbeit. Köln, 1927. str. 76.
- Rigaud Louis: La Française et la loi au 20 siècle. Paris, 1927, str. 126.
- Riese Hertha: Die Sexuelle Not unserer Zeit. Leipzig, 1927, Hesse & Becker, str. 140.
- Learned William S.: The quality of the educational process in the U. S. a. Europe. New-York, 1927. Carnegie Found. for advancement of teaching, str. 143.
- Verweyen J. M.: Autorität u. Freiheit. Deutsche Mädchenbildung 3, 6, str. 241—245. (1927).
- Dietz Frederick Charles: A political and social history of England. New-York, 1927. Macmillan, str. 792.
- Wang Tsi C.: The Youth movement in China. New-York, 1927. (New-Republic), str. 260.
- Macartney C. A.: The social revolution in Austria. New-York (Macmillan), 1927, str. 299.
- Groves Ernest R.: Social problems of family. Philadelphia, 1927, str. IX + 314.
- Grünbaum-Sachs H.: Tiefenpsychologie u. Berufsberatung. Schrift. z. Psychol. d. Berufseignung u. d. Wirtschaftslebens. H. 33. Leipzig, 1926.
- Vincenz St. Dr.: Policja a religja. Droga Nr. 67. Warszawa, 1927, str. 12—20.

- Uzdowski Marjan: Zagadnienie azjatyckie a międzynarodówka socjalistyczna. Droga Nr. 6—7, Warszawa, 1927, str. 153—160.
- Heydel Adam: Kapitalizm i socjalizm wobec etyki. Przegląd Współcz. Rok VI. Zesz. 65. Kraków, 1927, str. 435—469.
- Laidler Harry W.: History of socialist thought. New-York, 1927, str. 800.
- Fülöp-Miller René: Geist u. Gesicht d. Bolschewismus. Zürich-Leipzig-Wien, 1926, str. 490.
- Hashagen J. Dr.: Zur Deutung d. Imperialismus. Weltwirtschaftl. Archiv. 26. Bd. 1. H. Juli 1927 (Jena, G. Fischer), str. 134—151.
- Parrington Vernon Louis: The romantic revolution in America 1800—1860. New-York, 1927. Harcourt, str. 515.
- Perkins Dexter: The Monroe Doctrine 1823—1826. London, 1927. Oxford. Univ. Pr., str. 291.
- Horowitz O.: The jewish question and sionism Forew. by L. Simon. London, 1927. Benn, str. 127.
- Brie Friedrich: Der Einfluss d. Lehren Darwins auf d. britischen Imperialismus. Freiburg in. B. 1927, str. 26.
- Augagneur Victor: Erreurs et brutalités colonials. Paris, 1927. Montaigne, str. X + 216.
- Nearing Scott u. Freeman Joseph: Dollar-Diplomatie. Eine Studie über amerikan. Imperialismus. Uebers. v. Paul Fohr. Berlin-Grunewald 1927, str. XVI + 475.
- Oakes Edwin Stacey: The law of organised labor a. industrial conflicts Vol. I. Rochester, N. Y. 1927, str. 250.
- Newfang Oscar: Harmony between labor a. capital. New-York, 1927. Putnam, str. 238.
- Baillée Frédéric: Les Italiens en Provence devant loi de prévoyance et d'assistance. Toulon, 1927, str. 142.
- Müller Karl Valentin: Arbeiterbewegung u. Bevölkerungsfrage. Eine gemeinverst. Darstellung d. wichtig. Fragen d. quantitat u. qualitat. Bevölkerungspolitik im Rahmen gewerksch. Theorie u. Praxis. Jena, 1927, str. 155.
- Rosselli Nello: Mazzini e Bakounine: dodici anni di movimento operaia in Italia 1860—1872. Torino, 1927. Bocca. str. VIII + 444.
- Rosenkranz Albert: Der Bundschuh. D. Erhebungen d. südwestdeutschen Bauernstandes in d. J. 1493—1517. Bd. 1.: Darstellung str. XII + 500, 2. Bd.: Quellen, str. V + 336. Heidelberg, 1927. (Winter), 4°.
- Mathiez Albert: La vie chère et le mouvement social sous la terre. Paris, Payot, 1927, str. 620.
- Sun-Yat-Sen: Die drei nationalen Grundlehren. Ins Deutsche übers. v. Tsan Wan. T. I.: Die Grundlehren v. dem Volkstum. Berlin, 1927. Schlieffen-Verlag, str. 203.

V. Grupy i typy.

Meuter Hanna: Die Heimlosigkeit, ihre Einwirkung auf Verhalten und Gruppenbildung der Menschen. Jena, Fischer, 1925. str. 154.

Autorka, uczennica v. Wiesego, zajmuje się zagadnieniem typu bezdomnego, zestawia dość dużo ciekawego materiału, przede wszystkim z literatury powieściowej i pamiętnikarskiej i próbuje przeprowadzić klasyfikację typów. Formalizm socjologiczny Wiesego wpłynął niekorzystnie na pracę, która szereguje zebrany obficie materiał w schematycznych klasyfikacjach, nie podejmując nigdzie istotnej analizy. Tak więc dzieli autorka bezdomnych najpierw wedle rodzaju zarobkowania (używanie własnego majątku, praca sezonowa, praca okolicznościowa, żebractwo, kradzież i rozmaite kombinacje tych możliwości), dalej na podstawie ich zewnętrznej sytuacji życiowej, wreszcie ze względu na „inneres Lebensschicksal”. Dalsze rozdziały przeprowadzają paralele (z osiadłym obywatelem, bohème, zbrodniarzem), omawiają życie zbiorowe włóczęgów i ich zachowanie się, wreszcie ich twórczość.

Praca ta, o ile ograniczamy ją jedynie do zebrania materiału i dość zewnętrznej klasyfikacji, jest niewątpliwie pożyteczna. Każdy, kto będzie chciał przystąpić do analizy socjologicznej tego zjawiska, znajdzie tu cenną pomoc, ale nie będzie mógł poprzestać na wywodach teoretycznych autorki, które są niewłaściwie sformułowane. Klasyfikacja bezdomnych, tak jak ją przeprowadza p. Meuter, może mieć jedynie orientacyjny charakter; ciężar zagadnienia nie leży tu w klasyfikacji, ale w określeniu stosunku takiego bezdomnego włóczęgi, „hobo”, do grupy, której się przeciwstawia i zbadaniu procesu tworzenia się specjalnej grupy takich włóczęgów i powstawania świadomości zbiorowej. Zupełne pominięcie czynników psychicznych i psychopatologicznych, tak istotnych dla niektórych form włóczęgostwa, jest również poważnym brakiem pracy, a zarazem także jeszcze jednym przykładem, ilustrującym bezsilność ściśle formalnej socjologii.

Jan St. Bystron (Kraków).

Brown Warren: Social groups. — With a foreword by Alb. W. Small. — Chicago, 1926, str. 169.

Chevalera-Janovskaja Eugénie: Les groupements spontanés d'enfants a l'âge prescolaire. Archiv. de Psychologie. T. XX. Nr. 79. Genève, 1927. str. 219—233.

- Nosek Vladimir: *The spirit of Bohemia*. New-York, 1927. (Brentano), str. 379.
- Wasilewski Leon: *Narodowość współczesna*. Droga Nr. 6—7. Warszawa, 1927, str. 38—47.
- Kołaczkowski Stefan: *O psycho-socjologii mafji i jej skutkach*. Droga, Nr. 6—7, Warszawa, 1927, str. 72—79.
- Bühler Charlotte, Hetzer Hildegard u. Tudor-Hart Beatrix: *Soziologische u. psychologische Studien über das erste Lebensjahr*. Jena, 1927. (G. Fischer). str. 250.
- Lau Ernst: *Beiträge z. Psychologie d. Jugend in d. Pubertätszeit*. Langensalza, 1927, str. 80.
- Vermeulen G. Dr.: *La psychologie de l'enfant*. Bruxelles, 1926, str. 298.
- Sassenhagen Robert Dr.: *Ueber geistige Leistungen d. Landkinds u. d. Stadtkinds*. Vergleichend. psycholog. Untersuchungen. Beih. z. Zeitschr. f. ang. Psycholog. XI Folge. Beih. 37. Leipzig, 1926. J. A. Barth, str. VI + 198.
- Baumgarten Franziska: *Die Lüge bei Kindern u. Jugendlichen*. Beih. 15. z. Zeitschr. f. ang. Psychol. 2. erg. Aufl. Leipzig, 1926, J. A. Barth, str. 121.
- Birnbaum Karl: *Die psychopathischen Verbrecher*. 2. völlig neu bearb. Aufl. Leipzig, 1926, G. Thieme, str. XII + 287.
- Slawson John: *The delinquent boy. A socio-psychological study*. Boston, 1927, str. 485.
- Wallon H. Dr.: *L'enfant turbulent*. Paris (Alcan), 1925, str. 653.
- Köhler Elsa: *Die Persönlichkeit d. dreijährigen Kindes*. Leipzig, 1926, str. 250.
- Faust Allen K.: *The new japanese womanhood*. — New-York, 1926, str. IX + 161.
- Biegeleisen H.: *Matka i dziecko w obrzędach, wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego*. Lwów (Ateneum), 1927, str. 414.
- Maurer Ernst: *The family disorganisation*. Chicago, 1927, str. VII + 317.
- Krasicki Ignacy: *Pan Podstoli*. Oprac. Jul. Krzyżanowski. Biblj. Narod. Serja I. Nr. 101. Kraków, 1927, str. LXI + 374.
- Pasek Jan Chryzostom: *Pamiętniki*. Oprac. Aleks. Brükner. Bibl. Narod. Serja I. Nr. 62. 2 wyd. Kraków, 1928, str. XXXI + 356.
- Sapir Edward: *Speech as a personality trait*. American journal of sociology. Vol. XXXII. Nr. 6, May. Chicago, 1927, str. 892—905.
- Coriat I. H. A.: *Dynamic interpretation of Kretschmer's character types*. American journal of psychiatry. 6. Oct. 1926. str. 259—266.
- Holzapfel Rudolf Maria: *Samotność*. Wyjątek z przekładu Wszechideał. Droga Nr. 6—7. Warszawa, 1927, str. 105—134.
- Bracken H. v.: *Persönlichkeitserfassung auf Grund von Persönlichkeitsbeschreibungen*. Langensalza, 1926 (Beltz), str. 50.

- Baumgarten Franziska: Beiträge z. Berufskunde des Versicherungswesens. I. Zur Psychologie u. Psychotechnik d. Versicherungsagenten, str. 62; II. Zur Psychotechnik u. Charakterologie d. Regierungsbeamten, str. 64. Leipzig (J. A. Barth), 1925.
- Hall Winfield Scott: The intimate life of the individual, the family, society and the race. Chicago, 1927, str. 207.
- Casson H. N.: Typs of leadership. New-York, 1927, B. C. Forbes, str. 229.
- Clemens Severus: Der Beruf d. Diplomaten. Betrachtungen über d. diplomatische Berufsmentalität. Einzelschriften f. Politik u. Geschichte. H. 14. Berlin, 1926, str. 107.
- Hose Charles: Natural man. London, 1926 (Macmillan & Co.), str. XVI + 284.
- Znamierowski Czesław: O konserwatyzmie i konserwatystach. Przegląd Współczesny. Rok VI. Nr. 62, str. 404—420 i Nr. 63, str. 66—78. Kraków, 1927. _____
- Heck Philipp: Die Standesgliederung d. Sachsen in frühen Mittelalter. Tübingen, 1927. Mohr, str. XI + 209.
- Schlesinger Martin Ludwig: Land u. Leute in Sowjetrussland. 3. vollst. neubearb. Auflg. Berlin, 1927. Langenscheid, str. XX + 604.
- Strong William Duncan: An analysis of southwestern society. American Anthropologist. (Menasha), 29, 1, str. 1—61.
- Beckerath Erwin v.: Wesen u. Werden d. fascistischen Staates. Berlin, 1927, Springer, str. IV + 155.
- Forges Davanzati R.: Fascismo e cultura. Firenze, 1926. Bemporad. str. 41.
- Maurano Silvio: Mentalita fascista. — Pref. di Mario Carli. — Roma, 1926, Marino, str. 147.
- Schmitt Erich: Die Grundlagen d. chinesischen Ehe. Eine histor.-ethnographische Studie auf Grund d. Gesetzbuches d. Tang-Dynastie u. Mandschu-Dynastie, sowie ausgew. klass. u. philos. Literatur. — Leipzig, 1927, str. 223.
- Bauer Helene: Ehe u. soziale Schichtung. — „Kampf“ 20, 7, 319—324. (Wien, 1927).
- Dane Clemence: The woman's side. — New-York (Doran.) 1927, str. 178.
- Scheuer Oskar F.: Student u. Studentin. Eine historische Betrachtung z. Psychologie d. Geschlechter. Zeitschr. f. Sexualwissenschaft. 14, 2, str. 72—84; 14, 3, str. 97—103.
- Ludovici Anthony Marie: Man. An indictment. — New-York, 1927, Dutton, str. 394.
- Myers J. A.: The normal chest of the adult a. the child. — Baltimore, 1927. Williams & Wilkins, str. 419.
- Anderson Benjamin M.: Types of social radicalism. — New-York, 1927. Chase Nat. Bank. str. 28.

- Figner Vera: *Memoirs of a revolutionist.* — New-York, 1927. Int. Publishers, str. 318.
- Brunner Constantin: *Die Lehre v. d. Geistigen u. vom Volk.* 2. Aufl. Halbb, 1. u. 2. Potsdam, 1927. Kiepenheuer, str. 480 i str. 481—1168. (28 Mk.).
- Schlüter Willy: *Führung. Die Fundamente des Tuns u. Führens.* 2. Bd. Leipzig, 1927. Meiner. I. Bd. *Führungslehre*, str. VII + 623; II. Bd. *Führungswelt*, str. VII + 405 (33 Mk.).
- Klages Ludwig: *Zur Ausdruckslehre u. Charakterkunde.* — Heidelberg, 1927. Kampmann. str. 389.
- Cory Herbert Ellsworth: *The intellectuals and the wage workers. A study in educational psychoanalysis.* — New-York, 1919. str. 273.
- Kerschensteiner Georg: *Die Seele des Erziehers u. das Problem der Lehrerbildung.* 2. Aufl. — Leipzig, 1927. Teubner. str. XVI + 180.
- Cooley Edwin J.: *Probation a. deliquency; the study a treatment of the individual deliquent.* — New-York, 1927. str. 559.
- Del Vecchio Giuseppe: *La criminalità negli sports.* — Torino, 1927. Bocca, str. 274. (Piccola bibliotheca di scienze moderne).
- Ciattini Alighiero: *Caratteri della vita italiana.* Roma, 1927. Cappitelli & Palazzotti, str. 51.
- Houng-Ming-Kou: *L'esprit du peuple chinois.* Trad. de l'anglais par R. Rival. Pref. de G. Ferrero. 3 éd. Paris, 1927. Stock, Delamain & Boutellau. str. 183.
- Srokowski Konstanty: *Elita bolszewicka. Studjum socjologiczne.* — Kraków, 1927, str. 121 (omówienie w następnym zeszycie).

VI. Wytwory społeczne.

- Grabski Stanisław: *Ekonomia społeczna. I. Socjologiczne podstawy ekonomji.* Lwów-Warszawa-Kraków, 1927. Wyd. Zakł. Nar. im. Ossolińskich.

Praca prof. Grabskiego wymaga z wielu względów szerszego omówienia; znajdzie je czytelnik w następnym zeszycie „Ruchu”. Narazie zaznaczę tylko ogólnikowo, że: 1. słuszne są zasadnicze socjologiczne tezy autora o społecznej genezie pojęć gospodarczych i społecznych czy psycho-społecznych źródłach szeregu faktów życia gospodarczego; 2. mało zadowala sposób uzasadnienia tych tez przez autora, ogólnikowy, prymitywny, nieprzekonywujący i często — wbrew intencjom autora — niesłusznie dyskredytujący socjologję; 3. Tezy owe były zresztą oddawna postawione i uzasadnione w socjologii; 4. stało się to przy wybitnym udziale znakomitych ekonomistów i historyków życia gospodarczego, którzy mają trwałą kartę

zasług w dziejach rozwoju socjologii, a których autor niesłusznie pominął w załączonej na końcu bibliografji, jak pominął całą współczesną i wogóle nowszą socjologję. 5. Prof. Grabski nie uwzględnił w swej pracy najnowszych badań etnologicznych nad strukturą życia społecznego i gospodarstwem ludów „pierwotnych”, a wreszcie: 6. niezbyt iwyrażnie odgranicza zagadnienia socjologiczne od zagadnień należących do filozofii społecznej. Wszystkie podniesione tu zastrzeżenia postaram się uzasadnić w następnym zeszycie „Ruchu”.

Tadeusz Szczurkiewicz (Poznań).

- Kotowicz Jan St.: Opis obyczajów i zwyczajów za panowania Augusta III. Oprac. Mich. Janik. Bibl. Narod. Serja I. Nr. 88. Kraków, 1927.
- Kosibowicz Edward ks. T. J.: Problem ludów pigmejskich. Kraków, 1927. Wydawn. Ks. Jezuitów, str. 236.
- Rose H. J.: Primitive culture in Italy. New-York, 1926, str. IX + 253.
- Verril A. Hyatt: The american Indian, North, South and Central-America. New-York, 1927, str. 512.
- Luquet G. H.: L'art et la religion des hommes fossiles. Paris, 1926, str. 231.
- Zieliński Tadeusz Prof.: Założyciele religji hellenistycznej. Droga Nr. 6—7. Warszawa, 1927, str. 21—37.
- Otto Rudolf: West-östliche Mystik. Vergleich u. Unterscheidung z. Wesensdeutung. Gotha, 1926 (L. Klotz), str. XIII + 397.
- Pipkin Charles W.: The idea of social justice. New York, 1927, str. XVII + 595.
- Sombart Werner: Das Wirtschaftsleben im Zeitalter des Hochkapitalismus. Erster Halbband: Die Grundlagen, der Aufbau. München-Leipzig, 1927. Duncker & Humblot. str. XXII + 514.
- Pedersen Johs.: Israel, its life and culture. — Kobenhavn, 1927, Pio. str. 588.
- Armstrong Elias Hershel: The evolution of ethics as revealed in the great religions. — New-Haven, Conn. Yale, 1927, str. 378.
- Mumford Levis: The golden day. A study in American experience a. culture. — London, 1927. Oxford Univ. Pr. str. 288.
- Vincent E. R. P.: The Italy of the Italians. — New-York, 1927, Dutton. str. 249.
- Tsuchida Kyoson: Contemporary thought of Japan a. China. — New-York 1927, Knopf, str. 239.
- Hearnshaw F. J. C.: The development of political ideas. London, 1927. Benn. str. 80.
- Armstrong Robert Cornell: Buddhism a. Buddhists in Japan. New-York, 1927, Macmillan, str. 151.

- Myres John L.: The political ideas of the Greeks with special reference to early notions about law, authority and natural order in relation to human ordinance. — New-York, 1927, str. 436.
- Rott Edouard: Histoire de la représentation diplomatique de la France auprès de Canton, suisses, de leurs alliés et de leurs confédérés. T. 9. Bern, 1926. str. VIII + 750.
- Di Lauro Raffaele: La crisi della rappresentanza. Introd. alla critica fascista-della stato moderno. — Messina, 1927, Coletta, str. 243.
- Rocco Alfredo: The political doctrine of fascism. — New-York, 1926. Carnegie Endowment for int. peace, str. 61.
- Knaus James Owen: Territorial Florida journalism. — Takoma, 1927, Park, D. C. Robertson, str. 263.
- Vierkandt Alfred: Der geistig-sittliche Gehalt d. neueren Naturrechtes. Wien, 1927. Braumüller, str. II + 35.
- Langle Emilio: La teoria della politica criminal. Madrid, 1927. Reus. str. 253. 4°.
- Sandulli Alfredo: I delitti nell' arte. Inquina diffamazione e ottraggio al pudore. Napoli, 1927. Morano, str. 278.
- Whipple Leon: The story of civil liberty in the United States. New-York, 1927. str. 376.
- Forke Alfred: Die Gedankenwelt d. chinesischen Kulturkreises. München, 1927. Oldenbourg, str. 215.
- Bonn Moritz Julius: Geld u. Geist. Vom Wesen u. Werden d. amerikanischen Welt. Berlin, 1927. Fischer, str. 191.
- Chełmirski Jan: Jej królewska mość prasa. Zwięzły zarys teorii prasy i dziennikarstwa. — Lwów: 1927. Ateneum. Bibl. Tęczowa Nr. 16 str. 134. (Omówienie w następnym zeszycie).

VII. Varia.

Podoleński Stanisław ks. T. J.: Rozwód a zdrowie narodu. Studium moralno-społeczne. Kraków, 1926. Nakł. Wyd. Księży Jezuitów. Str. 263.

Książka wydana w okresie walki kościoła katolickiego w Polsce z szerzącymi się rozwodami ma wyraźny charakter propagandystyczny. Przyznać jednak trzeba autorowi, że cel książki: zwalczanie rozwodu i zachowanie instytucji małżeństwa, jako stosunku nierozzerwalnego, stara się autor osiągnąć w sposób możliwie obiektywny, ostrożny, rozsądny i nągół — przynajmniej w części krytycznej — przekonywujący.

Praca dzieli się na trzy części. W pierwszej—najobszerniejszej i dla socjologa czy polityka społecznego najciekawszej — kreśli autor krótko dzieje rozwodu w historii ludzkości, zatrzymując się szerzej nad jego ujemnym działaniem na życie rodzinne, społeczne, na wychowanie dzieci, obniżenie uczuć społecznych itd. Operuje tu porównawczo obszernym materiałem dowodowym, opartym na doskonałych i najnowszych studjach statystycznych, ujmujących stosunki w tej dziedzinie we wszystkich państwach zachodnio-europejskich i Stanach Zjednoczonych. Dobra i naogół wszechstronna jest analiza negatywnych skutków rozwodu, chociaż ujęta i wyrażona wyłącznie w kategoriach etyki życia społecznego; w analizie tej nie daje zresztą autor własnych punktów widzenia i nowych odkryć, przyznać wszakże należy — nie zawsze się to spotyka w książkach tego rodzaju — że kroczy tu śladem utworowanym przez dobrych przewodników (P. Bureau, C. Wright, A. Roguenant i in.).

Za szczęśliwy pomysł należy uważać wyłączenie w części drugiej problemu „Małżeństwa w kościele katolickim”. Czytelnik niewierzący może go śmiało pominąć w lekturze. Obawiam się jednak, czy nieco irrealny sposób traktowania przez autora (w tej i trzeciej części) niektórych mocno drażliwych zagadnień stosunku małżeńskiego nie wywoła w świadomości nawet wierzącego inteligenta-katolika efektu napewno nie leżącego w najlepszych intencjach autora.

Część trzecia podaje niektóre środki zaradcze, mające zdaniem autora „zapobiec powstawaniu i szerzeniu się tej choroby”, „wykluczyć przyczynę nieszczęść”. Do środków tych zalicza autor podniesienie atmosfery obyczajowej w życiu społecznym, odpowiednie wychowanie młodzieży w duchu świętości i nierozzerwalności małżeństwa, pouczanie o obowiązkach małżeńskich i t. p. Niewątpliwie środki te, gdyby się dały zrealizować, mogłyby przyczynić się do zachowania nierozzerwalności stosunku małżeńskiego. Wątpić wszakże należy, czy metoda couézizmu okaże się skuteczną w zwalczaniu tak skomplikowanego w swej genezie zjawiska, jak szerzące się coraz to silniej rozwody. Sugestia hasel etycznych, choćby najbardziej uzasadnionych i wzniosłych, nie bywa nigdy mocna ni trwała w szerokich masach społeczeństwa, o ile nie pada na grunt głębokiej wiary w jej potrzebę i skuteczność. Tej wiary brak dziś w życiu społecznym. Dlatego raczej sceptycznie patrzeć należy na „środki” zalecane przez

autora; jak tyle innych „środków” spłyną one bez śladu po powierzchni życia społecznego, nie poprzedziła je bowiem głęboka analiza istotnych przyczyn współczesnego rozkładu stosunku małżeńskiego.

Przyczyn tego rozkładu nie zaanalizowano dotychczas wszechstronnie w socjologii, bez tej analizy zaś żadne zabiegi nie mogą zreformować trwale biegnącego naprzód życia. Dziś możemy mówić jedynie ogólnikowo o głównych tego rozkładu źródłach: 1. Z przyczyn najrozmaitszych religia zatracą coraz wyraźniej swoją funkcję społeczną; wszystkie niemal stosunki społeczne, między nimi i małżeński, w krajach cywilizacji zachodniej utraciły dawną sankcję religijną, proces zaś życia społecznego (v. sub. 2 i 3) nie wytworzył nowych, dostatecznie silnych sankcyj. Zanik sankcyj z reguły dezorganizuje i rozluźnia stosunek społeczny. 2. Stosunek małżeński łączył się dawniej ściśle z rodziną jako grupą społeczną, jej funkcjami i strukturą jej stosunków, a łączność ta nadawała mu treść i spoistość. Od dziesiątków, a nawet setek lat, w miarę rozwoju ustroju społecznego i gospodarczego, ewolucji techniki, zmian w systemie i zadaniach wychowania, w strukturze stosunków i kontaktów społecznych itd., funkcje rodziny i struktura jej stosunków ulegają zanikowi lub dezorganizacji, tak, iż z dniem każdym wysuwa się coraz wyraźniej na pierwszy plan w małżeństwie czysty stosunek społeczny kobiety i mężczyzny. 3. Ten właśnie proces stopniowej izolacji, wyodrębniania się stosunku małżeńskiego, przypada na komplikujący go proces emancypacji kobiet (znów wielostronnie uwarunkowany), w którym kobieta szuka dopiero własnych dróg i celów i daleka jest jeszcze od wytworzenia nowych, ale określonych społecznie „typów kobiecych”. Ustosunkowanie się mężczyzny do tego ruchu emancypacyjnego, tradycyjne poglądy, walczące z hedonizmem, nieprzygotowanie wewnętrzne do nowych sytuacji w tych stosunkach, negatywne reagowanie i t. p. komplikuje bardziej jeszcze ten — miejmy nadzieję — twórczy chaos społeczny.

Wszystko to jednak jeszcze ogólniki, nie pozwalające stanowczo na określenie, ani tem mniej zastosowanie jakichś niezawodnych środków zaradczych. Ks. Podoleński nie wspomina w swej książce o tych ogólnikach.

Tadeusz S z c z u r k i e w i c z (Poznań).

- Delgado Honorio: Sigmund Freud. Lima, 1926, str. 120.
- Rank Otto: Technik d. Psychoanalyse. Wien, 1926 (Deuticke), str. 211.
- Jones Ernest: Traité théorique et pratique de psychoanalyse. Trad. de l'anglais par le Dr. S. Jankélévitch, Paris (Payot), 1925, str. 896.
- Wittels Fritz: Die Technik d. Psychoanalyse. München, Bergmann, 1926, str. IV + 221.
- Plunket Irene L. a. Mowat R. B.: The middle ages, and Europa a. the modern world. — New-York, 1927. Oxford, str. 826.
- Nötting Ernst: Grundlegung u. Geschichte d. Sozialpolitik. Berlin, 1927. Heymann. str. IV + 128.
- Shien-Ming-Koung: Comment remédier à la situation tragique des travailleurs chinois. Une assurance sociale appropriée à la Chine. — Baersrode, 1927. str. 259.
- Bernays Edward L.: An outline of carrers. New-York, 1927. Doran. str. 442.
- Hatcher O. Latham: Occupations for woman. — Richmond, 1927. str. 565. (South. Woman's Educat. Alliance).
- Jende-Radomski Hilde: Frauenberufe. 3 verb. u. erw. Auf lg. Dessau, 1927. Dünnhaupt, str. VIII + 143.
- Scheid Adolf: Praktische Erfahrungen mit Arbeiterschutzgesetzen. Bielefeld, 1927. str. 22.
- Cabot Richard Clarke: The goal of social work. Boston, 1927. Houghton. str. 244.
- Schubert Johannes: Macchiavelli u. die politischen Probleme unserer Zeit. Berlin, 1927. Schwetschke. str. 121.
- Litt Theodor: „Führen“ oder „Wachsenlassen“. Eine Erörterung d. pädag. Grundproblems. Leipzig, 1927. Teubner. str. V + 100.
- Schmalhausen Samuel D.: Humanizing Education. New-York, 1926. New Educ. Publ. Co. str. 343.
- Laumonier J. Dr.: Le freudisme. Paris (Alcan), 1925, str. 172. 9 fr.
- Allendy R. Dr.: Les rêves et leur interpretations. Paris (Alcan), 1926. str. 165.
- Schatzmann Dr.: Rêves et hallucinations. Paris (Vigot), 1925. str. 331.
- Kauss Otto: Die Träume in Dostojewskys „Raskolnikoff“. Individuum u. Gemeinschaft. H. 4. München, 1926 (J. T. Bergmann), str. 77.
- Odier Charles: Le complexe d'Oedipe. Genève, 1925. (Ed. de la Fusterie), str. 127.
- Walther Léon: La technopsychologie du travail industriel. Paris (De-lachaux), 1926, str. 239.

- Bergmann Wilhelm: Religion u. Seelenleiden. Düsseldorf, 1927 (L. Schwan) str. 339.
- Rohracher Hubert: Persönlichkeit und Schicksal. Grundlegung z. einer Wissenschaft und Philosophie d. Persönlichkeit. Wien-Leipzig (W. Braunmüller), 1926, str. 136.
- Teslar Tadeusz: Rosja na trzęsawisku. Droga, Nr. 6—7. Warszawa, 1927. str. 147—152.
- Symonolewicz Konstanty: Przekleństwo smoka. (Ostatnie wypadki w Chinach). Przegląd Współczesny (wrzesień). Kraków, 1927, str. 470—486.
- Rausche Heinrich: Unsere Träume u. Traumzustände. Stuttgart (F. Enke), 1926, str. 71.
- Siwik Bronisław: Zagadnienie wolności — to zagadnienie moralne. Droga Nr. 6—7, Warszawa, 1927, str. 48—53.